

VIATONTA RAITTIUSJUOMAA

Miedosta ja keskivahvasta mallasjuomasta käydyt eduskuntakeskustelut 1926 - 1940

Juho Salonen

Suomen historian pro gradu- tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Tammikuu 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja Etnologian laitos
Tekijä – Author Juho Salonen	
Työn nimi – Title Viatonta raittiusjuomaa? Miedosta ja keskivahvasta mallasjuomasta käydyt eduskuntakeskustelut 1926 – 1940.	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu-tutkielma
Aika – Month and year Tammikuu 2013	Sivumäärä – 114
Tiivistelmä – Abstract <p>Pro gradu-tutkielmani käsittelee miedosta ja keskivahvasta mallasjuomasta käytyjen eduskuntakeskustelujen retoriikkaa kieltolain lopussa sekä uuden väkijuomalain alkuvuosina. Kieltolaki kielsi kaikkien yli kaksi tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien käytön muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin ja sen purkamisen jälkeen Suomessa monopolisoitiin kaikki alkoholimyynit. Keskustelua mallasjuomista käytiin eritoten kieltolain lopussa, kun markkinoille haluttiin tuoda mieto 2,25% olut. Väkijuomalain voimaantumisen jälkeen keskusteltiin taas 3,2% kakkosoluen vapauttamisesta monopolin alaisuudesta.</p> <p>Tutkielmani päälähteenä toimivat eduskunnan pöytäkirjat, joita tarkastelen Chaim Perelmanin argumentaatioteorian avulla. Työn teoreettista viitekehystä luovat myös Quentin Skinnerin ajatukset diskurssien yhteydestä aikakauden yhteiskunnalliseen ja poliittiseen kontekstiin.</p> <p>Keskusteluissa nousivat erityisesti esiin talouden, kollektiivisen hyödyn ja lääketieteellisen auktoriteetin teemat. Keskustelujen argumentaatiota määritteli vahvasti raittiusliikkeen 1900-luvun alussa luomat alkoholikäsitteet, joita vakaumukselliset raittiit edustajat toisinsivat keskusteluissa. Koska vakaumuksellinen raittius oli sekä sosialistisen että alkioalaisen ihanteen mukaista, pitivät sekä SDP että maalaisliitto tiukasti kiinni rajoittavasta alkoholipolitiikasta myös kieltolain jälkeen. Rajat luovina esisopimuksina toimivat uskomus erityiseen suomalaiseen viinapähän sekä ajatus alkoholista ihmistä hallitsevana subjektina.</p>	
Asiasanat – Keywords kieltolaki, mallasjuomat, eduskuntakeskustelut, retoriikka, Perelman,	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

1. Johdanto	3
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	3
1.2 Tutkimuksen tavoitteet	5
1.3 Valtiopäiväasiakirjat lähteenä	6
1.4 Käsitehistoria teoreettisena viitekehyksenä	9
1.5 Chaïm Perelmanin argumentaatioteoria tutkimusmenetelmänä	14
2. Mallasjuomakeskusteluun vaikuttaneet ryhmät ja ideologiat	22
2.1. Kieltolakiliitto lain suojelijana	22
2.2. Täyskiellon vastustajat	28
3. Mallasjuomakeskustelun yleiskulku	33
3.1. Hallituksen toimenpiteet laman lähestyessä	33
3.2. Hallituksen uusi ehdotus	36
3.3. Yksittäisten edustajien ehdotukset	41
3.4. Kieltolaki kumoutuu ja kakkosolut tulee markkinoille	42
3.5. Kakkosoluen kaupan vapauttamisalotteet kieltolain jälkeen	44
3.6. Keskustelu hiipuu	50
4. Vastakohtaiset kansa ja sivistyneistö	52
4.1. Kansa mallasjuomapolitiittisen debatin avainkäsitteenä	52
4.2. Viina hallitsee kansaa	56
4.3. Pettymyksiä tuottanut sivistyneistö	61
4.4. Lapset ja nuoret paatoksellisen retoriikan mahdollistajina	64
5. Talous mallasjuomapolitiikan osana	69
5.1. individualistinen vai kollektiivinen hyöty?	69
5.2. Maatalouden ambivalentti suhde olutkysymykseen	73
6. Maaseutu mallasjuomapolitiikan erityisalueena	77
6.1. Maaseutu jätetään anniskelun ulkopuolelle	77
6.2 Maaseudun asemalla laaja hyväksyntä	80
7. Tieteellinen tieto ja kokemukset argumentteina	82

7.1. Tutkimukset lobbauksen välineinä	82
7.2. Lääketieteellinen kysymys juovuttamattomuudesta	85
7.3. Yhteiskunnallinen tutkimus raittiuskannattajien tueksi	94
8. Johtopäätökset	100
8.1. Keskustelun käsitteet ja esisopimukset	100
8.2. Keskustelun luonne	102
8.3. Keskustelun muutokset	104
8.4. Kakkosolutkeskustelun deliberatiivisuus?	105
8.5. Mallasjuomiin kantaa ottaneet henkilöt	106
8.6. Lopuksi	108
Lähteet	110
I ALKUPERÄISLÄHTEET	110
II KIRJALLISUUSLÄHTEET	110

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Pian itsenäistymisen jälkeen eduskunta ryhtyi käsittelemään pitkään keskustelua herättänyttä kieltolakikysymystä. Kieltolaista puhuttiin jo vuoden 1907 valtiopäivillä, jolloin se hyväksyttiin ensimmäistä kertaa. Uudelleen se hyväksyttiin vuosina 1909, 1911, 1914 ja 1917, mutta koska Nikolai II ei vahvistanut lakia, alkoholikielto ei astunut voimaan ennen vuotta 1919. Ensimmäisen maailmansodan aikana maassa vallitsi lähes kieltolakia vastaava tila, koska Venäjän armeija rajoitti alkoholinsaantia.¹

Kieltolaki kielsi kaikkien yli kaksi tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien aineiden markkinoinnin, myynnin, maahantuonnin ja valmistuksen muihin paitsi lääkinnällisiin tarkoituksiin.² Aluksi laajasti kannatettu laki menetti tehonsa nopeasti ja muuttui 1920-luvun kuluessa yhä epäsuositummaksi. Koska lakia kierrettiin yleisesti, olivat täyskiellon toteutuminen ja sitä kannattavien henkilöiden aatteelliset päämäärät törmäyskurssilla toistuvasti. Keskustelua kieltolain mielekkyydestä käytiin sekä kansan keskuudessa että eduskunnassa.³

Kysymys 3,2 %:n kakkosoluen ja 2,25 %:n miedon mallasjuoman merkityksestä alkoholista johtuneisiin ongelmiin kieltolain ja sen jälkeisen väkijuomalain villinä aikana vaikuttaa kokonaisuuteen suhteutettuna irrelevantilta, mutta poliittisesti mallasjuomakysymys oli relevantti. Raittiusliikkeen jäsenet kokivat tappion kieltolakikysymyksessä, mutta se ei muuttanut heidän suhtautumistaan alkoholiin, joka haluttiin mahdollisimman tiukan kontrollin alle. Väkijuomalainsäädännön viralliseksi tavoitteeksi kirjattiinkin väkijuomien käytön supistaminen mahdollisimman vähäiseksi⁴. Kun päihdyttäviksi lasketut II- ja III-oluet liitettiin osaksi väkijuomalainsäädäntöä, Suomesta tuli maailman ainoita oluenmyynnin monopolisoineita maita. Käytännössä kolmosolut syrjäytti kakkosoluen nopeasti ja taloudellisesti sillä oli merkitystä ainoastaan kesällä 1932.⁵

---

¹ Häikiö 2007, 56-63.

² Suomen suuriruhtinaanmaan asetuskokoelma 1917, no. 29. Turunen 2002, 79.

³ Peltonen 1997, 97-101.

⁴ 1932, ylim. VP, AK, Hallituksen esitys n:o 1, laki väkijuomista, § 5,

⁵ Kuusisto (toim.) 2007, 74 - 75.

Tästä huolimatta kakkosolut säilyi alkoholipolitiikan aiheena. Alkon edustajat ehdottivat 1930-luvulla, että kakkosolut vapautettaisiin väkijuomalainsäädännöstä. Perusteena ehdotuksille oli toive maaseudun alkoholinkulutuksen siirtymisestä viinasta mietoihin juomiin. Tämän lisäksi pelkona oli vahvemman kolmosoluen kulutuksen jatkuva lisääntyminen.⁶ Raittiusväki hyökkäsi vahvasti kakkosolutta vastaan, eikä sitä vapautettu monopolin alaisuudesta ja sen valmistaminen tyrehtyi lopullisesti.⁷

Kieltolain aika itsenäistymisen jälkeen on ehkä yksi Suomen historian tutkituimpia aikakausia, mutta tutkimus painottuu suurelta osin alkoholin salakäytön aiheuttamiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, yleisiin alkoholioloihin, sekä alkoholin salakuljetuksesta ja alkoholirikollisuudesta kirjoitettuihin teoksiin.⁸

Jorma Kallenaution väitöskirja *Kieltolaki ja sen kumoaminen puoluepoliittisena ongelmana* sivuaa aihepiiriltään tutkimustani läheltä. Tutkimuksessaan Kallenautio tarkastelee kieltolakikysymystä poliittisten puolueiden intresseistä ja eettismoraalisista näkökulmista. Teoksessa ilmenee yksi kieltolain paradokseista. Vaikka kieltolain kannatus kansan keskuudessa oli vähäistä, ei yksikään poliittinen puolue ottanut lain vastustamista poliittiseen ohjelmaansa ennen 1920-luvun loppua, koska kysymys aiheutti puolueiden sisällä vahvaa ideologista kahtiajakoa.⁹

Viime vuosina alkoholin historiaa ovat tutkineet muun muassa Martti Häikiö Alkon historiaa käsittelevässä kirjassaan, *Alko, Alkon historia* sekä Matti Turunen panimohistoriikillaan *Jos täytätte mun lasini, Suomalaisen panimo- ja virvoitusjuomateollisuuden vuosisata*. Teos käsittelee sekä vilkasta suomalaista pienpanimoaikaa ennen kieltolakia että panimoiden kieltolainaikaisia talousongelmia ja toiminnan muuttumista yhä enenevässä määrin virvoitusjuomien valmistukseksi.

---

⁶ Kuusisto (toim.) 2007, 74.

⁷ Häikiö 2007, 101.

⁸ Esim. Peltonen 1997, Filpus 2001 ja Sillanpää 1993.

⁹ Kallenautio 1979.

Matti Peltonen taas on kirjoittanut kansan yleisestä kieltolakimentaliteetista 1700-luvulta lähtien teoksessaan *Kerta kiellon päälle, Suomalainen kieltolakimentaliteetti vuoden 1733 juopumusasetuksesta kieltolain kumoamiseen 1932*. Kansan ja yläluokan erilaiset suhtautumiserot kieltolakiin esiintyvät myös eduskuntakeskusteluissa toisinnettuina käsityksinä.¹⁰

Raittiusliikkeen tuoreen historiikin *Raittiuden voima. Raittiuden ystävät 1853 - 2003*, on kirjoittanut Jukka Ahonen. Myös Martti Voipio, Uuno Tuominen ja Irma Sulkunen ovat käsitelleet raittiusliikettä tutkimuksissaan. Minna Sääskilahti taas on tutkinut alkoholivalistuksen tekstilajia vuonna 2006 valmistuneessa väitöskirjassaan.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni käsittelee kieltolain aikaisia ja jälkeisiä alkoholipoliittisia keskusteluja, painottuen kakkosoluesta ja miedosta mallasjuomasta käytyihin eduskuntakeskusteluihin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

Millaisilla argumenteilla miedon alkoholin vapauttamista kannattavat ja vastustavat puhujat pyrkivät pääsemään itselleen suotuisaan lopputulokseen keskusteluissa?

Muuttuivatko argumentit ja niiden painotus tarkasteluajanjaksolla?

Kakkosoluen kannattajien ja vastustajien ideologiset erot olivat valtavia, joten on syytä pohtia oliko argumenttien tarkoituksena muuttaa vastustavan osapuolen kantoja, vai oliko tarkoituksena omien kannattajien mielipiteiden vahvistaminen ja kannassaan epävarmojen henkilöiden ajatusten kääntäminen. Tähän liittyen on kysyttävä, keskustelivatko kakkosoluen kannattajat ja vastustajat ylipäänsä debatisaan vai oliko alkoholikeskustelu poissulkevaa monologia?

Jotta voin paremmin pureutua esitettyihin argumentteihin sekä ymmärtää miksi argumentit on sanottu, paneudun tutkimuksen taustoihin ja keskusteluissa ilmenneisiin esisopimuksiin, eli käsityksiin siitä, miksi kakkosolut haluttiin vapaasti

---

¹⁰ Peltonen 1997, 97 - 103.

markkinoille tai osaksi monopolia. Näin on mahdollista laajentaa kuvaa kieltolain aikaisesta ja sen jälkeisestä alkoholipoliittisesta ideaalista.

1.3 Valtiopäiväasiakirjat lähteenä

Käytän tutkimukseni alkuperäislähteenä valtiopäiväasiakirjoja, joista löytyy hallituksen ja edustajien eduskunnalle tekemät ehdotukset sekä käydyt keskustelut. Keskustelujen kulkuun vaikuttivat täysistuntojen virallinen luonne ja täysistuntokeskustelujen säännöt, joiden myötä keskustelu, kiihkeydestään huolimatta, oli muodollista. On otettava huomioon, että valtiopäiväasiakirjat tarjoavat tutkijalle ainoastaan suppean, virallisen näkökulman eduskunnan poliittiseen päätöksentekoon. Suomessa esimerkiksi valiokuntien työskentelyä ei ole taltioitu, eikä edelleenkaan taltioida kirjalliseen muotoon, jolloin tärkeä osa päätösten valmisteluprosessia ja valmisteluissa käytävää keskustelua jää tutkimuksen ulkopuolelle.

Medialla¹¹ on vaikutuksensa täysistuntopuheisiin muun muassa puheen pitäjän kuvitellun yleisösuhteen kautta. Puhuja tietää, että puhe tallennetaan, jolloin voidaan niin sanotusti ”puhua pöytäkirjaan” eli dokumentoida oma kanta suhteessa keskusteltavaan aiheeseen.¹² Tästä syystä osa kansanedustajista pitää täysistuntopuhetta lähinnä propagandana ja liioitteluna, jota harjoitetaan aktiivisuuden osoituksena tukiryhmille.¹³

Päätöksentekoon suuntaavasta poliittisesta keskustelusta voidaan käyttää termiä deliberaatio silloin kun kanssakäyminen on julkista ja dialogista. Tällöin poliittisessa deliberaatiossa yritetään ja voidaan vaikuttaa keskusteluun osallistuvien mielipiteisiin, mutta vaatimuksena on, että osanottajat sitoutuvat päätöksenteon välttämättömyyteen ja sovittuihin päätöksentekosääntöihin.¹⁴

---

¹¹ Esimerkiksi Helsingin Sanomat referoi täysistuntopuheissa pidettyjä puheita varsin tarkkaan.

¹² Tällöin salin ulkopuolinen yleisö, jolle edustaja puhuu, nähdään mykkänä ja passiivisena yleisönä, jolla ei ole mahdollisuutta vastata teatraaliseen puheeseen ja jolle puhuminen näin ollen myös kuihduttaa deliberatiivisen keskustelun edustajien välillä. Pekonen 2011, 115 - 116.

¹³ Pekonen 2011, 104 - 105, 107 - 110.

¹⁴ Pekonen 2011, 40 -41.

Täysistuntopuhetta voidaan kritisoida siitä, ettei se todellisuudessa mahdollista deliberaatiota, vaan sillä on lähinnä strategisia ja taktisia¹⁵ merkityksiä. Parlamentaarikkojen ei voida olettaa käyvän keskenään reilua ja avointa keskustelua. Edustajat tiedostavat, että he voivat harvoin puheellaan kääntää poliittisten vastustajien mielipiteitä, jolloin täysistuntopuheen tehtäväksi jää esimerkiksi puhujan esiin tuominen ja vastustajan poliittinen mustamaalaaminen. Koska täysistuntopuheella on puoluedemokratiassa tietty institutionaalinen logiikka, se saattaa johtaa puolueiden mielipiteitä esitteleviin monologeihin pohjautuvaan väittelyyn, jossa väittelyn kannat on jo päätetty etukäteen ja väittelyn tarkoituksena on keskustelun sijaan vastustajan kukistaminen.¹⁶

Oletan, että keskustelu miedosta mallasjuomasta kulki edellä mainitun logiikan mukaisesti, mutta oletettavasti siinä on myös muutamia logiikan rikkovia piirteitä, koska keskustelu kulki tiukkojen puoluerajojen sijaan ehdottoman raittiuden kannattajien ja alkoholijuomat hyväksyneiden välillä. Vaikka kieltolain aikana ehdottomasti raittiuden kanta oli myös tiettyjen puolueiden kanta, niin kieltolain lopussa esiin tulleet ongelmat rikkovat puolueiden välisen institutionalisoidun, monologisen puheen kaavan, jolloin eri osapuolten oli mahdollista vaikuttaa edustajien tuleviin mielipiteisiin riippumatta puoluekannoista.

Vaikka edellä mainitut täysistuntopuheen piirteet ovatkin nykyisten kansanedustajien havaintoja, niin oletan, että ne ovat päteneet jossain määrin eduskunnan alkuajoista saakka, koska parlamentaristisen järjestelmän peruspiirteet ovat säilyneet hyvin samanlaisina sen järjestäytymisestä saakka.

Kieltolain ajan poliittista tilannetta ja sen vaikutuksia eduskuntakeskustelun luonteeseen osapuolien välillä ei voi missään nimessä ohittaa alkuperäisaineistoa läpikäydessä. Työväenpuolueiden kannattivat kieltolakia vahvasti ja muun muassa

---

15 Pekonen 2011, 98 - 100. Taktisista näkökulmista täysistuntopuhetta tarkasteltaessa voidaan esille ottaa "turhat" täysistuntopuheet, joilla ei pystytä varsinaisesti esimerkiksi lakialoitteen etenemiseen enää vaikuttamaan. Turhat puheet koetaan "pelkkänä esiintymisenä" kansalaisille tai propagandana ja liioitteluna. Retorisesta näkökulmasta tarkasteltuna nämä puheet ovat puhetekoina merkityksellisiä, vaikka niiden vaikutukset puhelukulttuuriin saattavat olla ikävät. Perelmanin argumentaatioteorian näkökulmasta turhillakin puheilla on yleisönsä, joita niillä halutaan vakuuttaa.

16 Ibid. 95 - 96.

Lapuan liike käytti tätä hyväkseen vastustamalla punaista lakia.¹⁷ Kieltolakiliiton tavoite lain politisoimiseksi vaikutti mallasjuomapolitiikkaan kieltolain aikana, mutta edustajat tuskin pystyivät äänestämään ja keskustelemaan asioista omantunnonkysymyksinä kieltolain jälkeenkään, vaan oletettavasti ryhmäkuri määräitti keskusteluja koko ajanjaksolla.

Keskustelujen taustalla vaikuttaneisiin mielipiteisiin pureutuakseni tutustun kieltolain kannattajien kirjoituksiin, joita on julkaistu 1920- ja 1930-luvuilla kieltolakimentaliteetin vahvistamiseksi. Täyskiellottomien kantaa kartoittaakseni tarkastelen Täyskiellottoman kansanraittiuden edistämisliton julkaisuja 1920- ja 1930-luvuilla.

Selvittääkseni keskustelujen laajempaa kontekstia ja reaktioita kansanedustajien puheisiin ja profiloitumiseen parlamentin ulkopuolella, tutkin suppeasti täysistuntojen jälkeistä Helsingin Sanomien uutisointia. Lehti toimii tutkimuksessani ainoastaan eduskuntakeskusteluja tukevana lähteenä, enkä tee sanomalehti uutisoinnin pohjalta johtopäätöksiä kakkosoluen tai miedon mallasjuoman kannatuksesta eduskunnan ulkopuolella, vaan pikemminkin otan uutisoinnin avulla huomioon kansanedustajien retoriikan kohteita ja yleisösuhdetta, vaikka tarkemmin mediaa tutkimalla voisi ylipäänsä päätellä, minkä verran kakkosolutkeskustelu kosketti muita kuin eduskunnassa keskusteluun osallistuneita parlamentaarikkoja.

Sanomalehtien tarkastelussa täytyy huomioida, että puolueettomasti kieltolakiin suhtautuneita sanomalehtiä ei käytännössä ollut. Maalaisliiton ja SDP:n päääänenkannattajat Ilkka ja Suomen sosiaalidemokraatti julkaisivat ainoastaan kieltolakia kannattavia tekstejä, kun Ruotsalaisen Kansanpuolueen lehti Hufvudstadsbladet vastusti kieltolakia. Uusi Suomi ja Helsingin sanomat taas virallisesti kannattivat kieltolakia, mutta julkaisivat myös joitain lakia epäsuorasti kritisoivia kirjoituksia.¹⁸

---

¹⁷ Peltonen 1997, 97.

¹⁸ Peltonen 1997, 100.

1.4 Käsitehistoria teoreettisena viitekehyksenä

Työni sivuaa mentaliteetti- ja aatehistoriaa sekä poliittista historiaa, mutta on lähellä myös valtio-oppia ja retoriikantutkimusta. Tärkeimpinä oppaina alkuperäisaineistojen tarkastelussa ovat Quentin Skinnerin, Chaïm Perelmanin ja Kari Palosen retoriikkaa, argumentaatiota ja poliittista legitimitettä käsittelevät tutkimukset. Täydennän Perelmanin argumentaatioteorialla Skinnerin käsitehistoriallisen ajattelun luomaa teoreettista taustaa. Perelmanin teoria toimii tutkimuksen apuvälineenä, jonka kautta hahmotan kakkosolutkeskustelun luonnetta ja tuon esiin eritoten 1920-luvun lopussa keskustelussa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia.

Tutkimukseni aineiston puitteissa sen teoreettisena taustana toimii käsitehistoriallis-retorinen¹⁹ viitekehys, joka pohjautuu ajatukseen poliittisen ja sosiaalisen todellisuuden erottamattomuudesta suhteessa niitä edustavaan kieleen. Tätä taustaa vasten yhteiskunnallista muutosta ja ilmiöitä voidaan tarkastella poliittisen toiminnan vuorovaikutuksena ja kamppailuna. Ymmärtääksemme tietyn ajan poliittista toimintaa, meidän täytyy ymmärtää käsitteitä ja niiden merkityksiä, joita ajan poliittisilla toimijoilla on ollut mahdollista käyttää puheessaan. Esimerkiksi kieltolakikeskustelu tai kakkosolutkeskustelu voidaan nähdä retorisenä tilanteena, jonka avaamiseen ja ymmärtämiseen ei ainoastaan ajan yhteiskunnallisten vaatimusten esiin nostaminen, vaan huomioitava on myös toimijat ja heidän käyttämiensä käsitteiden muutokset ja rajat. Poliittisen toiminnan muuttumista tarkastellaan siis toimijoiden omista lähtökohdista katsottuna. Näin sekä kielen sosiaalinen ja poliittinen että lingvistinen konteksti huomioidaan.²⁰

Käsitehistoria ja uusi retoriikan tutkimus eivät ole metodologisesti ristiriidassa keskenään, eikä niiden välille tule tehdä tiukkaa rajanvetoa. Käsitehistoria on mahdollista ajatella enemmän näkökulmana poliittisen historian tutkimukseen kuin varsinaisena metodina.²¹ Kari Palonen kuvaa käsitehistorian ja retoriikan suhdetta poliittisen ajattelun taidon avulla. Sillä hän tarkoittaa poliitikon kykyä muun muassa kysymysten politisointiin ja tematisointiin sekä käsitteiden tulkintaan ja käyttöön

---

19 Tuikka 2007, 41, luettu 4.3.2012.

20 Kurunmäki 2001, 142 - 143, luettu 30.3.2012.

21 Ibid.

poliittiset tarkoitusperät huomioiden. Retorinen lähestymistapa taas mahdollistaa toimijoiden, teesien sekä argumenttien esiin nostamisen ja niissä tapahtuvien muutosten tarkastelun.²²

Skinnerin ajattelun pääteesinä on tutkittavien kielellisten tekstien ja diskurssien kytkeminen oman aikansa yhteiskunnalliseen luonteeseen sekä poliittiseen ajatteluun. Hänen mukaansa aikakauden kielelliset rajoitteet määrittävät osaltaan sitä kuinka tiettyjä kysymyksenasetteluja tehtiin ja kuinka tietyistä asioista puhuttiin²³. Skinner seuraa poliittisten puhujien aikakauden älyllistä viitekehystä, heidän erojensa, käyttämänsä kielen ja uskomustensa kautta, jolloin on mahdollista tarkastella, mitä puhuja on todella tehnyt silloin, kun hän on puhunut tietyistä asiasta tietyillä argumenteilla. Tähän ei liity pelkästään argumentaation tarkastelu, vaan Skinnerin mukaan tutkijan on myös pohdittava, millaisiin kysymyksiin argumenteilla vastattiin ja miten ne suhtautuivat aikansa poliittiseen debattiin.²⁴

Skinner painottaa, että sanoilla on niiden sisällöllisen (lokutionaarisen) ulottuvuuden lisäksi toinenkin merkitys. Esitetyt diskurssit ovat myös aina puhetekoja. Hän korostaa erityisesti sanojen (illokuutionaarista) voimaa, eli sitä, mitä puhuja tekee, kun käyttää juuri niitä sanoja, jotka hän on valinnut. Tämä tarkoittaa sitä, että lauseen perusmerkitys saattaa pysyä muuttumattomana, mutta silti lauseella voi olla useita eri merkityksiä tekona, riippuen puhujasta ja puhetilanteesta. Sanoilla on myös perlokutionaarinen ulottuvuus, joka tarkoittaa puhujan puheteollaan aikaansaamia suoria vaikutuksia. Tietyissä kielen rakenteissa kaikki nämä kolme ulottuvuutta olla päällekkäisiä.²⁵

Kakkosoluen vapauttamisesta puhuttaessa puhujan varsinainen puheteko saattaisi olla esimerkiksi varoittava, mutta vaikutus, jonka hän puheteollaan saa aikaiseksi voi olla esimerkiksi epäluulo tai pelko. Tästä johtuen illokuution ja perlokuution

---

22 Palonen 1996, 137 - 140.

23 Esimerkiksi olutkeskusteluissa yhtenä määräävänä rajoitteena toimi uskomus suomalaiseen viinapäähän, joka oli lanseerattu voimakkaaksi, alkoholikeskustelua määrittäväksi käsitteeksi. Peltonen 1997 63 - 81, 116.

24 Skinner 2003, (1978) xi - xiii., Skinner 2002, vii.

25 Austin 1962, 108 - 111; Skinner 2002, 104 - 105; Summa 1989, 85.

Skinner pohjaa ajatuksensa sanojen eri ulottuvuuksista J.L. Austinin luentojen pohjalta 1962 julkaistuun teokseen *How to do things with words*.

yhdistäminen on ongelmallista, eikä puheteoilla välttämättä päästä haluttuun lopputulokseen.²⁶ Skinnerin mukaan puhetekojen erilaisten voimien analysoinnin kautta on kuitenkin mahdollista ymmärtää aikakauden ajattelijoiden todelliset ajatukset ja tarkoitusperät edes jollain tavoin.²⁷

Poliittisesta toimijasta, joka haluaa legitimoida valtavirrasta poikkeavat käsityksensä Skinner käyttää termiä innovatiivinen ideologi. Innovatiivinen ideologi joutuu muuttamaan vallitsevaa kielellistä käsitteistöä, jotta hän pystyy legitimoimaan yhteiskunnallisen muutoksen. Tämä saattaa onnistua, esimerkiksi laajentamalla käsitteiden merkitysmaailmaa neutraalista omiin tarkoitusperiin sopiviksi. Samalla yleisesti hyväksytyjä neutraaleja termejä voidaan kääntää negatiivisiksi.²⁸ Vastaavasti innovatiivinen ideologi saattaa tuoda keskusteluun uusia käsitteitä, joille hän antaa omista lähtökohdistaan katsottuna myönteiset merkitykset.²⁹

Innovatiivisen ideologin vastakohtana voidaan nähdä apologisti, joka haluaa legitimoida vallitsevan asiantilan. Muutos-pysyvyys asteikolla kielellinen kaksinkamppailu siis tapahtuu pohjimmiltaan näiden toimijoiden välillä, jotka tähtäävät kieleen liittyvillä käsitteenmuutoksilla ja niiden hallinnalla mahdollisimman laajaan vakuuttamiseen.³⁰

Kun huomioidaan, että sosiaalisten ilmiöiden olemassaolo ja luonne eivät koskaan ole arvioitavissa itsessään, vaan ne synnytetään aina niitä koskevassa sosiaalisessa diskurssissa³¹, niin käsitehistoria ja retoriikantutkimus pystyvät parhaimmillaan yhdessä avaamaan tätä diskurssia sekä siinä esiintyviä merkityksiltään hankalia käsitteitä, koska ne huomioivat todellisuuden ja kielellisen vuorovaikutuksen. Koska käsitteille ei voida antaa yhtä pysyvää merkitystä, on käsitteiden määrittelyillä keskeinen merkitys poliittisessä argumentaatiossa.

---

26 Leiwo, Luukka & Nikula 1992, 24 - 25.

27 Skinner 2002, 106 -107.

28 Skinner käyttää termiä paradiastole tai merkitysten uudelleen luonti. Skinner 1999, 69 - 70, Palonen 2012, 69.

29 Skinner 2002, 148 - 151.

30 Tuikka 2007, 17, luettu, 4.3.2012.

31 Summa 1989, 86.

Arkikielessä retoriikka saatetaan edelleen ajatella poliitikkojen puheeksi, jossa sanoilla ja teoilla ei ole yhteyttä. Usein retoriikan on koettu olevan jotenkin epäolennaista, pinnallista tai harhaanjohtavaa. Tällöin se ymmärretään argumentaatiosta irrallisena kielellisenä manipulaationa, mutta se voidaan ymmärtää myös laajempaan kielellisen vakuuttamisen kokonaisuutena, jonka yksi osa argumentaatio on³². Tilanne on ollut edellä mainitun kaltainen jopa akateemisessa keskustelussa, mutta retorisen käänteen jälkeen retoriikkaa on lähdetty tutkimaan uusista näkökulmista.³³ Uudella retoriikalla on yhteytensä diskurssianalyysiin, joka tutkii toimijoiden suhdetta kieleen. Näiden kahden eri tarkastelumallin välillä on kuitenkin näkökulmallisia eroja. Diskurssianalyysi tarkastelee toimijoita kielen merkitysrakenteiden luojina ja muokkaajina, kun retoriikka tarkastelee toimintaa pikemminkin kielen ehdoilla vaikuttamisen näkökulmasta.³⁴

Aristoteleen tarkastellessa retoriikkaa lähtökohtaisesti puhujan näkökulmasta, on näkökulma uuden retoriikan tutkimuksen myötä muuttunut puhujasta kohti analyttikkoa. Retorinen analyysi ei suoraan tarkastele yksittäisten argumenttien hyväksyttävyyttä vastaanottajan näkökulmasta, vaan se on pikemminkin kiinnostunut niistä tavoista ja keinoista, joilla vaikutetaan. Tällöin perimmäinen taustakysymys on: Millä keinoilla tekstin lähettäjä pyrkii vaikuttamaan yleisöönsä? Edelleen voidaan selvittää, miksi puhuja käyttää juuri tiettyjä tehokeinoja viestinnässään ja kuinka onnistuneita nämä keinot ovat.³⁵

Jos argumentti tarkoittaa pohjimmiltaan aina asiasisältöjä, jotka ovat yhteydessä laajempaan kielelliseen ilmiösuureen, niin retoriikka tarkastelee koko tätö kokonaisuuden. Näin retoriikka tarkastelee pelkän asiasisällön lisäksi esimerkiksi kielellisen ilmaisun tunnelatauksia. Oleellisena osana retorista analyysia on tekstin laajempi sosiaalinen yhteys, johon kuuluu puhuja, yleisö sekä puhetilanteen foorumi.³⁶ Kun foorumina toimii tässä tutkimuksessa eduskunnan valtiopäivät,

---

32 Summa 1989, 89; Kakkuri-Knuutila, 2003, 238.

33 Palonen & Summa 1996, 7.

34 Summa 1989, 70.

35 Kakkuri-Knuutila 2003, 239 - 240; Puro, 2005, 107.

36 Kakkuri-Knuutila 2003, 234 - 235.

voidaan muutoksia havainnoida esimerkiksi eduskuntaryhmien voimasuhteiden vaihtelun myötä.

Aija Kaartinen on tutkinut teoksessaan *Alkoholien vuosisata* naisten 1931 aloittamasta, kieltolain lopettamista vaativasta adressista käytyä sanomalehtikirjoittelua ja niitä argumentteja, joita sanomalehdissä esitettiin adressin julkaisemisen jälkeen. Kaartinen jaottelee kieltolakia vastustavat ja puoltavat argumentit pohjimmiltaan kolmeen eri pääryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat raittiustilanteen kehitykseen liittyvät perustelut, toiseen moraaliset ja kolmanteen taloudelliset perustelut. Ensimmäiseen argumenttikategoriaan kuuluivat vertailut kieltolakia edeltäneen ajan täyskiellon aikaisen raittiustilanteen vertailu, jossa kehitys nähtiin positiivisena tai negatiivisena argumentin päämäärän mukaan.³⁷

Toisena ryhmänä on kieltolakia moraalisenä kysymyksenä tarkasteleva argumentaatio. Tämän ryhmän piirteenä on alkoholin liittäminen yleiseen ”rappiollisen” ilmapiiriin nousuun 1920- ja 1930-luvuilla. Käytännössä tämä argumentaatio perustui vahvasti joko konservatiiviseen arvomaailmaan tai sitten nationalistis-sosiaaliseen näkökulmaan, jossa korostettiin nuoren valtion rakentamista vahvalle moraalille pohjalle. Samalla huomioon otettiin sosiaalisten ongelmien välttämisen ja vähentämisen argumentit.³⁸

Taloudelliset argumentit perustuivat erimielisyyteen siitä maksaako kieltolaki suhteessa liikaa kieltolain purkamiseen nähden. Kieltolain voimaan tullessa raittiussväki oli vielä uskonut, että kieltolaki voi pienentää kansan maksamia veroja, koska raittiissa Suomessa ei tarvittaisi samalla tapaa kunnallis- ja lastenkoteja tai suuria poliisivoimia ja vankiloita. Koska nämä oletukset eivät kieltolain aikana toteutuneet, joutuivat kieltolain kannattajat 1920- ja 1930-luvuilla yhä enemmän puolustuskannalle taloudellisessa argumentaatiossa.³⁹

Kakkosolutkeskustelun poliittisuus näkyy puhtaimmillaan kahden eri ideologisen kannan argumentaatiotilanteista, joissa on mahdollista parhaimmillaan valita useiden

---

37 Kaartinen 2006, 146 - 155.

38 Ibid.

39 Ibid.

eri vaihtoehtojen välillä. Kari Palonen on tyypitellyt poliittista toimintaa policy-, polity-, politikointi- ja politisointiretoriikkoihin. Policy-retoriikkaa käytetään hänen mukaansa tilanteissa, joissa tiettyä kysymystä koskevassa keskustelussa joudutaan valitsemaan useista vaihtoehdoista tietty yhtenäinen linja. Tavallaan kyse on siis konsensusretoriikan ajamisesta. Ongelmakohtina policy-retoriikassa näyttäytyvät ”oikean” linjan läpi ajaminen, sekä vastustajien saaminen valitun linjan taakse. Politikointi-retoriikassa toiminta nostetaan lopputulosten yläpuolelle. Tärkeintä on kyky toimia poliittisesti, ei itse asiakysymysten ratkaisu, koska politiikan tulokset ovat joka tapauksessa epävarmoja ja ennakoimattomia. Polity-retoriikka vakiinnuttaa ja pitää voimassa toivottua poliittista diskurssia tai symboleja. Politisointiretoriikka kohdistuu taas tietyn toiminnan poliittisen pelivaran osoittamiseen ja avaamiseen, esimerkiksi uusia kysymyksiä tematisoimalla tai vakiintunutta poliittista symboliikkaa ja diskurssia haastamalla. Voidaan ajatella, että politisoimalla tietyt käsitteet ja diskurssit ne voidaan avata politikoinnille.⁴⁰

Tuon Palosen tyypittelystä esille, koska eduskunnan mallasjuomakeskustelussa näyttäisi olleen havaittavissa erityisesti polity-retoriikan piirteitä. Kun kieltolaki oli voimassa, eivät sitä kannattaneet edustajat juuri halunneet keskustella aiheesta, vaan perusteluissa nojaututtiin pitkälle lakiin ja lääketieteeseen, mikä oli vielä vallitsevassa tilanteessa mahdollista. Oletettavasti vasta Svinhufvudin hallituksen esityksen myötä mallasjuomakysymys todella politisoitiin ja siihen jouduttiin ottamaan vahvemmin kantaa myös kieltolain kannattajien puolelta. Tässä vaiheessa kysymys ei ollut pelkästään mietoa mallasjuomaa koskeva kysymys, vaan kieltolakikysymys, koska yli 2,25 painoprosenttia sisältävät alkoholijuomat oli määritelty päihdyttäviksi.⁴¹

1.5 Chaïm Perelmanin argumentaatioteoria tutkimusmenetelmänä

Retoriikka voidaan käsitellä suhteessa politiikkaan joko tutkimusmetodinä tai osana tutkimuskohdetta.⁴² Antiikin retoriikkaa käsittelevä filosofia, kuten mikään muukaan yhteiskunnallinen ajattelu ei ole syntynyt tyhjiössä, vaan osana aikansa yhteiskunnallisesta kontekstia. Nykyinen uuden retoriikan tutkimus pohjautuu vahvasti antiikin klassikoiden perinteeseen ja tulkitsee yhä itseään samojen muotojen

---

40 Palonen & Summa 1996, 10 - 13.

41 Häikiö 2007, 21; Kallenautio 1979, 182.

42 Palonen 1997, 75.

ja sisällöllisten perusjäsenysten kautta, jotka on luotu jo antiikissa. Merkittävä uuteen retoriikkaan vaikuttanut muuttaja oli kuitenkin 1900-luvun teknologinen kehitys, joka muutti merkittävästi ajan, paikan ja tilan suhdetta retoriikkaan. Osittain tämän myötä näkökulma tarkastelussa muuttui reetorista analyttikkoon. Nämä muutokset huomioiden uuden retoriikan tutkimuksen menetelmiä on luontevaa käyttää parlamentaarisen demokratian retoriikkaa tarkasteltaessa.⁴³

Chaïm Perelman on yksi toisen maailmansodan jälkeisen ajan tunnetuimpia uuden retoriikan kehittäjiä. Hänen tarkoituksenaan oli retoriikan palauttaminen akateemiseen tutkimukseen ja hänen ansionaan pidetäänkin retoriikan palauttamista takaisin klassiseen yhteyteensä päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi, pois pelkän kaunopuheisuuden merkityksestä. Perelman tutki argumentointia ja yritti muodostaa teorian, jonka avulla puheen tai tekstin argumentaatiota voidaan analysoida. Hän tutki argumentaatiota tietoisena, vakuuttamiseen tähtäävänä kielenkäyttönä, jossa ei tehdä eroa järjen ja tunteen välille, vaan vedotaan molempiin inhimillisen ajattelun osa-alueeseen.⁴⁴

Samalla Perelmanin ajattelu kumoaa kielenkäytön ulkoisen muodon ja sisällön vastakkainasettelun. Ne eivät ole kaksi toisistaan irrallista piirrettä kielenkäytössä, vaan toimivat yhdessä vakuuttavuuteen pyrittäessä. Teoriallaan hän tähtäsi arvopäätelmien arvioinnin mahdollistamiseen. Yleensä arvopäätelmiä pidetään aina tosiasiapäätelmiä epärationaalisempina. Tästä huolimatta yhteiskunnallisten instituutioiden legitimitetti nojaa usein arvopäätelmien varaan ja siihen, että näitä päätelmiä voidaan tehdä ja arvioida rationaaliseen järkeen turvautuen.⁴⁵

Perelmanin argumentaatioteoria koostuu kolmesta eri osa-alueesta, jotka ovat yleisö, esisopimukset ja argumentaatiotekniikat.⁴⁶ Pohjimmiltaan teoria tarkastelee reetorin keinoja, joilla hän vakuuttaa yleisönsä ja hankkii kannatusta väitteilleen. Koska

---

43 Puro 2005, 7 - 11; Summa 1989, 90.

Retoriikan käsitys muuttui myös antiikissa aikakaudesta riippuen, mutta yleisesti ottaen silloinkaan kyse ei ollut kaunopuheisuudesta, vaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvasta vakuuttamisen taidosta.

44 Summa 1996, 52, 62 - 64.

45 Ibid.

46 Perelman 1996.

argumentaatio tapahtuu yleisön ja puhujan välisessä vuorovaikutuksessa ja perustuu vastapuolen kohtaamiseen keskustelun eikä voimankäytön kautta, niin se pitää aina sisällään tietyn arvon antamisen vastapuolen ajatuksille. Yleisö pakottaa reetorin käyttämään retoriikkaa vakuuttamiseen, mutta sillä ei tavoitella pelkästään yleisön hyväksyntää, vaan taustalla on aina yleisön toiminta-alttiuden tavoitteleminen.⁴⁷

Perelman määrittelee yleisöksi *kaikki ne, joihin reetori argumentaatiolla haluaa vaikuttaa*. Tällöin argumentaation kohteena saattaa olla ainoastaan puhuja itse, joku erityinen kuulijajoukko, tai kaikki keiden on mahdollista kuulla ja ymmärtää esitys. Edellistä joukkoa Perelman nimittää universaaliyleisöksi. Universaaliyleisön ja reetorin yksityisen pohdinnan väliin jää useita erityisyleisöjä, joiden koostumus tiedetään ennalta ja, joille argumentaatio voidaan kohdentaa erityisyleisön intresseihin ja odotuksiin vedoten. Esimerkiksi parlamenttikeskusteluissa keskustelu voidaan suunnata hallituspuolueille niin, että opposition edustajat jätetään keskusteluissa paitsioon.⁴⁸

Universaaliyleisölle puhuessaan reetori ei voi nojautua yleisesti hyväksytyihin perusväittämiin, joten hän joutuu etsimään yleispäteviä tosiseikkoja ja arvoja, joita jokaisen kohtuullisen valistuneen oletetaan hyväksyvän. Väittämiään hän voi tukea vetoamalla terveeseen järkeen tai yleiseen mielipiteeseen. Universaaliyleisöön vedotessaan puhuja joutuu vakuuttamaan yleisönsä, kun taas erityisyleisölle puhuessaan hänelle riittää suostuttelu, koska tässä tapauksessa ryhmällä on joitain yhteisesti jaettuja intressejä, joihin voidaan vedota.⁴⁹ Suostuttelu tarkoittaa Perelmanille siis jotain alhaisempaa vetoamisen muotoa kuin vakuuttaminen⁵⁰.

Universaalius ei tarkoita automaattisesti yleispätevyyttä, vaan se voidaan ymmärtää määrittelemättömänä yleisönä. Universaaliyleisö voi siis olla puhujan mielessään konstruktoima kuuntelijoiden joukko, joka voidaan nähdä aika-, paikka- ja kulttuurisidonnaisena standardina, jonka pohjalta puhuja rakentaa hypoteesinsa toimivasta argumentaatiosta. Jos tavoitteena on universaaliyleisön vakuuttaminen,

---

47 Perelman 1996, 16 - 19.

48 Perelman 1996, 20 - 22.

49 Perelman 1996, 24 - 25.

50 Puro 2005, 132.

niin argumentoija vetoaa niihin kulttuurisiin piirteisiin, joita pidetään sillä hetkellä hyväksytyinä ja oikeina.⁵¹ Tiivistettynä universaaliyleisö voitaisiin nähdä tietyn kulttuurin arvoperustana, jonka pohjalta voidaan arvioida argumentaation arvoväittämien pätevyyttä⁵².

Käytän Perelmanin yleisökonstruktiota työssäni apuvälineenä tutkiessani kenelle edustajat puheensa suuntasivat. Pyrkivätkö he todella vakuuttamaan vastapuolta, mikä ideologisista eroista johtuen oli hyvin vaikeaa, vai suuntasivatko he argumentaationsa ainoastaan oman erityisyleisönsä näkökannan vahvistamiseen?

Päästäkseen esityksellään vakuuttamiseen, täytyy puhujan sovittaa puheensa yleisölle. Joten reetori voi ottaa päättelynsä lähtökohdiksi ainoastaan väitteitä, joita kuulijat ovat valmiita hyväksymään. Jos yleisö on hyväksynyt premissit, yrittää puhuja argumentoinnillaan siirtää hyväksynnän koskemaan johtopäätöksiä, eli luomaan sidoksen premissien ja johtopäätösten välille. Yleisöä yhdistävät ennakkopäätelmät voidaan jakaa kahteen ryhmään, todellisuutta ja suotavuutta kuvaaviin ennakkopäätelmiin. Todellisuutta koskevat ennakkopäätelmät nojaavat hyväksytyihin tosiseikkoihin ja otaksumiin, kun taas suotavuutta koskevat päätelmät nojaavat arvoihin, hierarkioihin ja päättelysääntöihin. Tosiseikkoihin perustuvia premissejä ei voida pitää automaattisesti objektiivisena totuutena, vaan ne ovat kyseenalaistettavissa, jos ne eivät ole laajalti hyväksytyjä. Tällöin myös oletettu totuus on mahdollista kumota, jos se osoitetaan yhteensopimattomaksi pätevimpien totuuksien kanssa.⁵³

Tunnettuun tai oletettuun totuuteen pohjautuvien käsitysten lisäksi on mahdollista erottaa ennakkopäätelmät, jotka pohjautuvat arvoihin. Esimerkiksi käsityksiä oikeasta ja väärästä tai kauniista ja rumasta voidaan pitää tietyllä tapaa yleispätevinä, mutta ne säilyvät yleispätevinä ainoastaan niin kauan aikaa, kun niitä ei määritellä. Arvoja koskevaa argumentaatiota analysoidessa voidaan arvot erotella abstrakteihin ja

---

51 Summa 1989 103 - 104.

52 Summa 1996, 68; Vrt. Summa 1989, 89.

Summa kirjoittaa väitöskirjassaan puhujan kommunikatiivisesta kompetenssista, eli puhujan kyvystä arvioida ja ottaa huomioon oman puheen vaikutusta yleisöön.

53 Perelman 1996, 28 - 31.

konkreettisiin arvoihin. Abstrakteilla arvoilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi kauneutta ja hyvyyttä, kun taas konkreettiset arvot liittyvät aina johonkin ainutkertaiseksi ymmärrettyyn ryhmään tai instituutioon. Esimerkkinä konkreettisista arvoista voisi toimia kirkko tai isänmaa. Jotkut hyveet on mahdollista määrittää ainoastaan suhteuttamalla ne konkreettisiin arvoihin.⁵⁴

Kieltä käyttäessään puhuja joutuu turvautumaan molempiin arvoryhmiin, mutta tarvittaessa hän voi alistaa toisen ryhmän arvot toisille. Samalla tavoin argumentaatiossa voidaan turvautua arvojen ohella hierarkioihin, jotka voidaan jaotella konkreettisiin ja abstrakteihin. Perelman päättelee, että konkreettisiin arvoihin perustuva päättely näyttäisi olevan luonteenomaista konservatiivisille yhteisöille, kun taas abstrakteihin arvoihin perustuva päättely taas näyttäisi sopivan paremmin yhteiskunnallisen kritiikin lähtökohdaksi ja toimia perustana muutosvaatimuksille ja kumouksellisuudelle.⁵⁵

Esisopimukseen liittyy käsitys siitä, millaisilla perusteilla puhuja lähtee arvoperustaisissa kysymyksissä argumentoimaan jotain asiaa paremmaksi kuin toista. Perelman jakaa päättelysäännöt määrällisiin (kvantitatiivinen) ja laadullisiin (kvalitatiivinen) sääntöihin. Määrään perustuvat säännöt nojaavat siihen, että useampaa hyödyttävä toiminta on parempaa kuin harvempia hyödyttävä toiminta. Tällöin voidaan vedota esimerkiksi demokratiaan tai yleiseen mielipiteeseen. Samalla tämä saattaa johtaa siihen, että erilainen ja poikkeuksellinen mielletään arvottomaksi, ellei toisin erikseen todisteta. Laatuun liittyvissä päättelysäännöissä taas argumentoitava asia mielletään ainutlaatuisiksi ja näin perustellaan sen oikeutus.⁵⁶

Leena Warsell on väitöskirjassaan tarkastellut alkoholiargumentaatiota perelmanilaisesta näkökulmasta keskioluen vapauttamisen aikoihin 1968 ja Alkon monopolin purun aikoihin 1990-luvulla. Koko ajalta havaittavissa on yksi esisopimus, johon argumentaatio hyvin pitkälle nojautuu. Se oli käsitys suomalaisesta

---

54 Perelman 1996, 34 - 35.

55 Perelman 1996, 35 - 36.

56 Perelman 1996, 37 - 38. Summa 1989, 105 - 106.

viinapäästä⁵⁷. Toisena yleisenä esisopimuksena hän näkee terveysargumentin, jonka esisopimuksellinen luonne oli jakautunut negatiivisiin ja positiivisiin terveysvaikutuksiin. Warsellin mukaan universaaliyleisön ja erityisyleisöjen suhde muuttui ratkaisevasti 1960-luvulta 1990-luvulle. Samalla yleisöjen muutos siirsi alkoholiargumentaatiota, osittain jopa konservatiivisemmaksi. 2000-luvulla eri yleisöjen määrittäminen vaikeutui edellisestään.⁵⁸

Argumentit on jaettavissa sidosmuotoisiin (assosiatiivisiin) ja erottelumuotoisiin (dissosiatiivisiin) argumentteihin. Sidosmuotoisissa argumenteissa premissejä koskeva hyväksyntä siirretään johtopäätöksien hyväksyntään, kun taas erottelumuotoisessa argumentaatioissa erotetaan tekijöitä, jotka perinne tai vakiintunut kielenkäyttö sitoo yhteen.⁵⁹ Assosiatiivisuus ja dissosiatiivisuus ovat toisiaan edellyttäviä argumentaatorakenteita, koska jonkin ilmiön yhdistäminen tiettyyn todellisuuteen saman aikaisesti erottaa sen jostain muusta todellisuudesta.⁶⁰

Sidosmuotoiset argumentit Perelman jakaa kvasiloogisiin, todellisuuden rakenteeseen vetoaviin ja todellisuuden rakennetta määritteleviin argumentteihin. Kvasiloogiset argumentit nojaavat matemaattiseen päättelyyn ja näennäiseen logiikkaan. Tällaisessa argumentaatioissa johtopäätös voidaan muodostaa arvioimalla kaikkia sen osia erikseen, mutta ongelmana on, ettei luonnollisessa maailmassa tulkintojen monimielisyyttä ja useampien tulkintojen mahdollisuutta voida välttää.⁶¹ Kakkosolutkeskustelussa kakkosolutta vastustavan tahon kannat perustuivat pohjimmiltaan kvasiloogiseen argumentaatioon. Perusargumentti noudatti kaavaa: alkoholi hallitsee ihmistä - kakkosolut on alkoholia - kakkosolut hallitsee ihmistä.

---

57 Käsitys suomalaisesta viinapäästä istuu hyvin sitkeässä, vaikka sen todellisuus pohja on hyvin kyseenalainen. Matti Peltosen mukaan se oli yksi raittiusliikkeen 1900-luvun alussa kehittämä peruste kieltoain voimaansaattamiseksi. Apo 2001, 211.

58 Warsellin mukaan 1960-luvun liberalisaatiodiskurssista palattiin takaisin 1990-luvun ”suomalainen viinapää” diskurssiin. Yksi syy tähän löytyi siitä, että universaaliyleisön käsite siirtyi suomalaisista EU:n kansalaisiin. Suomalainen viinapää aiheutti eräänlaisen Eurooppa-häpeän. Warsell 2005, 246 - 247.

59 Perelmanin esitys erottelumuotoisten argumenttien käytöstä on mielestäni hyvin lähellä Skinnerin käsitystä innovatiivisen ideologin käyttämistä ajatustensa legitimoitikeinoista. Perelman 1996, 58.

60 Summa 1989, 102.

61 Perelman 1996, 59, 62.

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit pohjautuvat riippuvuussuhteen osoittamiseen jo johonkin ennalta hyväksytyyn faktaan tai arvostelmaan. Tällaisia ovat peräkkäisyysiteisiin ja rinnakkaisuussiteisiin nojaavat argumentit. Ensimmäisestä esimerkkinä toimii syy-seuraus suhteeseen nojaava argumentti, kuten pragmaattinen argumentti, jossa tosiseikkaa argumentoidaan sen seurausten perusteella. Rinnakkaisuussiteisiin nojaava argumentaatio taas voi rinnastaa esimerkiksi henkilön sekä hänen tekonsa.⁶² Tällaisesta esimerkkinä toimii auktoriteettiin nojaava argumentointi, jossa arvostetun henkilön tai ryhmän tuesta haetaan oikeutus argumentoitavalle johtopäätökselle.⁶³

Todellisuuden rakennetta määrittelevät tai muokkaavat argumentit nojautuvat eniten klassisen retoriikan alueeseen, koska ne etenevät erityistapausten, analogioiden ja metaforien kautta.⁶⁴ Esimerkin avulla argumentoitaessa johtopäätökset siirretään esimerkistä yleistykseen tai toiseen erityistapaukseen.⁶⁵ Analogia tarkoittaa kahden eri todellisuusrakenteen rinnastamista toisiinsa, ei yhtäläisinä vaan samankaltaisina. Näin jonkin tietyn merkitysrakenteen arvoa voidaan nostaa tai laskea.⁶⁶ Analogiaa käytettiin kakkosolutkeskustelussa esimerkiksi linkittämällä kakkosoluen ajaminen epäisänmaallisuuteen, tai vastaavasti kieltolakimielisyys uskonnolliseen fundamentalismiin. Yhtenä analogian tyyppinä toimii metafora, jota Perelman kuvaa tiivistyneenä analogiana.⁶⁷ Metaforan erityinen voima argumentaatioissa perustuu siihen, että ne irtautuvat helposti alkuperäisestä merkityksestään ja vakiintuvat kieleen itsenäisinä, jolloin niitä voidaan käyttää kahden erillisen asian rinnastamiseen toisiinsa, mikä tuntuu luonnolliselta, koska asioiden analogisuutta ei havaita.⁶⁸

Erottelumuotoinen argumentaatio pyrkii erottamaan toisistaan elementit, jotka perinteisesti on liitetty itsestään selvästi toisiinsa. Näin se johtaa todellisuuden

---

62 Perelman 1996, 93 - 95.

63 Perelman 1996, 107 - 108.

64 Summa 1989, 108; Puro 2005, 134.

65 Perelman 1996, 120 - 121.

66 Summa 1989, 108; Perelman 1996, 134.

67 Perelman 1996, 136.

68 Perelman 1996, 137; Summa 1989, 109.

uudelleenahmottamiseen, jos ilmiö pystytään osoittamaan todellisuutta vastaamattomaksi. Yleensä tällainen argumentaatio käyttää argumentaatiotekniikkana näennäisen ja todellisen vastakkainasettelua.⁶⁹

Perelmanin argumentaatioteoriaa on kritisoitu siitä, että se pohjaa hyvin vahvasti oletukseen argumentoijan ja yleisön välisestä yhteistoiminnasta. Poliittisessa diskurssissa argumentaatiolla ei aina haeta yhteistoimintaa,⁷⁰ mikä hankaloittaa Perelmanin universaaliyleisökäsitteen käyttöä poliittista retoriikkaa tarkasteltaessa. Koska ryhmäkohtaisiin intresseihin ja luokkaetuihin pohjautuva argumentointi ei täytä universaaliuden käsitettä, jäisi se perelmanilaisesta näkökulmasta automaattisesti rationaalisen ja hyvän argumentaation ulkopuolelle.⁷¹ Ylipäänsä universaaliyleisön käsite on kritisoitu osa-alue. Osa kritikoista on pitänyt käsitettä täysin turhana ja Perelman itsekin pitää universaaliyleisölle tarkoitetun vakuuttamisen ja erityisyleisölle tarkoitetun suostuttelun rajaa häilyvänä.⁷²

Perelmanin argumentaatiokategoriakaan eivät ole yksiselitteisiä, vaan usein argumentit voi sijoittaa useampaan kategoriaan.⁷³ Koska tarkoituksenani ei ole ryhmitellä eduskuntakeskustelujen argumentteja tiukkoihin ryhmiin teorian mukaisesti, vaan pikemminkin avata sen avulla ilmiön syvempää olemusta, yleisösuhdetta, argumentaation taustoja ja retoriikan heijastamaa mentaalista ilmapiiriä,⁷⁴ niin uskon, että esitetyt puutteet eivät kuitenkaan estä argumentaatioteorian käyttöä parlamenttikeskusteluiden tarkastelun metodina.

---

69 Perelman 1996, 142 -143; Summa 1989, 109.

70 Palonen & Summa 1998, 213-215.

71 Summa 1996, 72 - 73.

72 Sääskilahti 2006, 46, Koistinen 1998, 46 - 47.

73 Summa 1989, 110 - 111. Argumentaatorakenteen erittelyssä voidaan yleensä luoda useita vaihtoehtoisia tulkintoja argumentaation kulusta, eikä esitettyjä argumentteja yleensä voida välttämättä suoraan jaotella esimerkiksi assosiativisiin ja dissosiativisiin, vaan niillä voi olla useita eri piirteitä. Argumentaatiota erittelemällä voidaan tehdä hypoteeseja siitä, mihin tekstin vakuuttavuus perustuu ja toisaalta millaisia piirteitä argumentaatiotilanteesta on havaittavissa.

74 Koistinen 1998, 46 - 49.

2. Mallasjuomakeskusteluun vaikuttaneet ryhmät ja ideologiat

Kallenautio esitti väitöskirjassaan kieltolakitaistelun puoluepoliittisena ongelmana. Vaikka se osalle puolueista 1930-luvulle tultaessa sellaiseksi muodostui, niin kieltolaki ei näyttäytynyt ainoastaan puoluepoliittisena ongelmana, vaan sen taustalla vaikutti yhteiskunnallisia liikkeitä, jotka henkilöityivät tiettyihin yksittäisiin poliitikkoihin ja puolueisiin. Nämä taustat loivat rajat eduskuntakeskusteluille.

2.1. Kieltolakiliitto lain suojeelijana

Jo ennen kieltolakia oli Suomen suurimmassa raittiusjärjestössä Raittiuden Ystävissä suunniteltu lain suojelemiseksi perustettava organisaatiota, jonka toivottiin yhdistävän täyskiellon kannattajat yli puoluerajojen.⁷⁵ Sosiaaliministeri⁷⁶ Santeri Alkion aloitteen pohjalta perustettiin 1919 alkukesästä Kieltolakiliitto, jonka toimintaan alusta asti ottivat osaa maalaisliiton (ML), sosiaalidemokraattisen puolueen (SDP) sekä kristillisen työväenpuolueen eduskuntaryhmien jäsenet. Suomenkielisistä puolueista kokoomuksen ja edistyspuolueen eduskuntaryhmät eivät liittyneet suoraan jäseniksi, mutta osa edustajista osallistui toimintaan yksityishenkilöinä.⁷⁷

Kieltolakiliitto oli lähellä poliittisen päätöksenteon huippua, sillä esimerkiksi sen johtokunnat muodostettiin lähes yksinomaan eri puolueiden täysraittiuutta kannattavista kansanedustajista. Se oli merkittävä painostuselin jo siihen kuuluneiden henkilöiden statusten perusteella. Alkion lisäksi johtokuntaan kuului useita muita korkean profiilin poliitikkoja. Muun muassa Miina Sillanpää, Kyösti Kallio, Niilo Liakka ja Matti Helenius-Seppälä olivat yhdistyksen tunnettuja jäseniä. Myös

---

75 Raittiuden Ystäviä pidettiin työväen piirissä porvarillisena järjestönä.

76 Sosiaaliministeriön raittiusosasto liittyi kieltolakiliittoon vahvasti sikäli, että molemmissa toimi paljolti samoja henkilöitä. Vaatimuksena raittiusosaston väellä oli ehdoton raittius. Haatanen & Suonoja 1992, 251.

77 Yhdistyksestä tuli vaikutusvaltainen kansalaisjärjestö. Parhaimmillaan siihen kuului noin 500 000 suomalaista, joskin on otettava huomioon, että osa heistä, kuten esimerkiksi Suomen Työväenurheiluliiton jäsenet, kuuluivat siihen eri jäsenjärjestöjen kautta. Ahonen 2003, 226 -227; Mylly 1989, 323; Alanen 1976, 644; Kallenautio 1979, 32 - 35; Hytönen 1930, 319 - 320.

tunnustuksellinen raittiusmies, kansanedustaja ja professori Väinö Voionmaa oli merkittävästi mukana liiton poliittisessa toiminnassa.⁷⁸

Vaikka sosiaalidemokraatit pitivät järjestöä aluksi liian porvarillisena, sitoi kieltoain moraalinen tavoite kansan raitistamisesta ja kielto lakiasian ajamisesta poliittista kenttää tehokkaasti yhteen.⁷⁹ Alusta alkaen järjestön tavoitteisiin kuului kielto lakikysymyksen politisoiminen. Raittiusväki vaati, että eduskuntapuolueet esittävät selkeästi kantansa kielto lakiin, koska tiedostettiin, että kerran julkaistusta kannasta olisi hankala perääntyä ja toisaalta julkilausuma sitoisi puolueiden eduskuntaryhmiä.⁸⁰ Käytännössä parlamenttiin haluttiin mahdollisimman paljon kielto lakimyönteisiä jäseniä, mihin pyrittiin muun muassa muokkaamalla listoja ja painostamalla edustajia ilmaisemaan vaaleissa kielto lakikantansa. Pelko kielto lakipuolueen perustamisesta sai monet kielto lakikantaansa muuttaneet henkilöt virallisesti taipumaan raittiiden tahtoon.⁸¹ Ylintä valtiovaltaa painostettiin muun muassa lähetystöin ja kirjelmin, mikä olikin pitkään tuloksellista.⁸²

Puolueohjelmaan kielto lain sisällyttivät ensimmäisinä maalaisliitto ja sosiaalidemokraatit. SDP:n puoluejohdolle kielto laki oli luonnollinen osa kapitalistista yhteiskuntajärjestystä vastaan taistelevaa luokkaideologiaa ja vuoden 1919 puoluekokouksessa lausuttiin, että rikos kielto lakia vastaan oli rikos työväen yhteistä

---

78 Halila 1969, 278; Alanen 1976, 647 - 648; Kallenautio 1979, 34; Studia Biographica 3 vol. 10, 653. Kielto lakiliiton johtokunnan jäsenet olivat Johannes Klockarsia lukuun ottamatta silloisia kansanedustajia. Yhdistyksen johtokunta oli perustettu siten, että siihen ottivat osaa eri puolueiden edustajat suhteellisesti edustettuina, kommunisteja lukuun ottamatta. Muun muassa Vihtori Karpio kirjoittaa, kuinka helposti eri puolueiden jäsenet pääsivät yhteisymmärrykseen kokouksissaan ja kuinka juhlallista oli kuunnella ajan suomenkielisen sivistyneistön keskustelua ”synnyistä syivistä”. Todennäköisesti poliittisen eliitin puoluerajat ylittävä yhteisen tehtävän toteuttaminen vakuutti monia raittiiden puolustajia asian oikeellisuudesta ja onnistumisesta.

79 Kaartinen 2011, 88 - 90; Ahonen 2003, 229 - 233. Kokoomusvaltainen Raittiuden Ystävät ei yhtynyt Kielto lakiliittoon, koska se katsoi järjestön vallanneen osaksi sille kuuluvia tehtäviä. Varsinkin Väinö Voionmaa pelkäsi, että Raittiuden Ystävät lipeäisivät kielto lakikannastaan, jos kokoomus päättää poistaa kielto lain puolueohjelmastaan.

80 Vrt. Skinnerin apologisti-teesi.

81 Kallenautio 1979, 118 - 120.

82 Hytönen 1930, 324 - 325 Kallenautio 1979, 34 - 35, Kaartinen 2011, 91. Lisäksi yhdistys piti vuosittain huomattavan määrän raittiusesitelmää, joissa puhujina toimi huomattavia raittiushenkilöitä Väinö Voionmaasta Santeri Alkioon. Kaartinen on Kielto lakiliiton toimintakertomuksien pohjalta arvioinut, että sen toimet olivat vuoteen 1930 saakka varsin onnistuneita. Eduskunta oli pysynyt kielto lakimielisenä, salakuljetus oli vähenemässä ja lain valvonta oli parantunut. Vasta vuonna 1930 järjestössä huolestuttiin kielto lakia vastustaneiden tekijöiden noususta.

tahtoa vastaan. Puolueen toimihenkilöille asetettiin raittiusvaatimuksia ja jäsenten moraalisen velvollisuutena katsottiin olevan ehdoton raittius. Vetoamukset eivät kuitenkaan toteutuneet sillä tehokkuudelle kuin raittiusideologit toivoivat, vaan ideologisen ja käytännöllisen tason välinen kuilu pysyi puolueen ongelmana.⁸³

Väinö Voionmaan suhtautumista alkoholipolitiikkaan on syytä avata, koska hän oli 1920-luvun johtavia raittiuspoliitikkoja eduskunnassa ja hänen ideologiansa vaikutti yli puoluerajojen. Voionmaalle ainoastaan ehdotonta raittiutta kannattaneet olivat aitoja raittiusihmisiä, eikä hän arvostanut kohtuuden ystäviä. Hänen raittiusajatuksensa oli muokkaantunut tiiviiksi osaksi sosialidemokraattista ideologiaa, jossa kieltolaki oli erottamaton osa suomalaista kansanvaltaa ja ainoa tie yhteiskunnalliseen kehitykseen. Hänen ajattelussaan oli paljon samoja piirteitä kuin Santeri Alkiolla, jonka ystävä Voionmaa oli. Asenteestaan huolimatta Voionmaa ei olettanut, että kansan tapoja muutettaisiin hetkessä. Siksi hän puolusti kieltolakia, vaikka tiedosti sen ongelmat, koska uskoi tulosten näkyvän vasta ajan kuluessa.⁸⁴

SDP:ssa ei hyväksytty alkoholin anniskelua valtion monopolin kautta, koska sen katsottiin palvelevan ”kapitalistista järjestelmää ja työväen riistoa”. Näin ainut vaihtoehto oli kieltolaki, jota vastaan suunnattuja kantoja tarkasteltiin osana luokkataistelua. Puhdasta luokkataistelunäkökulmaa rikkoi maalaisliittoa kannattaneiden talonpoikien ja papiston hyväksyntä osaksi kieltolain puolesta taistelevaa Suomen kansaa, jonka ulkopuolelle porvaristo ja aatelisto suljettiin, leimaamalla heidät ”itsekkäitä nautinto- ja rahaetuja” ajaviksi ja ”yksityisten kansalaisten että koko yhteiskunnan” turmioon viejiksi.⁸⁵ Seuraavasta lainauksesta käy ilmi kuinka kieltolaki tuotiin SDP:ssa esille kansanvallanlakina.

---

83 Borg 1965, 27 - 36, 79 - 80; Simpura 1982, 30. Suomen työväenpuolue vaati yleistä kieltolakia jo perustavassa kokouksessaan Turussa 1899. Tästä lähtien se kuului myös myöhemmän sosiaalidemokraattisen puolueen ohjelmiin. Samoin maalaisliitto esitti vaatimuksen yleisestä väkijuomain kieltolaista perustavassa kokouksessaan Kauhavalla 1906.

84 Louhelainen 1991, 24 -27; Halila 1969, 277 - 278; Aro 1947.

85 Raitis Kansa 2/1929, 8; Louhelainen 1991, 24 - 27.

*”Se on voimakas ase siinä taistelussa, jota kansanvalta käy vallan hankkimiseksi kansalle, sen kaikille jäsenille, vapaasti käyttäen voimiaan ja kykyään itsensä, luokkansa ja kansansa hyväksi”.*⁸⁶

Vaikka yhtenäisen rintaman tavoittelusta huolimatta SDP:n eduskuntaryhmä ei ollut yksimielinen alkoholipolitiikan suhteen, niin eduskunnan yleiskeskusteluissa esiinnyttiin pääsääntöisesti yksimielisinä, koska erimielisyydet selvitettiin lähinnä ryhmän sisällä ja valiokuntien kokouksissa. Vaikka monet puolueen jäsenistä nauttivat salaa alkoholia, aiheutti vasta näkyvä puolueen kieltolakikannan loukkaaminen toimenpiteitä. Kieltolakirangaistusten koventamista vastustanutta puoluesihteerin Taavi Tainiota haukuttiin juopoksi Tiedonantaja-lehdessä. K.A Fagerholm taas muisteli, kuinka hän yritti käynnistää kieltolakikeskustelua SDP:ssä 1920-luvun loppuvuosina, mutta ajatus tyrmättiin. Monet puoluetoverit kertoivat yksityisesti, että hän oli ”tietenkin” oikeassa, muttei ollut sopivaa kääntyä kieltolakia vastaan, kun se oli ollut niin pitkään puolueohjelmassa.⁸⁷

Sosiaalidemokraattisesta puolueesta 1920 keväällä eronnut Suomen sosialistinen työväenpuolue (SSTP) otti jyrkän kieltolakia puoltavan kannan samoista syistä kuin sosiaalidemokraatit.⁸⁸ SSTP:n edustajat eivät tehneet valtiopäivillä aloitteita kieltolain tiukentamiseksi, mutta tukivat sosiaalidemokraattien kantoja.⁸⁹ Huolimatta vasemmiston pohjimmiltaan yhtenäisestä linjasta kieltolaki-asiassa kommunistien ja sosiaalidemokraattien välit 1920-luvulla eivät olleet erityisen lämpimät ja alkoholipolitiikasta tuli vasemmistopuolueiden keskinäisen nokittelun väline.⁹⁰

Luokkataistelunäkökulma valaisee hyvin vasemmiston suhtautumista kakkosolutkysymykseen. Mietojen mallasjuomien vapauttamista poliittisessa keskustelussa julkisesti kannattaneet henkilöt olivat yleensä porvareita, koska

---

⁸⁶ Raitis Kansa, 2/1929, 18.

⁸⁷ Simpura 1982, 30 -31; Kallenautio 1979, 49, 116. Juopoksi leimaaminen säilyi yhtenä ehdottomasti raittiiden retoriikan osana koko kieltolain ajan.

⁸⁸ Hakalehto 1966, 166 - 168; Borg 1965, 84.

⁸⁹ Kallenautio 1979, 53 - 55; Borg 1965, 158. Aloitteettomuus johtui SSTP:n eduskuntatoiminnan luonteesta. Puolue teki aloitteita ainoastaan puhtaasti työväestöä koskeissa asioissa, joihin kieltolakikysymys ei kuulunut

⁹⁰ Hakalehto 1966, 304, Kallenautio 1979, 116.

vasemmistoedustajille tämä ei ollut mahdollista. Lisäksi he olivat usein ruotsinkielisiä, vanhaan eliittiin kuuluneita henkilöitä, joihin suhtauduttiin erityisellä epäluulolla. Näistä lähtökohdista kaikki yritykset kieltolain kaatamiseksi tai edes mahdollisesti päihdyttävän juoman markkinoille tuomiseksi, katsottiin työväen ja kansan edun vastaisiksi ja ainoastaan porvaristoa hyödyttäväksi.

Jos kieltolaki oli vasemmistolle osa luokkataistelua, oli se maalaisliitolle talonpoikaiston siveellisyyden ja sosiaalisen aseman kehittäjä. ML:n ideologian muotoilija Santeri Alkio piti raittiustaistelua sekä kulttuurisena että yhteiskunnallisena kysymyksenä. Alkoholien nauttiminen oli barbarismia, joka oli esteenä henkisen sivistyksen ja uuden kulttuurin nousulle. Vaikka Alkio katsoi kieltolain ensisijaisen tavoitteen olleen tavallisen kansan ja erityisesti maaseudun väen sosiaalisten ja sivistyksellisten olojen parantamisen, oli se hänelle henkilökohtaisestikin hyvin tärkeä, jopa uskonnollinen ja ”pyhästi velvoittava” asia⁹¹. Alkio uskoi vakaasti, että kansa kannattaisi kieltolakia, kunhan valistuksen voimalla saataisiin se tietoiseksi viinan vaaroista ja onnistuttaisiin luomaan sille vakaumus, jossa raittius tunnustetaan yhdeksi uuden kulttuurin tärkeämmistä perusteista.⁹² Kuten SDP:lle, oli kieltolaki Alkiollekin kansanvallan edellytys. Sen epäonnistuminen, merkitsisi kansanvaltaisen järjestelmän kaatumista ja palaamista harvain valtaan.⁹³

Sosiaalidemokraattien tavoin, otti Alkio esille kieltolain ja raittiustaistelun vastustajina yläluokat, jotka vastustuksellaan vetivät heikkoja kansalaisia alkoholinkäytön kiroihiin.⁹⁴ Yläluokat toimivat hyvinä syntipukkeina ideologisten raittiusmiesten kokiessa pettymyksiä kieltolain säätämisen jälkeen. Oli helpompaa syyttää yläluokkaa kuin tarkastella mahdollisuutta kansan raittiusinnon yliarvioimisesta. Alkio tilittikin katkeruuttaan sivistyneistöä kohtaan kärkkäästi päiväkirjassaan⁹⁵.

---

91 ML:n ideologiaa leimannut alkioalaisuus yhdisti uskonnon vahvasti yhteiskuntaelämään. Maalaisliiton ideologiasta yleisesti ja Alkion vaikutuksesta siihen mm. Mylly 1989, 102 - 112; Simpura 1982, 30; Kallenautio 1979, 50.

92 Alanen 1976, 640 - 643, 661 - 663.

93 Takala 1979, 246.

94 Alanen 1976, 640 - 643, 661 - 663; Kallenautio 1979, 50 - 51; Takala 1979, 246 - 247. Yleisesti maalaisliittolaisesta ”herravihasta” ja sen synnyn syistä, Mylly 1989, 111.

95 Alanen 1976, 654, 662.

Pettymyksessä näkyi hänen suhtautumisensa kieltolakiin enemmän tunneperäisenä, sydämen asiana kuin järjellä perusteltavana kysymyksenä.⁹⁶

Alkiolainen suhtautumistapa ilmenee eduskuntakeskusteluissa pitkin tarkkailuajanjaksoa. Se näkyy useiden ML:n edustajien kohdeyleisön tunteisiin ja omatuntoon vetoavassa argumentaatiossa, vaikka paatoksellinen argumentaatio ei kuulunut ainoastaan maalaisliittolaiseen retoriikkaan, vaan muutkin kieltolakihenkiset edustajat käyttivät merkitsevästi paatoksellista puhetta. Alkiolainen yhteiskuntakritiikki kumpusi perinteisen, patriarkaalisen maaseudun arvoista, joita hän joutui puolustamaan modernisoituvaa ja kapitalisoituvaa yhteiskuntakehitystä ja kaupunkikulttuuria vastaan. Vaikka Alkio tiesi, että maaseudulla oli käytetty alkoholia kautta aikain, ei se kuulunut hänen ihannekuvaansa suomalaisista talonpojista.⁹⁷

1927 vaalien alla maalaisliitossa käytiin tiukkaa keskustelua aiheesta, saiko puolueen jäsenlistoilla olla henkilöitä, jotka eivät olleet tunnetusti raittiita. Vaikka puolueohjelma säilytettiin kieltolakimyönteisenä, niin puolueen eduskuntaryhmään valittiin edustajia, jotka kannattivat kieltolain tarkastamista. Vaalit olivat menestys ja edustajien lukumäärä lisääntyi kahdeksalla. Vaalivoitolla oli merkityksensä ML:n myöhempään politiikkaan, sillä puolueessa omaksuttiin kanta, jonka mukaan tiukka kieltolakikanta oli merkittävä tekijä sen kannatuksessa. Olivathan samoissa vaaleissa kieltolakisuhautumistaan tarkastaneet puolueet kärsineet vaalitappiot.⁹⁸

Tästä huolimatta osa puolueen eduskuntaryhmästä toimi kieltolakia vastaan ryhmäkurista ja virallisesta ohjelmasta huolimatta.⁹⁹ Vaikka ML piti linjansa kieltolain suhteen, alkoi edustajien suhtautuminen puoluekuriin rakoilla vuoden 1929 aikana, jolloin taloudellinen tilanne ja sen myötä keskustelu kieltolain mielekkyydestä tiivistyi. Eritoten taloustilanteen heikkenemisen luomat vaikutukset maanviljelijöiden toimeentuloon johti siihen, että muutamat puolueen edustajat tekivät aloitteen

---

96 Haatanen & Suonoja 1992, 251; Kallenautio 1979, 50.

97 Takala 1979, 248.

98 Ibid.

99 Kallenautio 1979, 110 - 112.

marjaviinien valmistuksen sallimiseksi, jonka toivottiin lisäävän sekä metsämarjojen keräämistä että marjatarhojen pitämistä ja tuovan tuloja maaseudulle.¹⁰⁰

2.2. Täyskiellon vastustajat

1919 loppuvuodesta täysikieltoa vastustavat henkilöt kokosivat joukkonsa Täysikiellon vastustamisyhdistyksen nimen alle. Perustamiseksi jälkeen järjestö toimi vahvasti ruotsinkielisin voimin, kun yhdistyksen väliaikaiseen johtoon valitut kieltolakia kannattaneet suomenkieliset henkilöt olivat jääneet lehdistön arvostelun vuoksi sen toiminnasta pois. Järjestön pääkielenä käytettiin ruotsia ja puheenjohtajana toimi professori Ossian Aschan, joka alun perin oli tehnyt ehdotuksen kieltolakia vastustavan yhdistyksen perustamisesta.¹⁰¹ Järjestö tavoitteli alkoholikysymyksessä kohtuutta ja alkoholilainsäädäntöä, joka säilyttäisi kunnioituksen lakia kohtaan eikä loukkaisi ”perimmäisiä kansalaisvapauksia”.¹⁰²

Täyskiellottomiin suhtauduttiin kielteisesti suomenkielisessä mediassa. Järjestöä pidettiin jopa laittomana ja sen perustajia vaadittiin oikeuteen asetettaviksi, jonka takia alkuaikoina jouduttiin toimimaan varovaisesti. Ihmisten mielipiteisiin vaikutettiin muun muassa valistuslehtisillä. Myös väittely- ja keskustelutilaisuuksia pidettiin, mutta ne todettiin tehottomiksi kieltolakimielisten järkähtämättömän uskon takia. 1927 lähtien alettiin julkaista Vapaa Ääni-lehteä, joka kävi propagandasotaa Kielto lakiliiton Kielto laki-lehteä vastaan lain kumoamiseen saakka.¹⁰³

Kesällä 1922 täysikiellon vastustamisyhdistys muutti nimensä Täysikiellottoman kansanraittiuuden edistämislitoksi (TKE).¹⁰⁴ Nimenmuutos oli erityisesti retorinen ele, sillä kansanraittiuuden edistäminen oli käytännössä ainut argumentti, jolla kieltolain kumoamista pystyttiin raittiusmielisille perustelemaan, mutta sillä tavoiteltiin myös liiton kannatuksen nostamista suomenkielisten joukossa, koska TKE oli leimaantunut

---

100 1929 II VP, liitteet IV, 393, Kokoomuksen edustajan Y.W. Puhakan lakialoite, jonka myös 14 ML:n edustajaa allekirjoitti. Maalaisliiton Antti Juutilainen sekä Juho Ryyänen tekivät seuraavana vuonna samantyyppiset toivomusaloitteet. 1930 VP, liitteet VI,2, 120 ja 1930 II VP, liitteet VI,3, 225. Mylly 1989, 323 - 325; Simpura 1982, 40 -41; Kallenautio 1979, 139, 150 - 153.

101 Louhelainen 1991, 36; Kallenautio 1979, 36.

102 Kallenautio 1979, 37.

103 Vapaa Ääni 1/1927, Louhelainen 1991, 36; Kallenautio 1979, 38 - 40.

104 Hytönen 1930, 326 - 327.

helsinkiläiseen, ruotsinkieliseen¹⁰⁵ sivistyneistöön, vaikka se yritti irrottautua tästä mielikuvasta, esimerkiksi julkaisemalla äänenkannattajaansa Vapaata Ääntä ainoastaan suomeksi. Järjestö vältti kaikin keinoin liittämistään ”alkoholikapitaaliin”, jotta tätä ei olisi voitu käyttää propagandassa sitä vastaan. Tästä huolimatta se joutui turvautumaan yritysrahoitukseen, koska ei saanut valtionapua.¹⁰⁶

TKE harjoitti kieltolakivastaista propagandaa perustamisestaan lähtien, mutta sen toimintaedellytykset muuttuivat ratkaisevasti 1920-luvun lopulla. Sen organisaatio laajentui ja paikallisyhdistyksiä sekä asiamiehiä oli maaseudullakin enemmän kuin vuosikymmenen alussa. 1927 TKE:n toimintaedellytykset parantuivat huomattavasti sen anonyymisti saaman rahoituksen myötä. 1929 vaaleissa täyskiellottomia tukivat jo muutamat porvarilliset sanomalehdet.¹⁰⁷ Ennen kaksikymmentäluvun loppupuolta täyskiellottomien toiminta oli vaatimatonta, vaikka kieltolakiliitto halusi antaa siitä kuvan järjestäytyneenä ja kansainvälisenä yhdistyksenä, jota rahoitti sekä ulkomainen että kotimainen alkoholiteollisuus. Liiton toimintaedellytyksistä kertoo paljon se, että kieltolakikysymyksen kärjistyessä TKE aikoi lopettaa toimintansa talousvaikeuksien takia. Yksityisillä lahjoituksilla se pystyi kuitenkin jatkamaan pienimuotoista toimintaa ja organisoimaan kansanäänestystä edeltäneen kampanjan.¹⁰⁸

Kieltolain korvaajaksi esitettiin Ruotsissa vuodesta 1919 käytössä ollutta Brattin järjestelmää, joka perustui ostajien tarkkailuun sekä myytävien alkoholijuomien säännöstelyyn ja annostelun valvontaan.¹⁰⁹ Kieltolakiväki ei luonnollisesti hyväksynyt Brattin järjestelmää ja kun se sai arvostelua osakseen Ruotsissakin, niin professori

---

105 Esimerkiksi 1930 kirjoittamassaan Suomen raittiusliikkeen historia teoksessa Vilho Hytönen painottaa, että alussa kieltolain vastaiset henkilöt olivat lähes poikkeuksetta ruotsinkielisestä ja yläluokkaisesta väestöstä, mutta ”viime aikoina on suomenkieliselläkin taholla alkanut ilmestyä julkista järjestettyä toimintaa kieltolain kumoamiseksi. Hytönen 1930, 328.

106 Kaartinen 2011, 81 - 82; Häikiö 2002, 81. Varsinkin kansanäänestyksen alla TKE sai huomattavaa tukea tanskalaiselta sisarjärjestöltään. Myös suomalaisista panimoista ainakin F. Sergejeffin Oluttehdas ja useat ravintolat tukivat TKE:ta jossain määrin, mutta tämä tuki pyrittiin salaamaan. Kuitenkin esim. Vapaassa Äänessä oli panimoiden mainoksia kieltolain aikana. Esim. Vapaa Ääni 3/1931, 6-7.1928

107 Kallenautio 1979, 137 - 138.

108 Kaartinen 2011, 84 - 86.

109 Raittius ja alkoholiain tietokirja, 1971, 32; Kallenautio 1979, 39; Hjelt-Cajanus 1931.

Allan Serlachiuksen johdolla alettiin suunnitella uutta väkijuomalainsäädäntöä, jonka hahmotelma tuli pohjaksi myöhemmälle alkoholilaille.¹¹⁰

Jos Kieltolakiliitto politisoi määrätietoisesti kieltolakikysymystä, yritti TKE pysäyttää asian politisoitumiskehityksen. Se painotti jatkuvasti, että alkoholikysymys kuului jokaisen henkilökohtaisen maailmankatsomuksen piiriin, eikä puoluepoliittisesti linjattavaksi kysymykseksi. Eniten kannatusta liiton tavoitteilla oli ruotsalaisen kansanpuolueen piirissä sekä kokoomuksessa. Täyskiellon vastustajat hakivat kieltolakiliiton tavoin puolueiden asialistoille henkilöitä, jotka olivat tuoneet kieltolakia vastustavat vakaumuksensa esille.¹¹¹

Kaartinen arvioi väitöskirjassaan, että TKE:llä ei lopulta ollut ratkaisevaa osaa kieltolain kumoutumisessa, vaikka uudessa väkijuomalaissa huomioitiinkin sen ajamia näkökantoja.¹¹² Vaikka TKE ei kooltaan eikä taloudeltaan vastannut läheskään kieltolakiliittoa, eikä sen toiminnan suorat vaikutukset olleet merkittäviä, niin sen ideologista merkitystä ja poliittisia yhteyksiä ei voi jättää huomiotta.

Alkoholikieltoa vastustaneilla puolueilla ei ollut yhtenäistä linjaa, kuten Kieltolakiliittoon kuuluneilla puolueilla. Oleellista oli, että näillä puolueilla ei ollut tiukan yhtenäistä kieltolakimyönteistä kantaa, vaan niiden jäsenet saattoivat toimia alkoholikiellon kumoamisen tai lieventämisen puolesta.¹¹³

Ruotsalaiselle kansanpuolueelle (RKP) kieltolaki oli puolueideologian vastaista. Sen perinne ei ollut erityisen raittiusystävällistä, eikä sosialistinen pakkovalta ja ”valtioholhous” sopinut yksilönvapautta korostaneeseen liberaaliin arvomaailmaan.¹¹⁴ Tästä huolimatta se ei ottanut virallista kantaa kieltolakiin puolueohjelmassaan, vaan raittiuskysymystä pidettiin omantunnon asiana.¹¹⁵ Virallisesta kannasta huolimatta

---

110 Turunen 2002, 100 - 102, 109 - 110.

111 Kallenautio 1979, 41.

112 Kaartinen 2011, 86.

113 Kallenautio 1979, 56.

114 Kallenautio 1979, 60.

115 Borg 1965, 71. Esimerkiksi vuoden 1914 ohjelmassaan RKP:ssa kyllä painotettiin raittiuden edistämistä silloisen alkoholilainsäädännön puitteissa, sekä mahdollisesti jopa lainsäädäntöä raittiusmielisemmäksi kehittämällä.

puolueessa oltiin pääsääntöisesti kieltolakivastaisia, vaikka ”helsinkiläisöikeiston” ja Pohjanmaan vasemmistoedustajien kannoissa olikin eroja. Eduskuntaryhmästä enemmistö oli kieltolakivastaista liberaaliryhmää, mutta myös muutamia lain kannattajia löytyi parlamentista, jonka takia alkoholikielto koettiin, erityisesti kieltolain alussa, puoluetta hajottavaksi tekijäksi ja sen pelättiin vaikuttavan kannatukseen tietyillä alueilla.¹¹⁶

Kansallisessa kokoomuksessa eritoten sen vanhasuomalainen siipi vaati sosiaalireformeja ja kannatti politiikkaa, jossa yksilön etu alistettiin tarvittaessa yhteiskunnan edulle. 1920-luvun taitteessa he määrittivät vahvimpana ryhmänä puolueen kieltolakikannan. Jos vanhasuomalaiset olivat vahvasti kieltolain kannalla, vastustivat liike-elämän henkilöistä ja nuorista puoluejohtajista koostuneen ”nuoroikeiston merkittävimmät jäsenet kieltolakia, koska se ei sopinut yksilönvapautta korostavaan ideologiaan. Vanhasuomalaisten enemmistöasemasta johtuen, kokoomuksen edustajisto ei tehnyt vielä 1920-luvun alussa kieltolain tarkistamista vaativia lakialoitteita, tai ottanut osaa RKP:n edustajien ponsiin.¹¹⁷

Kokoomus tiukensi kieltolakikantojaan 1920-luvun mittaan ja vuosikymmenen lopulla lain muuttaminen ei ollut enää puolueelle ongelma, vaan enemmistö eduskuntaryhmän jäsenistä oli valmis muutoksiin. Yksi syy tähän oli ryhmän huomattava nuorentuminen sillä uudet edustajat olivat lähes poikkeuksetta kieltolain vastustajia. Myös monet tunnetut kieltolain kannattajat, kuten Paavo Virkkunen, muuttivat kantaansa 1920-luvun lopussa.¹¹⁸ Kokoomuksen kannanmuutos oli merkittävä tekijä mallasjuomakeskustelujen retoriikkaa tarkastellessa. Täyskieltoretoriikasta luopuminen mahdollisti, ainakin teoriassa, edustajille vakaumukseen perustuvan toiminnan mallasjuomakysymyksessä.

Kansallinen edistyspuolue (EPU) jakautui kokoomuksen tavoin kahteen leiriin kieltolakikysymyksessä. Laki ei sopinut puolueen liberaaliin ja nuorsuomalaiseen perinteeseen, ja puolueella oli paljon jäseniä, jotka arvostelivat lain mielekkyyttä.

---

116 Schauman & Lilius 1992, 109; Simpura 1982, 32 - 33; Kallenaution 1979, 58.

117 Simpura 1982, 33; Kallenaution 1979, 61 - 62, 97. Lisäksi rikollisuuden kasvu ja kieltolain kiristys vuonna 1922 lisäsivät vastustusta.

118 Simpura 1982, 39 - 40; Kallenaution 1979, 62 - 65, 104, 145 - 147; Borg 1965, 185. Virkkusen kanta kieltolakiin muuttui vuoden 1929 aikana.

Toisaalta EPU:ssa oli myös vakaumuksellisia alkoholikiellon kannattajia, jotka painostivat puoluejohtoa säilyttämään kieltolain osana puolueohjelmaa, jonne se oli hyväksytty vuonna 1920. Virallisesti eduskuntaryhmä noudatti kieltolakia kannattavaa linjaa, vaikka osa ryhmästä oli lakimuutoksen kannalla.¹¹⁹ Vuoden 1927 vaaleissa EPU yritti ottaa kansanäänestyksen kieltolaista yhdeksi vaaliteemaksi, jolla korjattaisiin sen laskenutta kannatusta, mutta kysymys jakoi puolueen kahtia ja lähes hajotti sen. Lopulta raittiusiipi sai painostettua puoluejohdon luopumaan kansanäänestysesityksestä ja se pysyi yhtenäisenä vaalien alla, joskin koki karvaan vaalitappion.¹²⁰ 1929 vaaleissa EPU:n vaaliohjelmassa ei enää ollut mainintaa kieltolaista, vaan raittiusohjelmassa korostettiin raittiuden edistämistä lainsäädännöllisin ja kasvatuksellisin keinoin.¹²¹ Näin toinenkin suomenkielinen porvaripuolue irrottautui kieltolain säilyttämisestä osana virallista politiikkaa.

---

119 Kallenautio 1979, 66 - 67.

120 Kallenautio 1979, 82 - 95.

121 Borg 1965, 192. Edistyspuolueen puolueohjelmaan vuodelle 1929 raittiusajatus on kirjattu seuraavasti. ”Kansamme terveyden, talouden ja siveellisen ryhdin kehittämisessä on raittiustyöllä erittäin suuri merkityksensä. Raittiutta kansan kaikkien kerrosten keskuudessa on edistettävä sekä tehokkaalla lainsäädännöllä että juurruttamalla mieliin raittiiden elämäntapojen tärkeyttä.”

3. Mallasjuomakeskustelun yleiskulku

3.1. Hallituksen toimenpiteet laman lähestyessä

1930 heinäkuussa nimitetty Svinhufvudin hallitus suhtautui kieltolakiin kriittisemmin kuin aiempi Kallion kolmas hallitus, jota pidettiin kieltolakihallituksena. Marraskuussa se teki esityksen, jossa ehdotettiin alkoholipitoisuudeltaan 1,6 - 2,4 painoprosenttisen (2,0–2,8 tilavuusprosenttia) toisen veroluokan mallasjuoman sallimista, vaikka¹²² osa hallituksen ministereistä kannatti suoraan jopa 3,2 painoprosenttista olutta. Linjamuutos oli merkittävä, koska aiemmin hallitukset olivat tukeneet kieltolakia.¹²³

Lokakuussa ennen hallituksen esitystä, oli ehdotettu kolmen prosentin kantavierrevahvuudella valmistettujen oluiden verottamisesta¹²⁴, mitä panimoteollisuusliitto vastusti jyrkästi, koska kantavierrevahvuuden verottamisen uskottiin laskevan oluen kulutusta rajusti¹²⁵. Liitto myös katsoi alhaisella vierreväkevyydellä valmistetun, huonosti säilyvän oluen olevan vaaraksi kuluttajille. Luultavasti nämä panimoliiton kannat olivat osa syy hallituksen esityksiin.¹²⁶

Eniten hallituksen muuttuneeseen mallasjuomakantaan vaikutti kuitenkin toista vuotta kestänyt pulakausi valtiontaloudellisine ongelmineen. Vuoden 1929 lopulla talouskehityksen turvaamiseksi asetettu neuvottelukunta kiinnitti erityistä huomiota kieltolain aiheuttamiin taloudellisiin menetyksiin.¹²⁷ Neuvottelukunnan tuloksiin pohjautuen hallitus perusteli esitystään tarvittavilla verotuloilla sekä oluen säilymiskestävyyden ja maun parantamistarpeella. Lääketieteellisiin tutkimuksiin vedoten todettiin, että 2,4 % olut ei ole juovutusjuoma.¹²⁸ Vakaumuksellisesti raittiille ehdotettiin myönnytyksenä esitykseen lisättäväksi Ruotsin lainsäädännön mukainen

---

122 1930 II valtiopäivät (VP), Asiakirjat (AK) III, hallituksen esitys n:o 50.
HS 22.11.1930

123 Kallenautio 1979, 180 - 182.

124 Turunen 2002, 101; Niemi 1952, 169–171.

125 Niemi 1952, 170.

126 Simonen 1978, 44.

127 Simpura, 1982, 36 - 37.

128 1930 II VP, AK III, hallituksen esitys n:o 50.

16 vuoden ostoikäraja sekä pykälä olueen sekoitettavien alkoholijuomien estämiseksi asetettavan valvontaorganisaation perustamisesta.¹²⁹

Talousvaliokunta antoi hallituksen esitystä vastustavan vastauksen vuoden 1930 toisilla valtiopäivillä. Vastausta perusteltiin todennäköisesti lisääntyvillä alkoholin väärinkäytöksillä. Ei myöskään luotettu, että kansa käyttäisi vahvempaa olutta laajemmin, vaan sen uskottiin palvelevan pienen piirin juopumistarkoituksia. Valiokunnan mielestä oluenmyynti oli lisääntynyt ilman lakialoitteen toteuttamistakin tarpeeksi nopeasti, eikä mallasjuomien myynnin edistämisellä uskottu olevan sprin käyttöä vähentäviä vaikutuksia. Edustajien mukaan ”kansamme, kuten pohjoiset kansat yleensä, ovat tottuneet väkeviin alkoholijuomiin”.¹³⁰

Ensimmäisessä eduskuntakeskustelussa kieltolain kannattajat vastustivat esitystä kiivaasti, koska he katsoivat 2,4 painoprosenttisen mallasjuoman päihdyttäväksi ja kieltolain vastaiseksi¹³¹. Muun muassa Kokoomuksen Bror Hannes Päivänsalo muistutti, että ennen kieltolakiaikaa myyty 2,5 tilavuusprosenttinen jääkellarikalja¹³² oli aiheuttanut runsaasti väärinkäyttöä ja päihtymystä eikä toisaalta ollut vaikuttanut viinankäyttöön.¹³³

Päivänsalon käyttämä retoriikka oli tässä vaiheessa verrattain tyypillistä vakaumuksellisesti kieltolakiin suhtautuvilla edustajilla. He nostivat esille erilaisia yksittäistapauksia, joissa negatiivisiin kokemuksiin pohjaavalla retoriikalla yritettiin tietoisesti kiistää lakialoitteessa mainitun 2,4 prosentin mallasjuoman juovuttamattomuus. Näin lääketieteelliseen tietoon pohjautunutta argumentaatiota kumottiin ja kyseenalaistettiin tieteellisten faktojen totuus.

Kun faktoilla argumentoinnin arvoa voitiin laskea kiistämällä niiden todenperäisyys, oli niitä hankala käyttää vakuuttavassa argumentaatioissa ennen kuin pystyttiin

---

129 1930 II VP, Pöytäkirjat (PTK), Tuomivaara 502.

130 1930 II VP, AK III, talousvaliokunnan mietintö n:o 1.

131 1930 II VP, PTK, mm. Lehtokoski 1018, Voionmaa 1009, Päivänsalo 505–506.

132 Turunen 2002, 55. Jääkellarikalja oli pöytäkaljana käytettyä 2 - 2,5 tilavuusprosenttista mietoa mallasjuomaa. Jääkellarikaljan tuhoista mm. 1930 VP, PTK, 714 ed. Päivänsalo ja ed. Rantala.

133 1930 II VP, PTK, Päivänsalo 505–506.

osoittamaan, että kriitikko oli joko erehtynyt tai, ettei häntä tarvinnut ottaa vakavasti.¹³⁴ Kiistääkseen väitteet juoman päihdyttämättömyydestä kieltolain kannattajat toivat runsaasti esille esimerkkejä jääkellarikaljan aiheuttamista päihtymisistä, mutta kumosivat samanaikaisesti vastustajien asiintuoman tieteellisen tiedon auktoriteettia esittämällä omaa kantaa ajavien tieteentekijöiden tutkimuksia.

Alkoholitilanteen hahmottaminen yksittäisten, omaan elinpiiriin ja ideologiaan kuuluvien esimerkkien avulla oli kieltolain aikana ilmeisen normaali tapa myös eduskunnan ulkopuolisessa keskusteluympäristössä.¹³⁵ Mikä saattoi liittyä osittain raittiusväen tarpeeseen luoda uutta alkoholitodellisuutta, joka tuki heidän alkoholikäsitystään.¹³⁶

Kieltolakipuolueissa oli myös yksittäisiä edustajia, jotka suhtautuivat mallasjuomakysymykseen verrattain neutraalisti. He muistuttivat lakimuutoksen aiheuttamista vähäisistä vaikutuksista verrattaessa niitä siihen alkoholimäärään, joka kulutettiin laittomasti¹³⁷. Osa kansanedustajista ei pitänyt mallasjuoman alkoholiprosentin korotusta kieltolakia heikentävänä muutoksena, vaan arvelivat pienen myönnytyksen olevan ratkaisu, jolla voitiin estää koko kieltolain kaatuminen.¹³⁸ Väite kasvoi myöhemmin merkittäväksi mietoa mallasjuomaa puolustaneeksi argumentiksi.

Keskustelujen aikana suuri valiokunta asettui kannattamaan talousvaliokunnan puheenjohtaja Oskari Reinikaisen ehdottamaa kompromissiratkaisua, jossa oluen vahvuudeksi ehdotettiin 1,6–2,25 painoprosenttia¹³⁹. 0,15 painoprosentin myönnytyksestä huolimatta eduskunta hylkäsi ehdotuksen kolmannen käsittelyn avoimessa äänestyksessä äänin 86–99.¹⁴⁰ Käsittelyissä tapahtui mielenkiintoinen käänne, kun toisessa käsittelyssä lakiehdotus hyväksyttiin, mutta kolmannessa

---

134 Perelman 1996, 31.

135 Kaartinen 2011, 140.

136 Sääskilahti 2006, 239.

137 1930 II VP, PTK, Kukkonen 507, Komu 508, Virkkunen 515.

138 1930 II VP, PTK, mm. Kilpeläinen 519, Kukkonen 1024–1025.

139 1930 II VP, AK III, suuren valiokunnan mietintö n:o 32.

140 1930 II VP, PTK, 1029.

käsittelyssä useat SDP:n kansanedustajat muuttivat kantaansa, koska sosiaalidemokraatit olivat äänestäneet ryhmäkokouksessa suhtautumisestaan lakikysymykseen ja äänestyksen voitti kanta, jonka mukaan edustajien piti vastustaa ehdotusta ryhmänä. Tästä syystä myös Reinikainen äänesti ratkaisuesitystään vastaan. Maalaisliiton ryhmästä osa edustajista vastusti mallasjuomaehdotusta jyrkästi, mutta koska se oli hallituspuolue, ei ryhmä vaatinut jäseniään äänestämään esitystä vastaan.¹⁴¹

Avoimet äänestykset olivat tyypillisiä alkoholipolitiikkaa käsittelevissä täysistunnoissa. Lähes poikkeuksetta avointa äänestystä pyydettiin joko ennen tai jälkeen suljetun äänestyksen ja usein se muutti suljetun äänestyksen tuloksia kieltolain kannattajille myönteisemmiksi. Kieltolakipuolueet pitivät kiinni ryhmäkurista kaikissa alkoholipoliittisissa päätöksissä, eikä näiden puolueiden edustajilla ollut mahdollisuutta äänestää omantuntonsa mukaan, vaan linjasta poikenneita edustajia painostettiin muuttamaan kantaansa ryhmälle suotuisaksi.¹⁴²

3.2. Hallituksen uusi ehdotus

Tammikuussa 1931 hallitus uusi esityksensä mallasjuomien alkoholipitoisuuden korottamiseksi. Ehdotuksella oli samat perusteet kuin muutamaa kuukautta aiemmin, mutta ylin alkoholiprosentti oli muutettu Ruotsin ja Tanskan lainsäädäntöjen mukaiseksi 2,25 painoprosentiksi. Myös myyntirajoitukset, joita edellisissä keskusteluissa kritisoitiin, poistettiin esityksestä.¹⁴³ Vaikka talousvaliokunta myönsi, että edellisen veronkorotuksen jälkeen miedon mallasjuoman myynti oli laskenut murto-osaan veroa edeltäneestä myynnistä ja ettei 2,25% olut ollut todennäköisesti juovuttavaa, suhtautui se ehdotukseen kielteisesti. Virallisesta kannasta huolimatta valiokunnan puheenjohtaja Reinikainen ja muutamat muut jäsenet jättivät vastalauseen, jonka mukaan he olisivat hyväksyneet hallituksen esityksen tietyin lisäehdoin varustettuna.¹⁴⁴

---

141 Kallenautio 1979, 182.

142 Niemi 1952, 171; Kallenautio 1979, 182.

143 1931 VP, AK I, hallituksen esitys n:o 5.

144 1931 VP, AK I, Talousvaliokunnan mietintö n:o 27 sekä siihen kuuluva vastalause.

Talousvaliokunnan ja eduskunnan kielteinen suhtautuminen 2,25 prosenttiseen olueeseen, vaikka sen juovuttamattomuudesta oltiin suhteellisen yksimielisiä jopa kaikkein kiivaimmin ehdotonta raittiutta kannattavien joukossa, liittyi vahvasti käsitykseen kieltolain merkityksestä sosiaalilainsäädäntönä. Muutamista sosiaalipoliittisista lakimuutoksista¹⁴⁵ huolimatta 1920-luvulla ei ollut tapahtunut merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia. Niinpä SDP:ssa nähtiin kieltolaki nimenomaan sosiaalipoliittisesti merkittävänä prosessina, jonka aikaansaamiseksi oli tehty pitkä työ. Se liitettiin yhdeksi merkittäväksi saavutukseksi kunnallisen äänioikeuden ja maanvuokralain oheen.¹⁴⁶ Periksiantaminen ei ollut ainoastaan lipsumista täysraittiuuden periaatteesta, vaan myös poliittinen arvovaltakysymys.

Keskustelu lakiesityksestä alkoi vasta hallituksen vaihtumisen jälkeen maaliskuun lopussa. Svinhufvudin hallitusta seuranneen Sunilan hallituksen 13 ministeristä ainakin 7 vastusti kieltolakia. Osa maalaisliittolaisista ministereistä oli epävarmoja suhtautumisessaan asiaan, mutta ainakin muutaman voitiin olettaa olevan kieltolain tarkastuksen kannalla.¹⁴⁷

Keväisiin keskusteluihin kieltolain kannattajat olivat hankkineet 2,25%:n mallasjuoman vaarallisuutta tukevia lääkärinlausuntoja. Mallasjuoman alkoholiprosentin nostoa vastustavat kantoivat huolta eritoten nuorista ja naisista, joita heidän mielestään houkuteltiin vahvempien juomien kimppuun tarjoamalla heille miedompaa olutta¹⁴⁸. Kieltolakiväki katsoi raittiustilanteen parantuneen viime aikoina tiukentuneen valvonnan myötä ja lakiuudistuksen tuhoavan hiljattain aikaansaadut parannukset. Erityisesti SDP:n edustaja Aino Lehtokoski valitti, kuinka tyrmistyneinä kansalaiset ovat ottaneet vastaan hallituksen tekemän lakiesityksen ja vetosi ”maistuvampaa” mallasjuomaa haluavia odottamaan parempaa aikaa.¹⁴⁹

---

145 1922 tehtiin työsopimuslaki ja 1924 työehtosopimuslaki, joka kuitenkin jäi verrattain vähälle merkitykselle. Konkreettisia sosiaalipoliittisia uudistuksia tuli vasta 1930-luvun loppupuolella, Haatanen & Suonoja 1992, 295 -296.

146 Kaartinen 2011, 168 - 169.

147 Kallenautio 1979, 196.

148 1931 VP, PTK I, muun muassa A. Halonen 459, Kalliokoski 455, Pärssinen 429.

149 1931 VP, PTK I, Lehtokoski 424, Kalliokoski 431.

Näissä keskusteluissa SDP:n Oskari Reinikainen ja Hannes Ryömä puhuivat poikkeuksellisesti vastoin ryhmänsä virallista kantaa.¹⁵⁰ Mielenkiintoinen kuriositeetti on, että Ryömä edusti yhdessä Väinö Tannerin kanssa SDP:n oikeistoa, joka oli hakeutunut yhteistyöhön porvarillisten puolueiden kanssa.¹⁵¹ Tieteellisten tutkimusten tulosten lisäksi Reinikainen muistutti mallasjuomien työllistävän vaikutuksen ulottuvan pelkkien panimoiden ulkopuolelle ja yritti vakuuttaa puoluetoverinsa nostamalla esiin työllisyyskysymyksen. Panimoteollisuuden asema olikin muuttunut huonompaan suuntaan sen jälkeen, kun eduskunta oli muutamaa kuukautta aiemmin hyväksynyt mallasjuoman veronkorotuksen, muttei alkoholiprosentin nostoa.¹⁵² Reinikainen myös huomautti, että kieltolaki ei kaadu tähän lakimuutokseen, vaan muihin seikkoihin¹⁵³. Yleisellä tasolla eduskunnan kanta oli muuttunut lakiehdotukselle sopeammaksi ja raittiusväen vastustuksesta huolimatta lakiehdotus hyväksyttiin huhtikuussa 1931¹⁵⁴.

Kaikkein kiivaimmat mallasjuomista käydyt keskustelut käytiin juuri hallituksen esityksistä kieltolain viimeisinä vuosina. Kun ottaa huomioon keskustelun lähtökohdat, on helppo ymmärtää, mistä on kyse. Ensiksi, koska ehdottomasti raittiit katsoivat mallasjuoman prosenttikorotuksen rikkovan periaatteellisella tasolla kieltolakia, teki se mallasjuomakysymyksestä kieltolakikysymyksen, johon he olivat valmiita kokoamaan kaikki voimansa.

Toiseksi hallitus-oppositioasetelma antoi latauksensa ennen kansanäänestystä käydyille keskusteluille. Tässä vaiheessa kieltolakimieliset pystyivät vielä argumentoimaan vakuuttavasti kansan tahtoon liittyvillä argumenteilla, sillä puolueissa oli vahva usko siitä, että SDP:n ja maalaisliiton hyvän eduskuntavaalimenestyksen takana oli nimenomaan tiukka kieltolakikanta¹⁵⁵. Tämä tarjosi SDP:lle hyvän mahdollisuuden harjoittaa oppositiopolitiikkaa, kun

---

150 1931 VP, PTK I, Ryömä 463, Reinikainen 456–457.

151 Soikkanen 1975, 419.

152 Niemi 1952, 171.

153 1931 VP, PTK I, Reinikainen 456.

154 1931 VP, AK I, Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen no: 5.
HS 15.4.1931

155 Kallenautio 1979, 94 - 96, 106 - 107, 137.

mallasjuomien korotusesityksen teki eduskunnalle hallitus, jossa istui maalaisliittolaisia ministereitä.¹⁵⁶ Oman retorisen latauksensa keskusteluun toi vahvasti lain valmistelussa mukana ollut, maalaisliiton kieltolakioppositioon kuulunut, sosiaaliministeri E.A. Tuomivaara, jonka kieltolakikanta ilmeisesti olikin suurin yksittäinen syy hänen valintaansa tehtävään.¹⁵⁷ Mallasjuomakysymys politisoitui äärimmilleen, kun oppositiossa vastustettiin, myös osan raittiusmielisistä hyväksymää mietoa mallasjuomaa, epäluottamuksesta hallituksen yleispolitiikkaan ja henkilökysymyksiin.

Kolmanneksi pulakausi ja kieltoain saama kritiikki mahdollisti hallitukselle faktuaalistavan diskurssin, jossa kielto lakiin puuttuminen voitiin esittää pakollisena toimena, joka on vain vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa hyväksyttävä. Tällä retoriikalla pystyttiin irrottamaan hallitus vastuullisen, tietoisesti kielto lakia heikentävän toimijan roolista. Vaihtoehdottomuuspuheella voitiin rakentaa kuva vain yhteen mahdollisuuteen pohjautuvasta tulevaisuudesta ja esittää vaihtoehtoiset argumentit järjenvastaisina. Jos vaihtoehtoisuus onnistutaan irrottamaan keskustelusta, voidaan moraaliset pohdinnat esittää turhina, jopa naurettavina.¹⁵⁸

Kun hallitus erotti mallasjuomakysymyksen kielto laista muun muassa vaihtoehdottomuusretoriikalla, tavoitteli SDP:n Oskari Reinikainen samaa lääketieteelliseen tietoon perustuvalla argumentaatiolla, jossa 2,25 painoprosenttinen olut esitettiin päihdyttämättömänä. Reinikainen käytti argumentaatiossaan hyväksi paradiastolea¹⁵⁹. Irrottamalla ykkösoluen raittiuskysymyksestä ja tuomalla sen esille viattomana kaljakysymyksenä¹⁶⁰, hän korosti ykkösolutta harmittomana juomana, joka ei ollut verrattavissa päihdyttäviin alkoholijuomiin.

---

156 Svinhufvudin II:ssa hallituksessa maalaisliittolaisia ministereitä olivat puolustusministeri Albin Manner, maatalousministeri August Raatikainen, apulaismaatalousministeri Juho Koivisto ja kielto lain kannalta tärkeä sosiaaliministeri Eino Tuomivaara.

http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/tulokset/fi.jsp?report_id=M1&multivalued.selectedCriterion.hallitus_id=18, luettu 3.4.2012.

157 Haatanen & Suonoja 1992, 266 - 267. Lisäksi Tuomivaara oli osa maalaisliiton äärioikeistoa, jota tarvittiin ajamaan työrauhalakia.

158 Faktuaalisesta ja vaihtoehdottomasta diskurssista. Jokinen 1999, 140.

159 Skinner 1999, 69 - 70, Palonen 2012, 69.

160 1931 VP, PTK I, Reinikainen 458.

Kun Reinikainen ja hallituksen esitys erottivat argumentoinnillaan mallasjuomakysymyksen ja kieltolakikysymyksen, käänsivät useat ehdottomasti raittiit keskustelun viime kädessä kieltolakikysymykseksi, koska miedon mallasjuoman juovuttavuuteen perustuville argumenteille ei saatu tarpeeksi vakuuttavuutta epävarmasti mallasjuomakysymykseen suhtautuvien edustajien parissa.

Lääketieteelliseen tietoon perustuvalla argumentaatiolla hallitus ja Reinikainen onnistuivat kyseenalaistamaan kieltolain selviönä,¹⁶¹ jota se oli tähän asti eduskunnassa ollut varsinkin SDP:lle ja maalaisliitolle.¹⁶² Kyseenalaistamisessa merkittävänä tekijänä eduskunta-argumentaation näkökulmasta olivat nimenomaan Oskari Reinikaisen puheet miedon mallasjuoman juovuttamattomuuden puolesta, koska hän pystyi esiintymään SDP:n edustajana, kieltolain kannattajana ja lääketieteen lisensiaattina¹⁶³, mikä teki hänestä auktoriteetin, jonka SDP:n häilyvällä kieltolakikannalla olleet voivat hyväksyä. Hänen auktoriteettinsa kyseenalaistamisesta huolimatta¹⁶⁴, puolueen raittiit edustajat eivät onnistuneet kiistämään sitä kokonaan. Tieteelliseen tietoon perustunut argumentaatio miedon mallasjuoman juovuttamattomuudesta ja soveltuvuudesta osaksi kieltolakia, oli yksi avain ehdottomasti raittiin yleisön yhteisen kannan rikkomiseksi.

Toisaalta Ryömän ja Reinikaisen esiintulo oppositiopuolue SDP:n riveistä toi täysistuntokeskusteluihin kokonaan uuden piirteen. Nyt keskusteluissa kyseenalaistui eri intressiryhmien välinen vastakkainasettelu ja puolueiden välisen intressiristiriidan tilalle saatiin nostettua ajatus konsensuksesta, joka oli jaettavissa yli puoluerajojen.¹⁶⁵

---

161 Perelman 1996, 13.

162 Kallenautio 1979,

163 Studia Biographica 3 vol. 8, 197 -198.

164 Auktoriteetin kyseenalaistamisesta Perelman 1996, 108 - 109. Käyn kyseenalaistamisen keinoja tarkemmin lävitse tutkimuksen myöhemmissä luvuissa.

165 Jokinen 1993, 203 - 204.

Skinnerin käsitteistön mukaisesti Oskari Reinikaisesta voidaan käyttää termiä innovatiivinen ideologi.¹⁶⁶ Hän onnistui legitimoimaan miedon 2,25 painoprosenttisen mallasjuoman kyseenalaistettua asemaa siten, että se hyväksyttiin osittain oppositiopuolueiden epävarmalla mallasjuomakannalla olevien edustajien keskuudessa. Hän onnistui myös siirtämään argumentaatiollaan miedon mallasjuoman hyväksytysti raittiusjuoman käsitteen alaisuuteen ja ohittamaan ehdottomasti raittiiden jääkellarikalja-argumentaation, joka perustui ajatukselle ykkösoluen juovuttavuudesta ja alkoholiuongelmien lisääntymisestä. Voidaan siis katsoa, että hän onnistui puhetekojensa illokuution ja perlokuution yhdistämällä pääsemään vakuuttavaan lopputulokseen.

Mallasjuomakysymyksen kärjistyminen kieltolakikysymykseksi näkyi myös Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Kaiken kaikkiaan mallasjuomiin liittyviä uutisia tai mielipidekirjoituksia oli lehdessä vähän, mutta merkille pantavaa on, että lähes kaikki eduskunnan täysistunnot käytiin seikkaperäisesti siteeraten lävitse.¹⁶⁷ Näin myös puhujien sanakäänteet ja keskinäinen nokittelu tuli laajan yleisön tietoon, mikä varmasti näkyi keskustelijoiden puheessa. Puhetta ei tallennettu ainoastaan pöytäkirjaan, vaan kärkkäillä sanankäänteillä voitiin varmistaa, että puhe tallennettiin sanomalehtiutisiin, joilla puhujan äänelle saatiin laaja yleisö.

3.3. Yksittäisten edustajien ehdotukset

RKP:n Erik von Frenckell luovutti oman lakialoitteensa eduskunnalle samoihin aikoihin vuoden 1931 hallituksen esityksen kanssa. Siinä vaadittiin huomattavasti hallituksen esitystä suurempaa alkoholiprosentin korotusta, kun verottoman mallasjuoman rajaksi vaadittiin 2,25 painoprosenttia ja verolliseksi mallasjuomaksi ehdotettiin yli 2,25 mutta alle 3,2 painoprosenttista olutta. Esitystään von Frenckell perusteli pirtun käytön lisääntymisellä, sekä panimoiden huonontuneella taloudellisella tilanteella¹⁶⁸, mutta talousvaliokunta hylkäsi von Frenckellin aloitteen kieltolain vastaisena.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ Skinner 2002, 148 - 151.

¹⁶⁷ Esim. HS 20.11.1930, 22.11.1930, 15.4.1931, 1.10.1932, 26.11.1932, 27.11.1932, 30.11.1932.

¹⁶⁸ 1930 VP, Liitteet 216.

¹⁶⁹ 1930 VP, AK VI, Talousvaliokunnan mietintö n:o 2. Sen sijaan TKE:n Vapaa Ääni kannatti 3,2% olutta ja esitti sen vaarattomana pöytäjuomana. Vapaa Ääni 5/1931.

Eduskunnassa aloitteesta keskusteltiin hallituksen tekemän lakiesityksen käsittelyn jälkeen, eikä se tästä johtuen herättänyt juurikaan debattia. Ainoastaan aloitteen tekijä puhui ja puolusti aloitetta verotulojen lisääntymisellä sekä paloviinan käytön vähentymisellä, kun kansalla olisi juotavana olutta väkevien sijaan.¹⁷⁰ Aloite kuitenkin huomioitiin hallituksen esityksen käsittelyssä ja sillä sekä puolustettiin että vastustettiin hallituksen toimia. Muun muassa Voionmaa uskoi von Frenckellin viitaten, että hallituksen esitystä käytettäisiin ponnauslautana myöhempiin, suurempiin alkoholin vapauttamisyrittäisiin¹⁷¹. Näin lakialoite vaikutti eduskunnassa, vaikka se ei itse käsittelyssä aiheuttanut suuresti puhetta.

Tarkasteltaessa Frenckellin ehdotusta illokuutio-perlokuutio asetelmasta, voidaan huomata, että hänen puhetekonsa eivät todennäköisesti johtaneet toivottuihin vaikutuksiin. Taustoistaan johtuen, hänen esityksiään pidettiin kieltolakimielisten piirissä lähinnä osoituksina mallasjuomatehtailijoiden lobbauksesta. Onkin mahdollista, että Frenckellin tarkoituksena ei ollut kääntää vastustavalla kannalla olleita henkilöitä, vaan luultavasti hän tavoitteli aloitteellaan juuri lisääntyvää mallasjuomakeskustelua ja antoi vaihtoehtoisia näkökulmia kieltolakiin epävarmasti suhtautuville kansanedustajille. Aloitteet ja näkyvä täysistuntopuhe tarkoitettiin varmasti myös eduskunnan ulkopuolisille yleisöille. Media oli kieltolain loppuvuosina suhtautunut lakiin ja tiukkaan alkoholipolitiikkaan varsin kielteisesti, joten kriittisillä kieltolakikannoilla oli mahdollisuus saada mediajulkisuutta ja vaikuttaa ihmisten käsityksiin kieltolaista ja kilpailevista vaihtoehdoista.

3.4. Kieltolaki kumoutuu ja kakkosolut tulee markkinoille

Koska hallitus katsoi, ettei kieltolaki pystynyt täyttämään tarkoitustaan kansan siveellisyyden, terveyden ja tapojen parantamiseksi sekä väkijuomankäytön vähentämiseksi, se kutsui koolle ylimääräiset valtiopäivät keväällä 1932. Ylimääräisiin valtiopäiviin päädyttiin, koska eduskunnassa kieltolakiväki oli vahvasti edustettuna ja aiempi päätös oluen alkoholiprosentin nostosta oli ollut valtavan työn ja tuskan takana. Jo keväällä 1931 Sunilan hallituksessa oli mielipiteitä kieltolain

---

170 1930 VP, PTK, von Frenckell 521.

171 1930 VP, PTK, Voionmaa 512.

muuttamisen puolesta, mutta suoran lakiehdotuksen ei uskottu menevän läpi. Sen takia päädyttiin neuvoa-antavaan kansanäänestykseen sekä ylimääräisten valtiopäivien koolle kutsumiseen.¹⁷²

Hallituksen esityksen pohjana oli väkijuomien käytön tiukka valvonta sekä myynnin supistaminen mahdollisimman pieneksi. Väkevien juomien asema katsottiin tärkeäksi, jotta laitton väkijuomaliike saataisiin tukahdutettua. Niinpä miedoille alkoholijuomille annettiin esityksessä vähemmän painoarvoa.¹⁷³ Talousvaliokunta hyväksyi ehdotuksen tietyin muutosehdotuksin varustettuna. Sen mielestä alkoholin anniskelu ei ollut maaseudulla tarpeellista sen aiheuttamien ongelmien sekä maaseudun poliisivoimien vähäisten resurssien takia.¹⁷⁴ Jatkoa ajatellen päätös oli tärkeä, koska kakkosoluen vapauttamista perusteltiin myöhemmin juuri maaseudun epätasa-arvoisella asemalla kaupunkeihin verrattuna.

Talousvaliokunnan mietintöön liittyvissä vastalauseissa edustaja von Frenckell esitti tyytymättömyytensä 3,2 prosenttisen pöytäoluen rinnastamisesta vahvempiin juomiin. Hän ehdottikin erillisen mallasjuomalainsäädännön laatimista. Myös kokoomuksen kansanedustajat Gunnar Sahlstein ja Oskari Lehtonen tekivät vastalauseen, jossa he ehdottivat 3,2 % mallasjuoman jättämistä väkijuomalain ulkopuolelle, koska:

*”tällaisten mietoina pidettävien mallasjuomain saanti tulee, varsinkin maaseudulla, vaikeaksi ja sen tähden on pelättävissä väkevämpien aineiden käytön suhteellisesti edelleen säilyvän”.*¹⁷⁵

Kokoomuksen edustajan, entisen pääministeri Antti Tulenheimon mielestä lainsäädäntö, jossa 3,2 % olut rinnastetaan vahvempaan olueen, kannusti kansalaisia nauttimaan vahvempaa olutta. Vaikka Tulenheimo, kuten suurin osa muistakaan erillisen mallasjuomalainsäädännön kannattajista ei halunnut asettaa kakkosolutta täysin valvonnan ulkopuolelle¹⁷⁶, ei heillä käytännössä ollut

---

172 Kallenautio 1979, 197.

173 1932 Ylim. VP, AK, Hallituksen esitys n:o 3.

174 1932 Ylim. VP, AK, talousvarainvaliokunnan mietintö n:o 1.

175 1932 Ylim. VP, AK, talousvarainvaliokunnan mietintö n:o 1, vastalauseita I ja II.

176 1932 ylim. VP, PTK, Tulenheimo 80.

mahdollisuutta vakuuttaa esityksillään ehdottomasti raittiita. He sopivat taustoiltaan täydellisesti sivistyneistöstä luotuun kuvaan, moraalittomina kieltolain heikentäjinä.¹⁷⁷

Sosiaalidemokraattien vahva asema valiokunnissa vaikeutti väkijuomien anniskelua helpottavien lakiehdotusten käsittelyä eduskunnassa,¹⁷⁸ minkä voidaan jopa ajatella kasvattaneen täysistunnoissa tuotetun vakuuttavan argumentaation merkitystä. Vaikka täysistuntopuheella ei pystytty murtamaan puolueiden ryhmäkuria, eikä suoraan vaikuttamaan sen hetkisiin äänestystuloksiin, on mallasjuomakeskustelun ylläpitäminen ja keskustelun eri ulottuvuuksien esiin ottaminen tuonut uusia näkemyksiä niille maalaisliiton ja SDP:n edustajille, joilla ei ollut vakaumuksellista suhtautumista mallasjuomakysymykseen. Näin puheilla on mahdollisesti vaikutettu epäsuorasti eduskuntaryhmien sisäisiin debatteihin ja koheesioon.

Keskustelusta huolimatta erillinen lainsäädäntö alle 3,2 prosenttisille oluelle ei saanut eduskunnassa juuri kannatusta, vaan lakiehdotus erillisestä mallasjuomalainsäädännöstä hylättiin äänin 124–40.¹⁷⁹ Perustelut mallasjuomien myynnin rajoittamiselle ja 3,2 painoprosenttisen oluen väkijuomalainsäädännössä säilyttämiselle noudattelivat pääosin yleisen alkoholikeskustelun linjoja.¹⁸⁰

3.5. Kakkosoluen kaupan vapauttamisaloitteet kieltolain jälkeen

Väkijuomalain säätämisen jälkeen havaittiin, ettei kakkosoluesta saatavat nousset niin korkeiksi kuin oli toivottu,¹⁸¹ kun syyskuun alussa markkinoille tullut kolmosolut

---

177 Tulenheimon, Lehtosen ja Sahlsteinin taustat. *Studia Biographica* 3, vol. 6, 8 & 10. Lehtonen, 6, 16. Sahlstein, 8, 555 - 556. Tulenheimo, 10, 38 - 40.

178 Häikiö 2007, 82.

179 1932 ylim. VP, PTK,

180 1932 ylim. VP, PTK, mm. Kalliokoski 127, Pärssinen 131 – 132, Lepistö 151 - 152, Voionmaa 139.

181 1932 VP, AK III, Hallituksen esitys n:o 47. Kakkosolutta oli myyty 671 374 litraa vuoden 1932 elokuuhun mennessä. Samassa ajassa ykkösolutta myytiin vajaat 3 700 000 litraa, mutta senkin myynti oli edellisestä vuodesta laskenut (v. 1931 n. 10 500 000 litraa).

romahdutti kakkosoluen markkinat.¹⁸² Syinä kakkosoluen huonoon menekkiin pidettiin liian korkean hinnan lisäksi sen hankalaa saatavuutta, koska sitä sai myydä ainoastaan Alkon toimipisteissä.¹⁸³ Tästä syystä hallitus teki lakiesityksiä sekä kakkosoluen verotuksen helpottamiseksi että myynnin asteittaiseksi vapauttamiseksi.¹⁸⁴

Syyskuussa 1932 hallitus teki aloitteen, jonka tarkoituksena oli kakkosoluen kaupan osittainen vapauttaminen sen kulutuksen nostamiseksi. Keskivahvuisen mallasjuoman alkoholipitoisuuden huomautettiin olevan verrattain alhainen, eikä väärinkäytöksiä sen nautiskelussa nykyisen lain voimassaoloaikana ollut havaittu. Kakkosoluen kauppaa ei kuitenkaan haluttu Ruotsin mallin mukaisesti vapauttaa täysin. Sen sijaan ehdotettiin, että väkijuomayhtiön ei tarvitsisi itse harjoittaa keskivahvuisen oluen kauppaa, vaan se voitaisiin antaa enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ruokatavarakaupoille.¹⁸⁵

Eniten ristiriitoja aiheutti ehdotus keskivahvuisen oluen anniskelusta kaupunkien ja kauppaloitten lisäksi taajamissa ja muissa suurehkoissa asutuskeskuksissa.¹⁸⁶ Maaseudun tilanne oli väkijuomien suhteen ambivalentti, koska Alkoholiliikkeen myymälöitä oli ainoastaan kaupungeissa ja kaupoista sai ainoastaan ykkösolutta. Siksi maaseudulla käytettiin lähes yksinomaan viinaa.¹⁸⁷

---

182 Simonen 1962, 173–174. Esimerkiksi Mallasjuoma Oy valmisti kakkosolutta vuonna 1932 n. 140 000 litraa, kun III olutta se valmisti samana vuonna yli 260 000 litraa, vaikka kolmosoluen myyntiaika oli neljä kuukautta lyhyempi. Vuonna 1933 kakkosolutta valmistettiin koko maassa enää 10 000 litraa.

183 1932 ylim. VP, AK, Hallituksen esitys n:o 1, Laki väkijuomista § 1–2.

184 1932 VP, AK III, Hallituksen esitys n:o 47 ja Hallituksen esitys n:o 48, 1932 VP, AK III, Hallituksen esitys n:o 75, 1934 VP, AK I, Hallituksen esitys n:o 70; valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 48; suuren valiokunnan mietintö n:o 70

185 1932 VP, AK III, Hallituksen esitys n:o 75,
HS 1.10.1932
HS 8.12.1932

186 Ibid.

187 Turunen 2002, 120.

Talousvaliokunta myönsi mietinnössään myynnin vähäisyyden ongelmaksi,¹⁸⁸ mutta eduskunnassa ehdotukseen suhtauduttiin varauksella.¹⁸⁹ Pääpiirteissään keskustelu oluen vaarallisuudesta jatkui samanlaisena kuin kieltolain aikaan. Mainittava kuitenkin on, että nyt voimassa olevassa lainsäädännössä ykkösolueksi laskettava mallasjuoma, sai jo laajempaa hyväksyntää edustajilta, jotka olivat sitä aiemmin vastustaneet. Kakkosoluen verotuksen laskemista sekä sen myyntirajoitusten lieventämistä raittiusväki kuitenkin vastusti edelleen.

Mietojen mallasjuomien kannattajat uskoivat kakkosoluen myynnin helpottamisen sekä hinnan laskemisen vähentävän väkevien juomien kulutusta. Lisäksi vapautusta perusteltiin edelleen kotimaan taloustilanteella sekä maanviljelijöiden ja panimoiden asemien parantamisella. Kuitenkin näkyviä kakkosoluen kannattajia oli raittiusväkeen verrattuna eduskunnassa vähän. Vaikka Alkon johto kannatti kulutuksen siirtämistä väkevästä mietoihin juomiin¹⁹⁰, se ei riittänyt horjuttamaan ehdottomasti raittiiden enemmistöä eduskunnassa. Eduskunnan kanta mietoihin juomiin herätti kummastusta myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa, joka oli lehden yksi harvoja mietojen juomien tilanteeseen kantaa ottaneita kirjoituksia.¹⁹¹

Kakkosolut oli siinä mielessä eri asemassa mietoihin 2,25% mallasjuomiin nähden, että sen puolustajat eivät pystyneet missään vaiheessa kyseenalaistamaan sen asemaa alkoholijuomana. Käsitys kakkosoluesta vaarallisena, alkoholipitoisena juomana pysyi vahvana ehdottomasti raittiiden edustajien politiikassa. Näin se pystyttiin liittämään tiukasti kiinni väkijuomalakiin ja sen viidenteen pykälään, jossa väkijuomaliike luvattiin supistaa mahdollisimman pieneksi.

Vuosikymmenien aikana raittiusliikkeen mentaliteetti oli muotoutunut suomalaisen viinapään käsitteen¹⁹² ympärille. Tämän takia oluen, viinaan verrattuna, pienemmillä alkoholihaitoilla argumentointi ei voinut vakuuttaa ehdottomasti raittiita. Lisäksi on

---

188 1932 VP, AK III, Talousvaliokunnan mietintö n:o 2.

189 1932 VP, PTK II, 1393 – 1394.

190 Hanski 1952, 134.

¹⁹¹ HS 10.12.1932.

192 Käsittelen suomalaisen viinapään käsitettä tarkemmin kansa-sivistyneistö argumentaatioparia tarkastellessani.

muistettava, että sosiaalidemokraatit eivät muuttaneet virallista kantaansa alkoholiin kieltolain jälkeenkään¹⁹³. Koska sosiaalidemokraattinen raittiusliike oli vuosisadan alussa liittänyt ehdottoman raittiuden kiinteäksi osaksi luokkataistelua¹⁹⁴, pystyttiin porvarillisen hallituksen ja porvarillisten ehdokkaiden argumentit sivuuttamaan luokkaretoriikkaan vedoten. Tämä tiivisti osaltaan sosiaalidemokraattien ryhmän äänestyksissä, vaikka heillä olikin ehdottomuuden kyseenalaistanut oppositio.

Syyskuussa 1933 Frenckell jätti eduskunnalle lakialoitteen, jonka tavoitteena oli kakkosoluen myynnin vapautus sekä II ja III-luokan oluiden verotuksen lasku. Hän ehdotti jälleen väkijuomiksi katsottavan mallasjuoman alkoholirajan nostamista 3,2 painoprosenttiin. Tätä perusteltiin edelleen kakkosoluen vähenevällä myynnillä sekä väkevien juomien valta-asemalla suomalaisten juomatavoissa:

Alkoholin väärinkäytöstä aiheutuvia vaaroja esittävän pontevan valistustoiminnan ohella tarvitaan sellaista lainsäädäntöä, joka ei pane esteitä kohtuulliselle ja arvokkaita muotoja noudattavalle alkoholinkulutukselle ja joka suosii mietojen alkoholijuomien käyttöä väkevien juomien kustannuksella.¹⁹⁵

Lainauksessa Frenckell toi esille arvojärjestyksen ”arvokkaita muotoja noudattavan alkoholinkulutuksen” ja vähemmän arvokkaita muotoja noudattavan alkoholinkulutuksen välille. Hänen lähtökohtanaan oli ajatus siitä, että suomalaisille tyypillisenä pidetty vahvojen alkoholien käyttö päihtymistarkoituksissa oli vähempiarvoista kuin mietojen juomien sivistynyt ja kohtuullinen käyttö. Argumentti oli sinänsä paljon käytetty, raittiusliikkeenkin toimesta, 1800-luvun loppupuolella¹⁹⁶, mutta vakuutti heikosti edustajia vallitsevassa mielipideilmastossa.

Frenckellin lakialoitteen vastustajat perustelivat kantansa kuten aiemminkin. Olutta pidettiin yhtä vaarallisena ehkä jopa vaarallisempina kuin vahvempia alkoholijuomia ja, vaikka kakkosoluen myynti oli lähes olematonta, uskottiin lakialoitteen

---

193 1903 laadittu Forssan ohjelma säilyi sosiaalidemokraattien periaateohjelmana 1940-luvulle saakka. Kieltolakiin liittyen annettiin julkilausuma ja toimintapöytäkirjat 1926, mutta ne ainoastaan täydensivät periaateohjelman kieltolakikantaa. Borg 1965, 192 - 193 ja 311.

194 Sulkunen 1986, 260 - 261.

195 1933 VP, Liitteet VI, 1, 417, Ed. Frenckellin ym. lakialoite n:o 35.

196 Oluesta ja raittiusliikkeestä....

hyväksymisen aiheuttavan olutjuopottelun aallon, erityisesti maaseudulla ja nuorten parissa.¹⁹⁷ Muun muassa edustajat Halonen ja Wickman vetosivat historiasta saatuihin kokemuksiin. Wickman totesi, että alkoholin vapauttamispolitiikka ei ole Suomessa toiminut koskaan. Halonen taas muistutti, että oluen kirot tunnettiin jo yli 50 vuoden takaa.¹⁹⁸ Yksi ajan vaikutusvaltaisimmista alkoholiasoiden mielipidevaikuttajista, sosiaaliministeriön raittiusosaston päällikkö, pastori K.K. Aro¹⁹⁹, kirjoitti lehtisissään edelleen täysraittiuden puolesta. 1934 hän kirjoitti ”Olutkysymys kansanraittiuden kannalta” vihkosen, missä oluen käytön vaarallisuutta perusteltiin historiallisiin seikkoihin viitaten.²⁰⁰

Edelleen Aro kehotti pamfleteissaan raittiushenkisiä säilyttämään ja kehittämään niitä lainsäädännön pykäliä, jotka näyttivät edistävät raittiutta sekä korjaamaan niitä kohtia, jotka ehkäisivät vakaumuksellista raittiustyötä. Hän moitti ajatusta kakkosoluen vapauttamisesta ja uskoi panimon omistajien ajavan asiaa ainoastaan tuottonsa kasvattamiseksi.²⁰¹ Toisaalta hän näki myös täyskiellottoman ajan hyviä puolia, muun muassa päihtyneiden paremman kunnon.²⁰² Näitä positiivisia merkkejä ei kuitenkaan liitetty mallasjuomakysymykseen.

Raittiushenkilöiden retoriikan yleisestä muuttumisesta ei ole kieltolain kaatumisen jälkeen havaittavissa erityisiä merkkejä, lukuun ottamatta 2,25 painoprosenttisen oluen osittaista hyväksyntää. Vaikka taistelu kieltolaista oli hävitty, säilyi ehdottoman raittiuden vaatimus, alkoholinkulutuksen minimoiminen ja kieltolain uudelleen voimaansaattamisen tavoittelu raittiusliikkeen ohjelmassa²⁰³. Nämä asenteet näkyivät selkeinä eduskuntakeskusteluissa 1930-luvun puolivälissä.

Frenckellin aloitteissa ja eduskuntapuheissa oli läsnä kaksi elementtiä, joilla hän argumentoi kakkosoluen vapauttamisen puolesta. Ensinnäkin hän viittasi valtion

---

197 1933 VP, AK V, Talousvaliokunnan mietintö n:o 4; Pöytäkirjat I, Lumme 601–602, 672.

198 1933 VP, PTK I, Halonen 579, Wickman 580.

199 Haatanen & Suonoja 1992, 270 - 271.

200 Aro 1934, 5.

201 Aro 1932, 10–12.

202 Aro 1934, 13–14.

203 Tuominen 1947, 13.

taloudelliseen etuun ja toiseksi hän yritti tuoda esille mietojen mallasjuomien kansanraittiuutta edistävät hyödyt. Hänen aloitteidensa tuloksettomuus riippui enemmän hänen sekä kannattajiensa sosiaalisista taustoista²⁰⁴, muuttuneesta yhteiskunnallisesta tilanteesta ja eduskunnan mentaalisen ilmapiirin säilymisestä kuin argumentaation absoluuttisista puutteista, sillä samantyyppisellä argumentaatiolla onnistuttiin vakuuttamaan eduskunta ykkösoluen vapauttamisesta keskusteltaessa muutama vuosi aiemmin.

Frenckellille itselleen oli todennäköisesti hyvin tiedossa aloitteidensa läpimenon mahdollisuudet. Voidaankin pohtia, että miksi hän teki mallasjuoma-aloitteita ja kenelle hän kommunikoi toimiessaan tilanteessa, missä aloitteilla oli häviävän pieni mahdollisuus tulla hyväksytyiksi eduskunnassa? Vaikka Frenckellin vihjatuista mallasjuomateollisuuskytköksistä ei ole vahvaa näyttöä, niin luultavasti aloitteiden motivaattorina toimi enemmän tarve näyttäytyä aktiivisena olutasian ajajana omille kannattajilleen ja keskustelun avaaminen oli tarkoitettu pääasiallisesti häntä lähellä olevien viiteryhmiin suostutteluksi kuin varsinaiseksi deliberatiivisen keskustelun järjestämiseksi eduskunnassa. Täytyy myös muistaa, että alkoholipolitiikka ei 1930-luvun puolivälissä ollut stabilisoitunut paikoilleen ja mahdollisuus mallasjuomalainsäädännön muokkaamiseen olisi voinut nousta esimerkiksi Alkon vahvojen kannanottojen myötä.

Pois ei voi sulkea Frenckellin persoonaa ja henkilökohtaisia motiiveja mallasjuomien suhteen. Ei ole syytä epäillä, etteikö hän olisi Keski-Euroopassa tutustunut mietoihin juomiin pohjautuvaan juomakulttuuriin, jonka erot kieltolain aikaisiin juomatapoihin näyttäytyivät selkeinä²⁰⁵. Eduskuntakeskusteluista käy ilmi, että Frenckell oli muodostanut varsin selkeän, ideologisen kuvan suomalaisista juomatavoista ja alkoholipolitiikan ongelmakohtista, eikä sinänsä vähätellyt suomalaisten alkoholinkäytön ongelmia. Hän näytti jossain määrin hyväksyneen suomalaisen viinapään käsitteen ja suomalaisen alkoholikulttuurin raakuuden, mutta ei demonisoinut suomalaista alkoholinkäyttöä sinänsä. Merkittävä ero ehdottoman

---

204 Yleisesti von Frenckellin tekemien lakialoitteiden allekirjoittajat olivat kokoomukseen, edistyspuolueeseen tai RKP:hen kuuluneita miehiä, joilla oli akateeminen arvo. Esimerkiksi vuoden 1933 lakialoitteen alle 3,2 painoprosenttisen mallasjuoman vapauttamisesta olivat allekirjoittaneet Frenckellin lisäksi, Yrjö Leiwo, Edwin Linkomies, Eero Rydman K. Fr. Nyman ja Eljas Erkko. Näistä kaikki olivat merkittävästi porvarillisia ja hyvin koulutettuja miehiä.

205 von Frenckell & Kauppi 1936, 10 - 15.

raittiuden kannattajiin hänessä oli hänen uskonsa suomalaisten alkoholinjuontitapojen muutoksen mahdollisuuteen. Taustoistaan huolimatta hän uskoi retoriikassaan kansan pystyvän muuttamaan alkoholinkäyttötapojaan, mikä osittain rikkoi suomalaista viinapääkäsitystä vastaan. Vaikka ei ole poissuljettua, että tämä kaikki saattoi tähdätä hyvin pienten taloudellisten eturyhmien intressien ajamiseen, niin on kuitenkin liian yksinkertaistettua ajatella Frenckellin politiikan olleen ainoastaan alkoholiteollisuuden lobbarin työnnäyte.

3.6. Keskustelu hiipuu

Vuosikymmenen lopulla keskustelu mallasjuomista laantui, vaikka Alkoholiliikkeen taholta tehtiin edelleen joitain ehdotuksia kakkosoluen vapauttamiseksi.²⁰⁶ Raittiusliike suuntasi 1930-luvun puolivälissä voimiaan lähinnä kolmosoluen vastustamiseen sekä yleisten alkoholiolujen muuttamiseen. 1936 Voionmaa valmisteli ehdotuksen, jossa esitettiin kolmosoluen valmisteveron korottamista markalla litralta, koska alkoholinkulutus oli kasvanut ja olutjuoppous lisääntynyt. Perusteet eivät kuitenkaan riittäneet, vaan lakialoite hylättiin.²⁰⁷

Vuonna 1937 Alkon hallintoneuvosto laski kolmosoluen alkoholipitoisuuden vapaaehtoisesti 4,5:stä 3,9:ään painoprosenttiin.²⁰⁸ Lasku johtui pääasiallisesti raittiusliikkeiden oluen vastustamisesta ja kolmosoluen myynnin lopettamisvaatimuksista. Sillanpää kirjoittaa jopa raittiusväen 1930-luvun puolivälissä aloittamasta olutsodasta panimoita vastaan.²⁰⁹ Eduskunnassa raittiusliikkeen aloittama ”olutsota” näyttäytyi kuitenkin kolmosolutta vastaan suunnattuna toimintana. Näissä keskusteluissa kakkosolut otettiin esille ensimmäistä kertaa ehdottomasti raittiiden toimesta mahdollisena vahvan kolmosoluen korvaajana, jonka suuntaan kulutusta olisi mahdollista veroilla siirtää.²¹⁰

---

206 Hanski 1952, 131.

207 1936 VP, liitteet IV, lak.al. no. 25, ed Voionmaa ym.

208 Mäkelä 1967, 300; Häikiö 2007, 102.

209 Sillanpää 2002, 71. Oluen kulutuksen noususta kirjoitettiin vakaumuksellisesti raittiiden julkaisuissa huolestuneeseen sävyyn. Esim. Raitis Kansa 4/1936, 1/1936, 1/1937

210 1937 VP, PTK I, 144 - 145, ed. Halonen.

Panimoliitto taipui oluen laimentamiseen, koska pelkäsi, että eduskunnan päätöksellä kolmosolutta saatettaisiin laimentaa rajustikin.²¹¹ Samana vuonna Frenckel teki viimeisen kerran aloitteen kakkosoluen vapauttamiseksi²¹². Vallitsevassa tilanteessa aloite ei juuri aiheuttanut keskustelua ja lopulta häntä kannatti vain 22 edustajaa.²¹³

Mallasjuomien putoaminen eduskunnan poliittisesta kysymyksenasettelusta liittyi vahvasti alkoholipolitiikan transitiovaiheen loppumiseen. Retoriikkaa ja puhetekoja toiminta-alttiuteen tähtäävänä toimintana käsiteltäessä liikutaan tietyn kontingenssin piirissä,²¹⁴ jossa argumentaatiotilanne edellyttää aina tiettyä kohtaamista ja yhteisymmärrystä.²¹⁵ Koska keskustelun osapuolet olivat lähtökohtaisesti hyvin eri kannoilla alkoholipoliittisissa linjauksissaan, eikä edes alkoholipoliittisista faktoista päästy juuri yhteisymmärrykseen, tarvittiin keskustelun edistäjäksi tilanne, jossa vaihtoehtottomuusretoriikalla pystyttiin vakuuttamaan epävarmoja äänestäjiä. Tästä johtuen myös kieltolain purkamisen jälkeisessä alkoholipoliittisesti ja taloudellisesti epävarmassa ajassa oli mahdollista nostaa esille mallasjuomakysymys osana laajempaa kieltolakipolitiikan epäonnistumiseen liittynyttä poliittista debattia. Kun kieltolain purkamisen, heikon taloustilanteen ja sosiaalisten ongelmien kontingenteista päästiin irti, poistui mallasjuomakysymyksen esiintuojien poliittinen pelivara.

Tämän jälkeen mallasjuomakeskustelu hiipui. Syyskuussa 1939 Alkoholiliike nosti väkevien juomien hintoja 50 prosenttia. Samalla mallasjuomien myyntihintoja nostettiin markalla litra. Joulukuussa 1939 väkijuomaliikkeet suljettiin sota-ajan takia.²¹⁶ ja poikkeusolojen takia eduskunnassa säädettiin välirauhan aikana sadan prosentin veronkorotukset kaikille mallasjuomalaaduille²¹⁷. Sota oli ymmärrettävästi siirtänyt eduskunnan mielenkiinnon alkoholipolitiikan ulkopuolelle ja päätökset tehtiin lähes yksimielisesti.

---

211 Turunen 2002, 122 - 123.

212 1937 VP, liitteet VI, toiv.al. no. 16, ed. von Frenckell ym.

213 1937 VP, PTK II, 1516.

214 Palonen 1997, 77 - 78.

215 Perelman 1996, 17 - 18.

216 Turunen 2002, 151.

217 1940 VP, PTK I, 422.

4. Vastakohtaiset kansa ja sivistyneistö

Tarkastelen seuraavaksi mallasjuomakeskustelujen retoriikkaa vastakohtaparien valossa. Pareiksi olen valinnut teemoja, jotka toistuvat tarkastelujakson alkoholipoliittisessa argumentaatiossa. Ne eivät luonnollisestikaan ole yksiselitteisiä, vaan keskustelujen kulku saattaa liittyä samanaikaisesti useiden parien alueille. Tyypittely kuitenkin auttaa nostamaan esille eri osapuolien kantoja, mielipide-eroja ja tavoitteita ja auttaa näin ilmiön hahmottamisessa eri näkökulmista. Temaattisella lähestymisellä on myös mahdollista avata puhetekojen illokutionaarisia ulottuvuuksia.

4.1. Kansa mallasjuomapoliittisen debatin avainkäsitteenä

Kansa oli suomalaisen poliittisen kulttuurin avainkäsitteitä suomenkielisen politiikan alkuajoista lähtien ja sitä käytettiin laajasti yli puoluerajojen. Tavallisesti sillä kuvattiin poliittista yhteisöä hallitsijasta erillisenä kokonaisuutena, jolloin voitiin haastaa vallitseva valtarakenne ja kyseenalaistaa yhteisön ja hallitsijoiden suhde. Näin kansan tahdon määrittämisestä ja edustamisesta tuli yksi 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun keskeisistä poliittisen taistelun kohteista.²¹⁸

Kansan kaikkivaltiudesta haettiin oikeutusta sekä oikeistossa että vasemmistossa ja jopa suomalaiset liberaalipuolueet RKP ja LKP (Liberaalinen kansanpuolue) halusivat retoriikassaan samaistua kansaan. Siihen vetoamalla on kollektiivisen ajattelun ja toiminnan lisäksi oikeutettu päinvastaisiakin toimintatapoja, koska kansan ja kansansuvereniuden käsitteiden retorinen voima on houkuttanut poliittiset toimijat hyödyntämään niitä moninaisissa tarkoituksissa.²¹⁹ Alkoholikeskustelussa kansaan vetoaminen kärjistyi lopulta konkreettisesti kansanäänestykseksi, kun umpikujan ajautuneesta poliittisesta tilanteesta ei nähty muuta ulospääsyä.

Kansan lisäksi alkoholiretoriikkaan liittyi vahvasti kansalaisen käsite. Osaltaan näiden käsitteiden käyttö heijasteli individualismi - kollektivismi tasolla liikkumista poliittisessa keskustelussa. Sisällissodan jälkeistä poliittista retoriikkaa leimasi yleisesti yksilön alistaminen kokonaisuudelle. Tästä syystä esimerkiksi

---

218 Liikanen 2003, 280 - 282.

219 Liikanen 2003, 257.

luottamustehtäviin saattoi hyväksyä ainoastaan henkilön, jolla oli ideologista kompetenssia. Kansalaisretoriikassa korostettiin yhä enemmän sitä, että kansallinen kehitys vaati yksilöiltä ehdotonta kansallista omistautumista. Kansalainen sovitettiin toimimaan Jumalan ja isänmaan hyväksi.²²⁰ Sekä kansa että kansalainen käsitteet liittyivät hyvin kiinteästi toisiinsa vielä sisällissodan jälkeisessäkin politiikassa. Poliittinen kamppailu kiteytyi kamppailuksi siitä, millä puolueella oli oikea tulkinta siitä, mitä kansa ja kansalaiset todella sisimmässään halusivat. Koska rintaman molemmiin puolin oltiin vakuuttuneita oman tulkinnan oikeellisuudesta, oli kompromissihakuisuus minimaalista, totuudesta ei tarvinnut väitellä tai äänestää.²²¹

1900-luvun alun alkoholivalistustekstit perustuivat kansallisuusideologian esisopimukselle. Ne pohjautuivat pitkälti kvantitatiiviseen lokukseen, jossa yleinen etu asetettiin yksilön edelle. Tällöin perusajatuksena oli, että koko kansan etu vaati kaikkien suomalaisten raittiutta, jonka vuoksi ihmisten oli uhrattava omat hedonistiset tarpeensa isänmaan edulle. Tämä johti siihen, että alkoholia puolustavat henkilöt esitettiin itsekkäinä, epäisänmaallisina ja hyödyttöminä yhteiskunnan jäseninä.²²²

Miedosta mallasjuomasta käydyissä keskusteluissa kansaa ja sen ahdinkoa käytettiin argumentaation pohjana toistuvasti. Ehdottomasti raittiit edustajat halusivat tietoisesti määrittää oikean kansan ehdottomasti raittiiksi ja siksi raittiit henkilöt näkyivät heidän perusteluissaan moraalisesti korkeampina ja oikeutetuimpina toimimaan kansan äänenä.²²³ Tällä argumentaatiolla tavoiteltiin valistustekstien tavoin alkoholin ja kansalaisuuden erottamista toisilleen yhteensopimattomina tekijöinä ja suljettiin alkoholia käyttävät kansalaiset toisen luokan kansalaisiksi.²²⁴ Samalla alkoholikysymysten auktoriteettiargumentaatio varattiin ehdottomasti raittiiden yksinoikeudeksi.

---

220 Stenius 2003, 355 -356.

221 Stenius 2003, 357.

222 Sääskilahti 2006, 244 - 247.

223 Esim. 1931 VP, PTK 845, ed. Lehtokoski, 840, ed. Päivänsalo 1933 VP, PTK 579, ed. A. Halonen, 601, ed. Lumme.

224 Yhteensopimattomuuden argumentaatiosta Perelman 1996, 63 - 64.

”Kansan parhaat ovat oluessa nähneet mitä vaarallisimman vihollisensa ja vihollisen koko kansalle ja erikoisesti sen nuorisolle ja lapsille. -- Oluttehtaat, joita oli eri puolilla maata maaseudullakin, herättivät suorastaan suuttumusta kansan keskuudessa kirotnun vaikutuksensa tähden. Pienenä esimerkkinä voin mainita, että kun Ilmajoella oluttehdas syttyi palamaan, niin kylän kansa ei mennyt sammuttamaan sitä, vaan iloitsi siitä, että kylän kirous ja kirousta tuottava talo loppujen lopuksi paloi (Keskustasta: Ei siellä ole oluttehdasta palanut!.) Näin meille on ilmoittanut asiantuntija, jota talousvaliokunta on käyttänyt.”²²⁵

Lainauksesta ilmenee useita alkoholiargumentaatioissa käytettyjä teemoja, kuten lapset ja nuoret, maaseutu, sekä oluttehtaiden ympärilleen levittämä tuho, mutta myös se kuinka alkoholiin toivotulla tavalla suhtautuneet nostettiin muun väestön yläpuolelle käsittämään koko kylän kansaa. Puhuja olisi voinut käyttää kansakäsitteen sijasta synonyymeina esimerkiksi väkeä tai asukkaita, mutta valitsemallaan käsitteellä hän nosti teon kollektiiviseksi kannanotoksi olutta vastaan.

Lainauksesta käy selville esimerkeillä argumentoivan puheen tapa, jossa yhden tapauksen kautta - jonka todenperäisyys kiellettiin välihuudossa - vakuutettiin kansan tahdosta legitimizeettinsä hankkivalla, alkoholivapaaseen tulevaisuuteen pohjautuvalla retoriikalla. Perustelemattomilla esimerkeillä argumentointi ei ollut ainoastaan eduskuntakeskusteluille tyypillistä sillä myös Kaartinen ottaa väitöskirjassaan esille alkoholikeskustelun näkemysten sekä tilastoviittausten perustelemattomuuden yleisinä raittiutta käsittelevän lehdistökeskustelun piirteinä. Ylimalkaisuutta tilastoinnissa löytyi jopa sosiaaliministeriön julkaisemasta Sosiaalisesta aikakauskirjasta.²²⁶

Esimerkkeihin ja havainnollistuksiin perustuvia argumentteja käytettiin runsaasti mallasjuomia vastustaneiden taholta.²²⁷ Tällaisessa argumentaatioissa yhden esimerkin avulla luotiin ennakkotapaus, johon päättelyssä nojattiin. Sääskilahti arvioi, että todellisuuden rakennetta luovaa argumentaatiota, joihin esimerkit ja

---

225 1933 VP, PTK I 601, ed. Lumme.

226 Kaartinen 2011, 140.

227 Esimerkeistä ja havainnollistuksista Perelman 1996.

havainnollistukset kuuluvat, käytettiin raittiusliikkeen piirissä kokonaan uuden alkoholikulttuurin luomiseksi.²²⁸ Esimerkillä argumentointi oli aina myös tietty moraalinen kannanotto sen puolesta mikä oli hyvää tai pahaa.²²⁹ Absoluuttinen hyvän ja pahan välinen linjanveto saattaa osaltaan selittää, miksi ehdottomasti raittiit vaikuttavat käyttäneen esimerkillä argumentointia mallasjuomien puolustajia enemmän. Mallasjuomien puolestapuhujien oli hankala esimerkeillä argumentoiden kääntää vallitsevaa ilmapiiriä alkoholimyönteiseksi, mutta negatiivisilla esimerkeillä pystyttiin toisintamaan tiukkoja alkoholiasenteita.

Kansanäänestyksen jälkeen kieltolain kannattajat olivat hankalassa argumentatiivisessa tilanteessa. Vaikka äänestys oli neuvoa antava, käsittivät poliitikot lain kaatuvan ylimääräisten valtiopäivien myötä.²³⁰ Osa edustajista suhtautui tilanteessa kansaan holhoavan ylimielisesti ja kyseenalaisti nuoren kansan päätöksentekokyvyn kieltolain kaltaisissa kauaskantoisissa yhteiskunnallisissa asioissa.²³¹ Tämän kaltaista suhtautumista oli havaittavissa varsinkin kristillis-moralistiselta kannalta alkoholipolitiikkaa tulkinneilla edustajilla. SDP:n raittiit edustajat taas useimmiten hyväksyivät kansan päätöksen ja uuden alkoholilainsäädännön, vaikka pitivätkin sitä virheellisenä ja muistuttivat sivistyneistön sekä hallituksen propagandan vaikutuksista äänestyksen lopputulokseen.²³²

Kansanäänestyksen myötä kansan tahtoon perustuva argumentaatio kääntyi mallasjuomakannattajien hyödyksi, kun vapaampaa alkoholipolitiikkaa ajaneille tuli mahdollisuus vastata kansan nimissä suoritettuun poissulkevaan retoriikkaan ja osoittaa olevansa uskottava subjekti kansan tahdon käsitteellä argumentoidessaan.

”Kansanäänestyksessä kävi nimittäin selville, että Suomessa ei enää katsota rikolliseksi tai epämoraaliseksi sellaisten juomien käyttöä joiden

---

228 Sääskilahti 2006, 184 -185; Todellisuuden rakennetta luovista argumenteista, esimerkeistä ja havainnollistuksista Perelman 1996, 120 - 122.

229 Sääskilahti 2006, 187.

230 Kansanäänestyksen jälkeen myös monet ehdottomasti raittiit olivat valmiita hyväksymään neuvoa-antavan äänestystuloksen, vaikka pitivätkin lopputulosta epäoikeutettuna. Mm. 1932 ylim. VP, 128, ed. Kalliokoski, 129, ed. Lohi; 1932 VP, PTK 1560, ed. Voionmaa.

231 1932 ylim. VP, PTK,

232 1932 ylim. VP, PTK, 136-137, ed. Voionmaa.

alkoholipitoisuus on suurempi kuin 2,25%. Joka vastedes väittää, että että tällaisten juomien käyttäminen olisi moraalitonta, hän ei ole oikeutettu tekemään sitä kansan nimessä.”²³³

Kansanäänestyksellä ei siis ainoastaan ollut suoria vaikutuksia alkoholipolitiikkaan, vaan mallasjuomia kannattaneet henkilöt käyttivät sen tulosta alkoholipoliittisen keskustelun rajojen venyttämiseen. Argumentaation vakuuttavuutta kuitenkin vähensi tehokkaasti se, että mallasjuomien vapauttajat olivat pääsääntöisesti yhteiskunnallisista ryhmistä ja puoluetustoista, joiden edustajien ei katsottu voivan edustaa ”tavallista” kansaa. Näin alkoholipoliittisen keskustelun ulkopuolella syntynyt - mutta alkoholikeskustelussa tehokkaasti toisinnettu - luokkajako määritteli konkreettisesti tehokkaan mallasjuoma-argumentaation ja -argumentoijan rajoja.

4.2. Viina hallitsee kansaa

Keskusteluissa kansan käsitteellä argumentointiin liittyi vahvana esisopimuksena käsitys suomalaisesta viinapäästä, joka vakiintui 1900-luvun alun alkoholipoliittisen ajattelun muutoksen myötä suomalaisen juomakulttuurin määrittäväksi osaksi.²³⁴ Erityisesti raittiushenkiset edustajat käyttivät esisopimusta hyväksi retoriikassaan ja tuottivat tietoisesti viinapääkäsitettä tukevaa tutkimusta²³⁵, mutta käsitys näytti olleen laajasti hyväksytty kieltolain tarkistusta ja vapaampaa alkoholipolitiikkaa vaatineidenkin edustajien joukossa.

Viinapääkäsitukseen kuului usko suomalaisten erityisestä suhteesta alkoholiin, mikä teki mahdottomaksi näiden kahden elementin yhdistämisen. Käsitys vahvistui kieltolain hyväksymisen ja sisällissodan välisenä aikana²³⁶ ja kiteytyi kolmeen uskomukseen. Ensinnäkin suomalaisten uskottiin poikkeavan muista ns. sivistyskansoista tai vanhemman kulttuuriperinnön omaavista kansoista. Toiseksi suomalaisten alkoholinnautintatapoja pidettiin erityisinä. Alkoholijuomia nautittiin harvoin, mutta juodessa niitä kulutettiin erittäin paljon. Suomalainen juominen oli siis barbaarista, päihtymistarkoitukseen perustuvaa ryyppäämistä. Kolmantena oli käsitys

---

233 1932 ylim. VP, PTK, 33, ed. Frenckell.

234 Peltonen 1997, 63.

235 Peltonen 1988, 19 - 20.

236 Peltonen 1997, 63.

suomalaisen humalakäyttäytymisen erityisyydestä. Tähän kuului oletus barbaarisesta ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä, johon suomalainen humalassa sortui.²³⁷ Viitteitä viinapääesisopimuksesta oli havaittavissa vielä 1990-luvun alkoholipuheessa, kun eduskunnassa pohdittiin Alkon monopolin ja EU-jäsenyyden suhdetta.²³⁸

Sääskilahden väitöskirjassa käsitys alkoholista pahana hallitsijana esiintyy yhtenä alkoholivalistuksen perusmetaforista. Käsitys alkoholista hallitsijana ei liity ainoastaan yksittäisen ihmisen kykyyn hallita alkoholinkäyttöään, vaan sen ajatellaan automaattisesti hallitsevan käyttäjiään ja saavan sitä kautta kollektiivisen vallan koko yhteiskunnasta.²³⁹ Eduskuntapuheessa käsitykset suomalaisesta viinapäästä sekä alkoholista hallitsijana limittyvät esisopimuksellisiksi piirteiksi, joilla oli laaja hyväksyntä varsinkin vakaumuksellisesti raittiiden edustajien joukossa.

Vaikka käsitys viinapäästä hyväksyttiin laajalti ja sitä käytettiin rajoittavan alkoholipolitiikan legitimointiin, niin osalla mallasjuomien vapauttajista käsitys viinapäästä ja alkoholin hallitsevasta oli ainakin jossain määrin erilainen kuin ehdottoman raittiuden kannattajilla. Vähintään he yrittivät rikkoa käsitteen kaikkein jyrkintä muotoa, joka käsitti suomalaiset ja alkoholin absoluuttisesti toisilleen sopimattomiksi tekijöiksi.

”Det är en klar sak att man kan missbruka olet om man dricker i uttrycklig avsikt att berusa sig, men å andra sidan går det mycket snabbare och är billigare att berusa sig med brännvin. Jag vet icke varför Finlands arbetande folk skulle gå omvägen över ölet om de en gång hava för avsikt att berusa sig. Synbarligen har jag en bättre tro om arbetarne än vad rdm. Reinikainen tycks hava, jag vågar tro att dessa i regeln icke komma att berusa sig, med öl icke ens försöka göra detta.”²⁴⁰

---

237 Peltonen 1997, 63 - 64. Peltosen mukaan suomalainen viinapääkäsitys erosi merkittävästi aiempien vuosisatojen säätyläisten suhtautumisesta rahvaan juomiseen. Nämä käsitykset olivat yleiseurooppalaisia 1700- ja 1800-luvulla. Suomessa suomalaisen viinapään käsite syntyi osittain näiden rinnalle ja korvasi myöhemmin säätyyn perustuvat käsitykset.

238 Warsell 2005, 231.

239 Sääskilahti 2006, 93 - 94. Todennäköisesti tämä käsitys vaikutti merkittävästi mietoja alkoholijuomia käsitteleviin diskursseihin. Säännöllistä alkoholijuomien kohtuukäyttöä pidettiin pahempina kuin suuria kerta-annoksia, koska kohtuukäyttö oli ”varma tie alkoholismiin”. Raitis Kansa 7/1933.

240 1932 ylim. VP, PTK, 73, ed. Reinikainen

Lainauksessa von Frenckell rikkoi viinapää-esisopimusta ja puhui eduskunnassa työväestön juomatapojen ja alkoholin nautintaoikeuden puolesta, mikä on mielenkiintoinen nyanssi, kun ottaa huomioon yläluokan perinteisen suhtautumisen alaluokkien juomakulttuuriin. Lisäksi myös Frenckellin kuuluminen kielivähemmistöön loi tarpeen ottaa retoriikassa huomioon myös ruotsinkieliset alaluokat. Toisaalta vapaamman alkoholinkäytön työväelle salliva retoriikka loi tarkoituksellisen vastakohtaisen poliittisen diskurssin raittiusliikkeen poissulkevalle ja moralisoivalle retoriikalle.

Vaikka osa edustajista suhtautui alkoholia käyttäviin avoimen syyllistävästi ja alkoholin puolestapuhujia haluttiin sulkea oikean kansan ulkopuolelle, niin vahvimmin keskusteluissa syyllistettiin useimmiten nimenomaan alkoholia, ei kansaa. Kansa näyttäytyi useissa mallasjuomien vapautusta kieltävissä argumenteissa tahdottomana alkoholin uhrina, joka joi koska se oli mahdollista. Tämän ajattelutavan taustalla oli vahva esisopimus alkoholista hallitsijana²⁴¹. Alkoholipolitiikan etenemisen kannalta oleellisena piirteenä voidaan ottaa esille se, että mahdollisesti esisopimuksen takia edustajat esittivät erittäin harvoin konkreettisia syitä sille, miksi kansa joi, mikä saattoi rajoittaa jossain määrin liiallisen alkoholinkäytön sosio-ekonomisiin syihin puuttumista. Samalla se myös oikeutti holhoavan politiikan.

On joukko ihmisiä, joille kohtalo on suonut liian vähät varusteet elämisen taisteluun, jotka ovat liian heikkoja, käyttääkseen oikein vapauttaan, jotka sortuvat, jos heitä ei tueta ja sen kautta levittävät kurjuutta ja kärsimystä ympäristöönsä. -- Rajoitustenkin tulee olla sen vuoksi sellaiset, että kaikki saattavat käsittää niiden siveellisen järkevyyden. Vasta kun yksilöllä on siveellinen vakaumus ei ainoastaan siitä, että se tarkoitus, jota lainsäännös koettaa saavuttaa, on oikea, vaan myöskin, että ne keinot, joilla siihen koetetaan päästä samoin ovat oikeita, vasta silloin syntyy yksilössä tuo edellämainittu mieliala.²⁴²

---

241 Sääskilahti 2006, 107.

242 1932 ylim. VP, PTK, 28, ed. Tulenheimo.

”Sillä on todellakin paljon heikkoja, niitä on enemmän kuin luulisikaan, jotka eivät kestä väkijuomain vaikutusta. Suurissa kulttuurikansoissa tämä heikko osa kansaa on sortunut. Suomen kansa on vielä nuorta kansaa, ja me saamme panna uhreiksi väkijuomia laskettaessa vapaiksi osan, huomattavan osan kansaa, aivan väkijuomavapauden tiliin.”²⁴³

Keskusteluissa viitattiin usein ulkomaihin, joihin Suomen alkoholioloja verrattiin sekä hyvässä että pahassa. Vaikka suomalaisen viinapään käsite olikin kansallinen uskomus, niin käsitys alkoholista hallitsijana liitettiin myös kansainväliseen konseptiin, jolloin sitä käytettiin, intresseistä riippuen, Suomen ja muiden maiden alkoholiolojen erojen korostamiseen tai varoittavan esimerkin antamiseen.

”Köyhä kansa on opetettu juomaan olutta ja rikas väki Englannissa hoitaa terveyttään maidon nauttimisella, joskin käyttää varojansa myöskin väkijuomiin suuressa määrässä. Englanti juottaa köyhälle kansalle maidon sijasta olutta ja oluen kulutus Englannissa ylittääkin jo määrässä maidon kulutuksen. Tämä on se näköala, joka meidän edessämme on tätä linjaa seurattessa.”²⁴⁴

Voionmaan puheesta ilmenee ehdottomasti raittiiden käsitys kansasta passiivisena joukkona, joka totteli tahdottomana alkoholin houkutuksia, jos esimerkiksi valtio sitä sille tarjosi. Tähän ajatukseen perustui kieltolakea tai mahdollisimman tiukasti rajoittavaa väkijuomalainsäädäntöä kannattavien retoriikka. Raittiusväki perusteli yleisesti kieltolain tai mahdollisimman tiukan alkoholipolitiikan hyviä vaikutuksia korostamalla tavallisen kansan tai työväen parantuneita olosuhteita.²⁴⁵ Lainauksessa esitetään myös maidon juonti oluen juonnin vastakohtana. Maidon asema otettiin alkoholipoliittisissa keskusteluissa esille erityisesti maatalouden yhteydessä, mutta sitä käytettiin lisäksi kansaan liittyvässä puheessa esimerkkinä yleishyödyllisestä aineesta, joka pystyi kasvattamaan oikeanlaisen, vahvan kansan.²⁴⁶

---

243 1932 ylim. VP, PTK, 30, ed. Päivänsalo.

244 1937 VP, PTK I, 138, ed. Voionmaa.

245 Kaartinen 2011, 141.

246 1937 VP, PTK, 137, ed. Voionmaa.

Luonnollisesti myös mallasjuomien vapautusta ajavat vetosivat suoraan kansan ääneen retoriikassaan. On paradoksaalista, että kansan äänenä toimimisen uskottelun mallasjuomapolitiikoille mahdollisti pääasiallisesti juuri ehdottomasti raittiiden absoluuttinen suhtautuminen olutkysymykseen, jossa kansa oli määritelty äärimmäisen poissulkevasti. Puhuessaan esimerkiksi von Frenckellin voidaan katsoa tavoitelleen kansaan vetoavalla, siihen uskovalla, moralisoimattomalla ja poissulkemattomalla argumentaatiollaan vaikutuksia kaikkiin muihin paitsi ehdotonta raittiutta kannattaviin henkilöihin.²⁴⁷

”Ed. Reinikainen torui minua siitä, että minä olisin käyttänyt liian räikeitä sanoja täällä. Minä myönnän, että olen käyttänyt niitä, mutta se oli sen tähden, että täältä eduskunnastakin saisi kuulua sellaisia säveleitä kuin eduskunnan ulkopuolella kaikkialla kansan riveissä (Eduskunnasta: Kansan Ääni!) Aivan niin, se on kansan ääni joka minun suullani täällä eduskunnassa kerrankin puhuu. (Vasemmalta: Oluttehtailijan ääni!)”²⁴⁸

Kuten jo edellä mainittu, mallasjuomien puolustajilta evättiin auktoriteettiasema keskusteluissa. Tässä lainauksessa se toteutettiin yksinkertaisesti luomalla epäily Frenckellin todellisista motiiveista. Epäily toteutettiin puheen aikana huudetulla välihuudolla, millä haluttiin tehdä puhuja naurettavaksi yleisön edessä. Lehtereiltä huudetut välihuudot yhdessä satiiristen, henkilöön käypien vastauspuheenvuorojen kanssa tulivat aika ajoin mallasjuomakeskustelussa pinnalle ja siirsivät keskustelun puolesta ja vastaan argumentoinnista teatraalisen retoriikan suuntaan, jonka tarkoituksena oli lähinnä vastustajan pilkkaaminen ja häpäiseminen. Yleisön roolin muutos puheen kuuntelijasta aktiiviseksi puheen häiritsijäksi saattoi pahimmillaan jopa estää asiakeskustelujen käymistä²⁴⁹.

Kansaan vedottiin keskusteluissa laajalti ja yleensä se näyttäytyi teksteissä jonkinlaisessa uhripositiossa. Toimivana subjektina se esitettiin useimmiten puheenvuoroissa, joissa edustajat totesivat kansan ottaneen heihin yhteyttä, jolloin kansana toimi tosiasiallisesti edustajan oma äänestäjäkunta. Käsitteen käyttöön

---

²⁴⁷ Vertaa myös edellinen von Frenckellin lainaus.

²⁴⁸ 1930 VP, PTK 725, ed. Frenckell.

²⁴⁹ Turka 2007, 173 - 174.

keskusteluissa vaikutti ongelmat, joita alkoholipolitiikassa oli ideologisen ja käytännöllisen tason välillä. Ehdottomasti raitis sosiaalidemokraattinen edustajisto ei voinut retoriikassaan avoimesti syyttää äänestäjiään alkoholin käytöstä, mikä todennäköisesti vaikutti osittain alkoholia käyttävään kansanosaan suhtautumiseen eduskuntapuheissa. Työväen juomisen syyksi laitettiin usein yleinen elämän ahdinko ja masennus, jota kapitalistinen yhteiskunta aiheutti. Mahdollisesti tästä syystä työväkeä yleensä moitittiin kieltolakirikkomuksista tai juopottelusta verrattain vähän, vaikka järjestäytyneen työväen juopotteluun puututtiin hanakasti.²⁵⁰ 1900-luvun alun alkoholivalistusteksteissäkin työväki oli suoran valistuksen kohteena ainoastaan yhdessä tekstissä²⁵¹, mikä on hämmästyttävän vähän, ottaen huomioon sosiaalidemokraattisen puolueen kannan alkoholikysymyksissä.

Myöskään mallasjuomia vapauttanut porvaristo ei syyttänyt kansaa tai työläisiä, vaan kuten luvun alkupuolella esitetystä lainauksesta kävi ilmi, saattoivat he taktisesti jopa tuoda esille uskonsa kansan muuttuviin juomatapoihin. Ylipäänsä työläisten juopottelusta vaikeneminen ei ollut ainoastaan eduskunnassa ilmennyt piirre, vaan porvaristo pidättäytyi moittimisesta laajemminkin.²⁵²

4.3. Pettymyksiä tuottanut sivistyneistö

Yläluokan alkoholinkäytön moralisointi oli peruja jo vuosisadan alusta, jolloin eliitin edustusjuomista arvosteltiin.²⁵³ Sivistyneistö erotettiin yleisönä tavallisesta kansasta sekä alkoholivalistuksessa että eduskuntakeskusteluissa ja sitä muistutettiin erityisesti alkoholivalistusteksteissä heidän velvollisuudestaan toimia esimerkkinä alemmille yhteiskuntaluokille.²⁵⁴ Saman toivat esille monet kansanedustajat, jotka siirsivät kieltolain epäonnistumisen moraalisen häpeän juuri yläluokkia edustaneiden kansanedustajien niskoille. Yleensä erottajana eduskuntakeskusteluissa toimi ”tavallista” kansaa joko sosiaaliselta statukseltaan tai vähintään puoluekannalta

---

250 Alapuro 1994, 239; Kaartinen 2011, 149 - 151.

251 Sääskilahti 2006, 135.

252 Kaartinen 2011, 149.

253 Peltonen, 1997, 12. Peltosen mukaan yläluokan alkoholinkäytön moralisointiin liittyi ainakin osittain kateutta, sillä köyhempi väki ei yksinkertaisesti voinut sisällyttää alkoholia viikoittaiseen budjettiinsa.

254 Sääskilahti 2006, 136.

edustava henkilö, mutta myös sivistyneistöä edustanut ehdottomasti raitis edustajisto ruoski rappeutuneiksi katsottuja kanssaeläjiään.

”Minä puolestani kannatan ed. Voionmaan aloitetta ja pyydän vielä huomauttaa: Lakatkaa, hyvät herrat, puhumasta kieltolain ajasta. Se on häpeälehti ennen kaikkea Suomen sivistyneistölle. (Eduskunnasta: Oikein!). Jos sekä suomalainen että ruotsalainen sivistyneistö olisi vastannut sitä, mitä Suomen pienellä kansalla olisi ollut oikeus vaatia tältä sivistyneistöltä, niin kieltolaki olisi voinut tuottaa hyvin kauniita ja hyviä hedelmiä tässä maassa. (Eduskunnasta: Oikein!). Mutta sivistyneistön taholta ensinnä ruvettiin tämän lain auktoriteettia hävittämään, pilkkaamaan ja ivallemaan sitä ja aivan julkisesti sitä rikkomaan. Se oli minun ymmärtääkseni Suomen sivistyneistön häpeälehti, ja sen tähden ei siitä kannata täällä paljon puhua.”²⁵⁵

Sivistyneistön syyllistäminen oli osittain kaikuja sääty-yhteiskunnasta, missä heidän oletettiin toimivan kansan esikuvana. Raittiushenkinen sivistyneistö kokikin tietynlaista häpeää siitä, etteivät he olleet saaneet sosiaaliluokkaansa kieltolain taakse siinä mittakaavassa kuin toivoivat.²⁵⁶ Toisaalta syyllistäminen tarjosi sosiaalidemokraateille ja ML:n edustajille poliittisen vastakkainasettelun mahdollisuuden, jonka turvin pystyttiin harjoittamaan poissulkevaa alkoholiretoriikkaa, ilman, että oman puolueen potentiaalisten äänestäjien alkoholikäyttämiseen olisi tarvinnut puheissa ottaa kantaa. Suhtautuminen sivistyneistöön oli siis jossain määrin ambivalenttia, kun sen tapa käyttää alkoholia ilman sosiaalisia haittoja hyväksyttiin osittain ehdottomasti raittiidenkin keskuudessa., mutta juuri tämän takia sivistyneistö oli moraalisesti rappeutunut, koska sen velvoite olisi ollut ehdoton raittius kansan raittiuskasvatuksen tukena, eikä kansan edun alistaminen omille hedonistisille mielihaluille.

Erityisesti SDP:n suhtautuminen sivistyneistöön on luokkanäkökulmasta ajatellen ymmärrettävää, mutta samalla tietyllä tapaa ambivalentti sillä monien puolueen raittiushenkisten edustajien voidaan katsoa edustaneen samaa sivistyneistöä, mitä he puheissaan moittivat sekä kieltolain heikentämisestä että liian sallivan

---

255 1937 VP, PTK I, 153 - 154, ed. Kares.

256 Kaartinen 2011, 141, 158.

mallasjuomapolitiikan ajamisesta. Tämä kuitenkin tuskin korostaa alkoholipolitiikan tai mallasjuomakysymyksen luokkataistelullista luonnetta, vaan heijastelee laajemmin ajan yleispoliittista tilannetta. Sivistyneistöön viitattiin usein ylimalkaisesti, eikä eritely sitä, mikä osa siitä oli erityisesti heikentänyt raittiuspyrkimyksiä.

Sääskilahden väitöskirjassaan tekemät havainnot sivistyneistön ja rahvaan välisestä jaosta ovat pitkälle yhtenevät eduskuntakeskusteluista tehtyjen havaintojen kanssa.²⁵⁷ Kuitenkin aineistosta riippuvaisia eroja on havaittavissa. Alkoholivalistuksessa ylempiin sosiaaliryhmiin vedottiin, koska kansan oletettiin ihannoivan sivistyneistöä ja haluavan jäljitellä sitä. Eduskuntakeskusteluissa sivistyneistöön kohdistettu argumentaatio oli huomattavasti monitahoisempaa, kun esimerkkinä olemisen vaatimukset ja rappeutuneisuuden syytökset limittyivät poliittisen diskurssin eri osissa.

Sivistyneistön suhde alkoholiin oli puheiden retoriikan kannalta ajatellen mielenkiintoinen, sillä toisaalta heidän intressit irrotettiin alkoholilainsäädännön vapautuksista²⁵⁸, vaikka juuri vanhan sivistyneistön jäsenet kannattivat liberaalimpaa lainsäädäntöä eduskunnassa. Alkoholia nauttivaa sivistyneistöä moitittiin ja moralisoitiin heidän alkoholikannoistaan, mutta se ei juuri moittinut työväkeä tai alempia yhteiskuntaluokkia alkoholidiskurssissaan, mikä johtui todennäköisesti siitä, että moralisoivan moittiva puhe olisi vain oikeuttanut ehdottomasti raittiiden kontrollipolitiikan. Toisaalta edustajat, joiden voidaan katsoa kuuluneen kansan eliittiin sosiaalisen statuksensa pohjalta, viittasivat myöskin erittäin harvoin jos ollenkaan, puhuvansa omalle sosiaaliselle ryhmällensä. Liberaalit mallasjuomapolitiikot eivät ylipäänsä yleensä syyttäneet kohdistetusti yhtä puoluetta tai ryhmää retoriikassaan, jos ehdottomasti raittiita tai ”raitiususkovaisia” ei oteta huomioon. Yleisesti he puhuivat enemmän abstraktilla tasolla ilman suoraan osoitettua yleisöä tai sosiaalisesti jaottelemattomana oikean raittiuden puolustajien ryhmänä.

”Me, jotka vuosikausia olemme taistelleet kansan raittiuden puolesta ja siis kieltolakia vastaan, olisimme odottaneet, että kannattavana periaatteena

---

257 Sääskilahti 248 - 249.

258 Jopa Vapaassa Äänessä todettiin, ettei ”Sivistyneitten yhteiskuntapiirien maun tyydyttäminen ei myöskään saa olla muutoksen perusteena”. Vapaa Ääni 5/1931.

uudessa laissa olisi ollut kansanraittiuuden saavuttaminen kansalaisten yhteistyöllä...”²⁵⁹

Vaikka eliitin puheessa ei suoraan mainittu puheen kohteena olevaa yleisöä, pystyy Perelmanin yleisöjaottelun pohjalta päättämään mietoja alkoholijuomia kannattavan eliitin puheen kohderyhmiä. Jos universaaliyleisö ajatellaan perelmanilaisittain kulttuurisen ja yhteiskunnallisen tiedon pohjalta konstruoituna kuvitteellisena ryhmänä, joudutaan toteamaan, että kummankaan keskustelun osapuolista oli hyvin hankala vakuuttaa tätä yleisöä, koska yhteisistä, vallitsevista faktoista ja jakolinjoista ei päästy yksimielisyyteen. Vaikka universaaliyleisön käsitteen sinänsä voidaan ajatella eduskuntakeskustelun kontekstissa sivuavan kansan käsitettä hyvin läheltä, ei aikakauden mallasjuomakeskustelun universaaliyleisöä voida pitää missään määrin homogeenisena joukkona. Pieni osa koko mallasjuomakeskustelun argumenteista saattoi pyrkiä mahdollisimman laajaan universaaliyleisön vakuuttamiseen, mutta yleensä kansaan vetoava argumentointi oli edustajien retoriikassa yksinkertaistetussa ja poissulkevassa muodossa, jonka tarkoituksena oli eri intressiryhmien esiintuominen ja naamioiminen universaalien edustajaksi.

4.4. Lapset ja nuoret paatoksellisen retoriikan mahdollistajina

”Pelättävissä on sen vuoksi, että II veroluokan mallasjuoma, jota kansan laajat kerrokset eivät käytä pöytäjuomana, vaan päihdytysaineena, aiheuttaisivat helposti saatavana pidettäessä olutjuopottelua varsinkin nuorison keskuudessa.”²⁶⁰

Juomisen leviämistä naisten ja nuorten pariin valitettiin yleisesti kieltolain aikana. Vuoden 1923 kieltolakitiedusteluun vastanneiden keskuudessa lapset ja nuoret yhdistettynä alkoholiin olivat tabu, johon suhtauduttiin muuten melko sallivassakin kansanomaisessa alkoholikulttuurissakin hyvin tiukasti. Nämä ryhmät eivät esimerkiksi olleet alkoholihuumorin aiheita, toisin kuin naiset, jotka huolimatta yhteensopimattomuudesta suhteessa alkoholiin, olivat kuitenkin ryhmä, jonka alkoholinkäytöstä voitiin vitsailla.²⁶¹

---

259 1932 ylim. VP, PTK 33, ed. Frenckell.

260 1932 VP, AK III, hallituksen esitys no: 75, talousvaliokunnan mietintö no: 2.

261 Apo, 2001, 299 - 300.

Nuoret ja lapset erityisesti huolehdittavana kansanosana nousivat edustajien puheessa esille koko tarkasteluajanjaksolla. Käsitukset nuorten juomisesta ja suhteesta alkoholiin vaihtelivat suuresti. Mietojen mallasjuomien vapaampaa myyntiä kannattaneet tahot hyväksyivät nuorten mietojen juomien nauttimisen, koska oletuksena oli, että he joisivat joka tapauksessa ja oli parempi, että kulutettu alkoholi oli mietoja mallasjuomia kuin väkeviä. Raittiuskannalla olleet edustajat taas yrittivät johdonmukaisesti estää nuorten alkoholinkäytön kokonaan. Usein tähän lopputulokseen tähtäävässä puheessa mallasjuomat ja niihin kiinteästi liitetyt kapakat esitettiin subjekteina, jotka myrkyttivät käyttäjänsä sekä ulkoisesti että sisäisesti.²⁶²

Osittain nuorten esille nousemista erityisryhmänä voidaan selittää edustajien kuvittelemilla esisopimuksilla. Kuten jo mainittu, ehdotonta raittiutta kannattavat olivat kieltolain aikana onnistuneet siirtämään alkoholipoliittisen keskustelun suuntaan, jossa sitä ei voinut harjoittaa kuin raittiusräjäkymästä. Kansanraittius määrittäi alkoholipoliittisen keskustelun suuntaviivat myös kieltolain jälkeen²⁶³. Tähän liittyi esisopimuksena erityinen huoli nuorten ja alkoholin suhteesta, jota määrittäi jälleen ajatus alkoholista hallitsijana, joka oli merkitsevä piirre 1900-luvun alun nuorille suunnatussa alkoholivalistuksessa.²⁶⁴

Vaikka nuorista puhuttiin paljon eduskunnassa, eivät nuoret pääsääntöisesti olleet yleisö, jolle kansanedustajat puheensa suuntasivat. Ainoastaan joissain erityistapauksissa raittiutta kannattavat kansanedustajat osoittivat sanansa ”nuorison parhaimmistolle”, eli käytännössä ehdottomasti raittiille oman intressiryhmänsä ja luokkansa nuorille, kuten esimerkiksi seuraavasta lainauksesta käy ilmi.

”Etenkin toivoisin työläisedustajain muistavan, että tässä on kysymys etupäässä työläisnuorison ruumiillisesta ja henkisestä terveydestä (Ed. Aattela: Aivan!).

---

262 1933 VP, PTK I, 602, ed. Lumme.

263 Koko kieltolain kumoamisen jälkeen asetettu väkijuomalainsäädäntö perustui siihen, että alkoholinnanniskelulla piti edistää kansanraittiuutta niin tehokkaasti kuin mahdollista.

264 Sääskilähti 2006, 133. Suuri osa 1900-luvun alun alkoholivalistuksesta suunnattiin nimenomaan nuorille.

Työläisnuorison parhaimmisto on tästä tietoinen ja se taistelee tätä pahaa vastaan, mutta lainsäätäjän pitää ojentaa heille auttava kätensä.”²⁶⁵

Pääsääntöisesti nuorison käsitteellä mallasjuomakeskustelussa argumentoidessaan kansanedustajat puhuivat tosiasiallisesti joko nuorten vanhemmille, oman luokkansa aikuisille ihmisille tai potentiaalisille äänestäjilleen. Nuorison voidaan katsoa olleen kestävä teema, johon pohjaavaa argumentointia oli hankala vastustaa. Samoja piirteitä suhtautumisessa nuorten alkoholinkäyttöön on säilynyt alkoholipoliittisessa keskustelussa vuosikymmeneltä toiselle.²⁶⁶

Vaikka nuorista oltiin huolestuneita erityisesti ehdotonta raittiutta kannattavien joukossa, ei myöskään kakkosoluen vapauttamista kannattavilla tahoilla ollut mahdollista irrottaa nuorten ja lasten hyvinvointia retoriikastaan. Esimerkiksi von Frenckell toi eduskuntapuheessa, jonka hän piti kakkosoluen vapauttamista käsittelevän lakialoitteensa jälkeen, esille huolensa nuorten liikkumisesta tanssipaikoissa, joissa tarjoillaan väkevää alkoholia.

”On kuitenkin suotta kehoittaa nuorisoa käymään iltaisin säännöllisesti tällaisissa paikoissa. Mitä niissä tapahtuvaan anniskeluun tulee, olisi väkevämpien juomien anniskelu sellaisissa huoneistoissa, missä tanssi on sallittu, yöllä rajoitettava siten, että nuoriso, joka on tullut sinne tanssitarkoituksessa, ei alituisesti joutuisi kiusauksen alaiseksi.”²⁶⁷

Vaikka suhtautuminen nuoriin ja alkoholiin näyttää olleen teema, josta edustajat olivat verrattain yksimielisiä, häilyvä yhteisymmärrys ei riittänyt missään määrin siirtämään keskustelijoiden kantoja lähemmäs toisiaan. Ymmärrettävästi nuorison alkoholinkäyttö oli myös aihe, johon mallasjuomien vapaamman myynnin kannattajillakaan ei liene ollut syytä suhtautua sallivasti, jos asiaa ajatellaan argumentaation vakuuttavuuden kannalta.

---

265 1937 VP, PTK I, 151, ed. Wiik.

266 Warsell 2005, 241.

267 1933 VP, PTK I, 670, ed. Frenckell.

Kuten muissakin keskusteluissa, myös nuorista puhuttaessa mallasjuomien kannattajat väheksyivät retoriikassaan ehdottomasti raittiiden esittämiä esimerkkejä ja leimasivat ne pelotteluksi.

”Siksi on juuri raittiusnäkökohtien vuoksi tällä hetkellä tärkeätä, että keskivahvan oluen saanti tehdään nykyistä yksinkertaisemmaksi. Pelottelu, että nuoriso alkaisi erikoisesti tämän jälkeen väärinkäyttää keskivahvaa olutta, on aivan aiheeton, sillä jos se sitä tällä tavalla haluisi ja voisi käyttää, olisi sillä ollut tilaisuus tehdä se jo tähänkin asti, mutta sellaista ei ole käytännössä todettu. Tällainen pelottelu nuorisolla on vain vanha fraasi. Ruotsissa mainitut esimerkit, että siellä muka yleisesti käytettäisiin samanlaista mallasjuomaa juopottelutarkoituksiin, ovat pahasti liioiteltuja.”²⁶⁸

Tämän kaltaisella argumentaatiolla oli kuitenkin käytännössä mahdoton vakuuttaa ehdottomasti raittiita, koska se ei tukenut esisopimuksia suomalaisesta viinapäästä tai alkoholista hallitsijana. Mallasjuomia kannattaneiden olikin hankala vastata ehdottomasti raittiiden nuorisoon tai lapsiin liittyvään retoriikkaan, koska nuorten ja alkoholin tabu suhde mahdollisti heille vahvasti paatoksellisen retoriikan, jossa esitettiin uhkakuvia kansan tuhosta tulevaisuudessa, jos nuoret altistetaan alkoholille.

”Nähdäkseni on tässä asiassa huomioon otettava myöskin se, että oluen välityksellä raittiusjuoman nimellä solutettaisiin alkoholia lasten ja nuorison ruumiiseen ja siten valmistettaisiin tulevaisuudelle uusia alkoholihimoisia kansalaisia.”²⁶⁹

”Olen joka kerta, kun näitä asioita eduskunnassa käsitellään, näkevinäni, kuinka Suomen lapset ja Suomen nuoret ikäänkuin hätääntyneinä ja turvattomina katsoisivat meihin kysyen, kuinka rakkaita me olemme teille, tahdotteko auttaa ja tukea meitä, vai tahdotteko virittää viettelyksen ansoja meidän elämämme polulle. Mielestäni mieto mallasjuomakin on kuin koulu, joka opettaa ihmistä vaatimaan yhä väkevämpää.”²⁷⁰

---

268 1932 VP, PTK, 1402, ed. Koskelainen.

269 1931 VP, PTK, 437, ed. Lahtela.

270 1931 VP, PTK, 421, ed. Kemppi.

Usein nuoret esitettiin tahdottomina objekteina, joita mallasjuomien vapauttamista esittävät suoranaisesti pakottivat juomaan kaljaa, tulemaan riippuvaiseksi alkoholista ja johtavan näin sekä itsensä, perheensä että koko Suomen kansan tuhoutumiseen. Ainoa keino estää heitä juomasta itseään, perhettään ja kansaa tuhoon oli mahdollisimman pitkälle viety kontrollipolitiikka alkoholin jakelussa. Näin nuoriin liittyvä diskurssi oli osittain kansan käsitteeseen liittyvän holhoavan argumentaation jatketta, joka pohjautui ajatukseen alkoholista ihmisiä hallitsevana elementtinä.²⁷¹

Mallasjuomien puolestapuhujien salliva suhtautuminen, jossa nuorten ja mietojen alkoholijuomien suhdetta ei käsitelty absoluuttisen mahdollittomana rikkoi lapsiin ja nuoriin liitettyä alkoholitabua ja mahdollisesti ehdottomasti raittiille helposti teatraalisen ja hyökkäävän retoriikan käytön puheessaan.

”Vaikka minä tiedän, että ed. von Frenckell varmaan on hyväntahtoinen mies, niin en minä nyt kuitenkaan olisi uskonut, että hän tahtoi jokaiselle kapalolapselle ja vastasyntyneelle lapselle lahjoittaa olutkorin.”²⁷²

Yllä oleva lainaus on Bror Hannes Päivänsalon puheesta, jossa hän vastasi ivallisesti von Frenckellin puheessaan tekemiin laskelmiin mallasjuomalain tuottamista verotuloista. Lainauksessa tuotiin selkeästi esille tabu lapsista ja nuorista alkoholinkäyttäjinä. Sarkastisessa väitteessä rinnastetaan täyskiellottomien moraalittomat tavoitteet oluen vapauttamisesta voimakkaaseen tabuun, painottamalla nimenomaan vastasyntyneitä ja kapalolapsia - ei esimerkiksi alle täysi-ikäisiä - alkoholin kohteena. Tällä tavoin tehtiin edellinen puhuja naurettavaksi ja vähennettiin hänen eetostaan sekä samalla asetettiin epäilyksen alaiseksi myös muut vastustavan osapuolen mallasjuomakysymyksessä käytetyt argumentit sekä intressit.

---

271 1933 VP, PTK I, 539, ed. Halonen ja 602 ed. Lumme, 1932 VP, PTK, ed. Päivänsalo.

272 1931 VP, PTK, 435 - 436, ed. Päivänsalo.

5. Talous mallasjuomapolitiikan osana

5.1. individualistinen vai kollektiivinen hyöty?

”Kysymys on panimoteollisuuden eduista. Mutta mielestäni on Suomen eduskunnan asetettava vastaamaan sen kysymyksen edessä, kumpi on tärkeämpi, panimoteollisuuden edut, vai Suomen kansan elämä ja kotien onni.”²⁷³

Nälän ja puutteen yhdistämisellä alkoholiin on Suomessa pitkät perinteet. Ruotsin vallan aikoina annettiin katovuosina viinanpolttokieltoja joko paikallisesti tai valtakunnallisesti.²⁷⁴ Jo 1800-luvulla alkoholinkäyttäjiä syyllistettiin yhteiskunnan lisääntyvistä sosiaalisista kustannuksista. Köyhä kansa oli itse syyppää köyhyyteensä, koska ei pystynyt säätelemään juomistaan.²⁷⁵ Alkoholivalistuksen luoma hedonistinen ihmiskuva, jonka mukaan ihmiset olivat valmiita hylkäämään kaiken muun alkoholia saadakseen²⁷⁶, toistuu usein eduskuntakeskusteluissa. Tähän ihmiskuvaan liittyy vahvasti taloudellinen ja sosiaalinen argumentaatio, jota keskusteluissa käydään.

Nälkä ja puute yhdistettiin alkoholipolitiikkaan sekä kieltolain aikana, sitä purettaessa että sen jälkeen. Keskustelu pyöri ymmärrettävästi kieltolain kaatumisen aikaan talouden ympärillä, valtion tiukasta taloustilanteesta johtuen.²⁷⁷ 1928 vuodesta lähtien talouden heikkeneminen alkoi näkyä ja valtiossa asetettiin taloudellinen neuvottelukunta, joka lähti ehdotuksessaan liikkeelle alkoholilainsäädännön uudistamisesta. Erityisesti viitattiin menetettyihin verotuloihin, koska laittomassa alkoholikaupassa tiedettiin liikkuvan isoja rahoja.²⁷⁸

Talouskeskustelussa oli havaittavissa kahtiajako individualistisen ja kollektiivisen retoriikan välillä. Kahtiajaon välillä käyty keskustelu oli mielenkiintoista, sillä aika ajoin

---

273 1931 VP, PTK, 426, ed. Lehtokoski.

274 Peltonen 1997, 10.

275 Apo 2001, 388 - 389; Sääskilahti 2006, 80 - 81.

276 Sääskilahti 2006, 246.

277 Kallenautio 1983, 195.

278 Haatanen & Suonoja 1992, 259.

kummatkin näkökulmat muodostivat eräänlaisen synteessin. Lähtökohtana individualistisen ja kollektiivisen talouskeskustelun näkökulmiin toimi jo aikaisemmin tekstissä esiintunut ajatus individualistisen edun alistamisesta kollektiiviselle edulle. Kuitenkin retoriikassa on myös havaittavissa piirteitä, joissa kollektiivinen etu johdettiin individualistisesta edusta. Nämä piirteet liittyvät ehdottoman raittiuden kannattajien tapaan rakentaa argumentaationsa esimerkkien kautta yleistämiseen liikkuen. Tällaisessa retoriikassa yksilön tai perheen etu johdettiin ensin Suomen kansan ja tätä kautta valtion eduksi. Erityisesti argumenttityyppi oli käytössä kieltolain loppuvuosina, kun mallasjuomaa tehtiin verotettavaksi artikkeliksi kansantaloudellisilla syillä argumentoimalla.

”Onhan kieltolain aikana vähäväkisen kansanosan keskuudessa hyvinvointi huomattavasti kasvanut. Onhan työläinenkin kyennyt hankkimaan itselleen hyvin useassa tapauksessa oman kodin omin avuin ja muutenkin sen varallisuus on sen keskuudessa kasvanut. Äidit ja lapset eivät niin jokapäiväisinä ilmiöinä esiinny kapakkain edessä odottamassa isää, jääkö häneltä penniäkään leivän oston perheelle.”²⁷⁹

Kaartisen mukaan taloudella argumentoitiin yleensä perheen näkökulmasta ja sitä harjoitettiin huomattavasti useammin työväestön kuin porvariston teksteissä. Yleensä esille nousevana piirteenä oli kieltolain myönteinen vaikutus perheiden, eritoten nuorten ja naisten, asemaan.²⁸⁰ Perheiden taloudellisella hyvinvoinnilla argumentoitiin lähinnä pulakausina²⁸¹, joten suurin osa perhekeskeisestä taloudellisesta argumentaatiosta ajoittui kieltolain purun aikaan, vähentyen huomattavasti 1930-luvun puoliväliä kohden siirryttäessä.

Taloudelliseen keskusteluun liittyi vahvasti pelko ja epäluulo väkijuomayhtiöitten tuottamista voitoista yksityisille omistajilleen. Tästä syystä panimoiden ja väkijuomayhtiöiden yksityisen edun ja kansan edun erottavalla argumentaatiolla vastustettiin mallasjuoman vapauttamista voimakkaasti kieltolain purkamisen jälkeen. Retoriikan taustana oli ajatus siitä, että mallasjuomasta saadut rahat eivät olleet

---

279 1930 VP, 719 - 720, ed. Pyy.

280 Kaartinen 2011, 163 - 164.

281 Ibid.

puhtaita ja varsinkin yksityisten henkilöiden oli moraalitonta ansaita mallasjuomilla. Ajatusmalli liittyi todennäköisesti osittain kieltolain aikana syntyneeseen kielteiseen suhtautumiseen yksityisiin viinatrokareihin, jotka ansaitsivat alkoholilla epärehellisesti, mutta toisaalta äärimmäisen tiukka suhtautuminen yksityisten voitontavoitteluun alkoholiasioissa liittyi vahvasti työväenliikkeen omaksumaan kantaan, jossa yhteiskunnallinen työväenkysymys ja yksityisomisteinen alkoholiteollisuus liitettiin vahvasti yhteen.²⁸²

”Ei kai voi onnitella panimoliikkeen harjoittajia siitä, että heillä on ed. von Frenckell täällä asianajajansa. Minä en sano, että he ovat häntä pyytäneenkään tähän.”^{283 284 285}

Hyvin usein mallasjuomien vapauttamista kannattavien edustajien vihjailtiin epäsuorasti liittyvän panimoteollisuuteen ja ajavan näin aloitteillaan omaa etuaan. Erityisesti von Frenckelliä kohtaan tällaista vihjailua harjoitettiin usein suoraan. Mallasjuomien kannattajat yrittivät näissä tilanteissa pitää argumentaationsa vakuuttavana, etäännyttämällä itsensä ja intressinsä esittämistään väitteistä.²⁸⁶ Vaikka esimerkiksi Frenckellillä ei voida todistaa olleen esimerkiksi suoria taloudellisia yhteyksiä panimoihin, niin osittain ehdottomasti raittiiden epäilyt Frenckellin erityisistä intresseistä olivat oikeutettuja ja ristiriitoja herättävän edustajan persoonaa oli helppo kritisoida. Samalla tarkoituksena oli todennäköisesti myös yksilöidyn esimerkin avulla laskea koko mallasjuomien kannattajien ryhmän auktoriteettia ja kyseenalaistaa ryhmän ajamiin perusteluiden todenperäisyys.

---

282 Borg 1965, 31 - 35; Sulkunen 1981, 11 - 13; Sulkunen & Alapuro 1989, 142 - 144.

283 1933 VP, PTK 670, ed. Reinikainen.

284 1933 VP, PTK, 601 ed. Lumme. ”Ed. von Frenckell y.m. suosittavat meille väkevämpää olutta ulkopuolelle säännöstelyn ja myös verohelpotusta mallasjuomille siinä tarkoituksessa, että kansa enemmän joisi. Siitähän ei kyllä ole suoranaista esitystä, mutta aloitteessa kuitenkin se mainitaan. Tämä tietysti sentähden, että valtio saisi enemmän rahaa ja samalla tietysti myös oluttehtaiden osakkaat y.m. enemmän voittoa.”

285 1930 VP, PTK, 711 - 712, ed. Voionmaa. ”Kaikkialla on nyt olutteollisuus vilkkaassa toiminnassa ehdottoman raittiuden pyrkimyksiä vastaan. Amerikan kieltolain kannattajat pitävät olutteollisuutta vaarallisimpana vastustajanaan. Tämän liikkeen ensimmäinen tuntu ilmene nyt meidänkin maassamme ja hyvällä menestyksellä se on startannut, sillä sen on onnistunut suunnata hyväuskoisen hallituksen ja lukuisien hyvää tarkoittavien edustajien huomion harhaan.”

286 Jokinen 1999, 133.

Alkoholilla tienaamisen likaisuuteen ja yksityisen edun alistamiseen yhteiselle edulle perustuva retoriikka oli voimakasta, sillä tähän ajattelumalliin perustuva esisopimus näytti olleen laajalti hyväksytty eri puolueiden tahoilla. Väkevästä alkoholijuomista puhuttaessa tätä voitiin pitää jopa kanonisoituna ideana, mutta mallasjuomista keskustellessa käsityksissä oli enemmän eroavaisuuksia. Alkoholitulojen moraalittomuutta ei liitetty ainoastaan yksityisiin tahoihin, vaan ehdottomasti raittiiden mielestä myös valtion alkoholiansioita pidettiin eettis-moraalisesti arveluttavina. Tästä syystä taloudelliset kysymykset alistettiin kieltolain aikaisessa keskustelussa kansanraittiudellisille näkökulmille.²⁸⁷

”Olkoon esim. valtiolla mahdollisuuksia väkijuomaliikkeellä ansaita miten paljon tahansa, ei minusta sitä seikkaa mitenkään voida asettaa väkijuomalainsäädännössä raittiusnäkökulman rinnalle, vielä vähemmän sen edelle. -- Olen sitä mieltä, että väkijuomaliikkeen harjoittaminen aina on häpeällinen ja rikollinen ammatti. Sellaiseen mielestäni valtio ei saa antautua.”²⁸⁸

Mallasjuomien vastustajat onnistuivatkin alistamaan taloudelliset näkökulmat kansanraittiudellisille näkökulmille retoriikassaan tehokkaasti, mikä osittain vaikutti siihen, että kieltolain jälkeen voimaan tulleen väkijuomalainsäädännön keskeiseksi tavoitteeksi tuli juoppouden ja alkoholin käytön supistaminen.²⁸⁹ Taluspulan aikana valtion taloustilaan vetoava asiantuntijaretoriikka pystyi yhdessä kansanäänestyksen tuloksen kanssa muodostamaan tarpeellisen argumentaatiopohjan kieltolain kaatumiseksi, mutta myöhemmin mallasjuomien vapautuksesta keskusteltaessa kansanraittiuden edistäminen toimi jälleen vahvana taloudellisia etuja vastustavana argumenttina.

”Eiväthän nämä todistelut, jotka täällä on esitetty, millään tavalla puhu sen puolesta, että tämä II veroluokan olut olisi raittiusnäkökannalta vaarallinen. Ja minusta tuntuukin että Ruotsin että meidän oman maamme kokemuksia silmällä pitäen siltä, ettei raittiusnäkökannalta ole olemassa esteitä hyväksyä hallituksen

---

287 Haatanen & Suonoja 1992, 259; Kaartinen 2011, 166.

288 1932 ylim. VP, 125 - 126, ed. Kalliokoski.

289 1932 ylim. VP, Hallituksen esitys N.o 1 laiksi väkijuomista.

esitystä. Monet muut sekä kansan- että maataloudelliset seikat sen sijaan puhuvat sen puolesta, että II veroluokan olut meillä saataisiin vapaampaan kauppaan.”²⁹⁰

Mallasjuomien kannattajat argumentoivat mallasjuomien puolesta taloudellisilla seikoilla, mutta samanaikaisesti heidän täytyi ottaa huomioon myös kansanraittiusnäkökulma, jonka raittiuskannattajat olivat väkijuomalainsäädännön säätämisen ja taloudellisen tilanteen paranemisen myötä jälleen nostamaan yläkäsitteeksi, joka määräsi mallasjuomakeskustelun pelivaran. Vaikka panimoilla meni ymmärrettävästi kieltolain aikana taloudellisesti verrattain heikosti, eivätkä niiden taloudelliset tulokset parantuneet myöskään kieltolain jälkeen²⁹¹, ei talousargumentaatio päässyt nousemaan keskustelussa laajemmin vakuuttavaksi teemaksi kuin kieltolain aikaisen ykkösoluen tapauksessa, muutoin se suljettiin tehokkaasti luokka- ja kansanraittiusnäkökulmien taakse.

5.2. Maatalouden ambivalentti suhde olutkysymykseen

Yksi taloudellinen perustelu mallasjuomille oli niiden maataloutta hyödyttävä vaikutus. Niitä kannatettiin usein argumentaatiolla, joka liittyi uskottuun viljatalouden kehitykseen mallasjuomien kulutuksen lisääntymisen myötä. Samalla keskusteluun liittyi myös usko ulkomaisten alkoholijuomien maahantuonnin vähenemisestä kotimaisten mallasjuomien kustannuksella. Näin kollektiivisen ja yksityisen hyödyn välillä käyty keskustelu kääntyi maatalouden kyseessä ollessa toisin. Mallasjuomien perusteltiin tuottavan parhaillaan kollektiivista hyötyä maanviljelijöille sekä ryhmänä että yksilöinä.

”Maataloudenkin kannalta pitäisin toivottavana, että mallasjuoman menekki lisääntyisi, ja tekisi sitä nimenomaan väkevämpien, huomattavassa määrässä ulkolaisten juomien kustannuksella.”²⁹²

Maanviljelijöitä ei olutmaltaan alkutuottajina koettu samanlaisiksi moraalittoman, yksityisen hyödyn tavoittelijoiksi kuin panimoteollisuutta yleensä. Tämä

---

290 1932 VP, PTK, 1433, ed. Paavolainen.

291 Turunen 2002, 124 -125.

292 1932 VP, PTK, 1396, ed. Jyske.

todennäköisesti johtui siitä, että maanviljelijät olivat alkoholikannoiltaan hyvin heterogeeninen ryhmä, joka ei sopinut samalla tavoin kollektiivisesti syytettäväksi kuin esimerkiksi yläluokka. Eduskunnassa monet maanviljelijäluokkaa edustaneet olivat maalaisliittolaisia, ehdottomasti raittiita edustajia, joten tästäkään johtuen maanviljelijöitä ei suoraan yhdistetty mallasjuomien tuomaan yksilölliseen taloushyötyyn, muutamaa esimerkkiä lukuun ottamatta.

”On aivan naivia puhua tuollaisesta artikkelista, johon 5 1/2 milj. kiloa ohraa voidaan käyttää, jos nyt saataisiin niin suureksi tämä olutkauppa käymään, että noin 45 a 50 miljoonaa litraa vuodessa voitaisiin tehdä. Ellei Suomen maatalviljevä väestö pysty tuota 5.5. milj. kiloa ohraa rahaksi muuttamaan muulla tavalla, niin ne ovat huonoja. Onhan meillä sikatalous vasta kehitymässä. Ellei ohraa tahdota leiväksi ja muiksi ravintoaineiksi valmistaa, niin syötettäköön se sioille, sillä yhdellä lailla sitä luonnolliset siat käyttävät kuin sellaiset ihmiset, jotka sitä viinana ja oluena juotuaan sioiksi muuttuvat ja sitä käyttävät. (Vasemmalta ja keskustasta: Oikein!)”²⁹³

Myös maatalousretoriikka sai aika ajoin teatraalisia piirteitä. Vaikka lainauksen teatraalinen retoriikka linkittyi vahvasti asiaperustaiseen argumentaatioon - kuten tässä tapauksessa kehittyvään sikatalouteen ja sen tukemiseen - oli sen päätarkoituksena vastapuolen uskottavuuden laskeminen. Edeltävässä lainauksessa oluen käyttäjien ja sikojen satiirisen rinnastamisen voidaan katsoa ilmauksena täyttävän teatraalisen retoriikan normit, vaikka se ei millekään tietylle ryhmälle osoittamattomana rikkonut erityisesti hyvän parlamentaarisen käytännön rajoja.²⁹⁴ Toisaalta siat toimivat lainauksessa analogiana²⁹⁵, jossa alkoholin käyttäjät rinnastetaan kotieläimiin, mutta itseasiassa asetetaan niiden alapuolelle. Huomioitava on myös lainauksen lopussa huudettu välihuuto, jolla ikään kuin legitimoidaan puhujan karkea analogia.

Raittiusvalistuksessa humalan tai humalaisten liittäminen eläimellisyyteen ja järjettömyyteen oli yleinen metafora, jolla haluttiin korostaa humalan negatiivisia

---

293 1932 VP, PTK, 1437, ed. Lampinen.

294 Turja 2007, 170 - 172, 181.

295 Perelman 1996, 134.

vaikutuksia. Toisaalta eläinmetaforalla arvotetaan humalalle ja humalaiselle vahvan negatiivinen olemus.²⁹⁶ Varsinaiset eläinmetaforat näyttävät olleen eduskuntakeskusteluissa verrattain vähän käytettyjä. Sen sijaan humalan aiheuttamaan järjettömyyteen²⁹⁷ viitattiin epäsuorasti suuressa osassa puheita, joissa argumentoitiin olutta vastaan.

Sosiaalidemokraattien raittiushenkisille Maataloustuottajain keskusliitto sopi hyvin syntipukiksi olutkysymyksessä, koska sen voitiin katsoa edustavan alkoholikapitalismia, toisin kuin suomalaisen keskivertoviljelijän.

”Olen havainnut, kuinka esimerkiksi maataloustuottajain kokouksessa suurinta ääntä tämän olutprosentin koroittamisen hyväksi pitivät muutamat Maataloustuottajain Liiton johtomiehet, joiden olen sanomalehdistä nähnyt olevan suuria olutteollisuuden osakkeenomistajia Tampereella ja Viipurissa. Ilmeisesti nämä herrat esiintyessään maatalousetujen puolesta muka, esiintyvät myös oman etunsa puolesta.”²⁹⁸

Näin maatalouden kollektiivisen hyödyn sijaan mallasjuomista saatava hyöty siirrettiin yksityisten suurmaaomistajien ja heidän intressejään ajaneiden tahojen taloudellisten etujen tavoitteluksi. Ehdottomasti raittiiden mielestä yksityiset viljelijät eivät voineet hyötyä taloudellisesti mahdollisesta olutmaltaan myynnistä, koska suomalainen viinapää altisti heidät alkoholin väärinkäytöksille ja tämän myötä taloudellisille ongelmille.

”Minä vetoan edustajistoon, sillä on täällä sen ikäistä väkeä, jotka ovat nähneet sen ajan, jolloin olutkaupat olivat maaseudulla olemassa. Te tiedätte monikin, maaseudun edustajat, minkälainen tilanne silloin todellakin maaseudulla oli. Onhan moni talonpoika siihen aikaan johdettu samaan pulatilanteeseen, missä tällä kertaa talonpoikaisväestö on nykyisen pulakauden tähden. Jokainen tietää, että siksi pitkälle alkoholinhimo voi joissakin sen viljelijöissä mennä, että he

---

296 Sääskilahti 2006, 67 - 69.

297 Sääskilahti rinnastaa epäsuorasti järjettömyysmetaforan eläinmetaforaan.

298 1931 VP, PTK, 428, ed. Voionmaa.

yksinpä pienen varattoman perheensä leipäaineetkin taikinantekomuotoisena veivät kauppiaseen saadakseen tyydyttää itsensä olutpullon sisällöllä.”²⁹⁹

Koska miedon mallasjuoman maatalouden kannattavuuteen liittyvät perustelut olivat, varsinkin 1930-luvun taitteen lamakaudella varteenotettavia, joutuivat ehdottomasti raittiit vastaamaan maatalouden tilaa käsittelevään taloudelliseen argumentaatioon myös taloudellisella vasta-argumentaatiolla pelkkään alkoholituotannon moraalittomuuteen ja viinapähän liittyvän argumentaation lisäksi.

”Tulkoon myöskin mainituksi, että maanviljelijät pelkäävät hallituksen esityksen hyväksymisen ja oluen käytön lisääntymisen vähentävän maidon menekkiä ja käyttöä ravintoloissa, mikä olisi pulaan joutuneen maatalouden kannalta valitettavaa”³⁰⁰

Kuten jo mainittu, raittiit käyttivät maitoa oluen vastikkeena retoriikassaan. Maatalousargumentaatiossa maitotilallisista ja maidon menekistä saatiin taloudellinen vasta-argumentti viljanviljelyn edistämiseen perustuvalla oluen vapautukseen tähtäävälle talousargumentaatiolle. Sekä olutmaltaan että maidon kulutuksen edistämisen vaatimusten taustalla oli kummallakin keskustelun osapuolella vallinnut käsitys Suomen maatalouden omavaraisuuden edistämisen tärkeydestä. Valtion taloustilanteen lisäksi tähän johti puolueiden ideologiset lähtökohdat.³⁰¹ Maitotalouden mukaanotto retoriikkaan tarjosi ehdottomasti raittiille yli puoluerajojen ulottuvien intressien yhdistämisen, kun sosiaalidemokraatteja kosketettiin työväkeen liittyneellä terveys ja raittiusargumentaatiolla ja maalaisliiton jäseniä pystyttiin yhdistämään retoriikkaan talonpoikien ja maaseudun taloudellisten intressien avulla.³⁰²

---

299 1930 VP, PTK, 520, ed. Lampinen.

300 1930 VP, PTK, 514, ed. Kivioja.

301 Borg 1965, 165, 174 - 175, 183, 191 - 192, 206.

302 Esim. 1937 VP, PTK I, 137, ed. Voionmaa.

6. Maaseutu mallasjuomapolitiikan erityisalueena

6.1. Maaseutu jätetään anniskelun ulkopuolelle

Alun perin uutta väkijuomalainsäädäntöä valmisteltaessa alkoholinjakelu oli suunniteltu aloitettavaksi myös maaseudulla. Talousvaliokunta vaati kuitenkin muutoksia, joissa esitettiin alkoholinjakelun kieltämistä maaseudulla, kuntien itsemääräämisoikeuden sijasta.³⁰³

Maaseudun ja kaupunkiympäristöjen välinen kahtiajako liittyi osittain maatalouteen ja maaseudun asukkaiden asemaan. Kunnallisten alkoholikieltojen katsottiin lähteneen maaseudulta ja laajentuneen lopulta koko maan kattavaksi täydelliseksi kieltolaiksi. Näin maaseutu katsottiin ikään kuin kieltolain neitseellisimmäksi osaksi.³⁰⁴ Maaseudulla oli selkeästi kaupungeista eriävä asema suomalaisessa alkoholipolitiikassa aina keskioluen vapauttamiseen saakka vuonna 1969 ja vielä 2000-luvulla aluepoliittinen epätasa-arvo ja sen suotavuus on ollut esillä alkoholipoliittisessa keskustelussa.³⁰⁵

Matti Peltonen pitää maaseudun kuivuutta yhtenä suomalaisen alkoholijärjestelmän olennaisena piirteenä, jota hän selittää maaseudun erikoisasemaa moniulotteisilla muutoksilla, joita suomalaisessa maaseutuyhteisössä tapahtui 1800-luvun lopulla. Yksi syy maaseudun tiukkaan alkoholipolitiikkaan, joka ulottui myös olueen ja kotipolttoiseen sahtiin, johtui Peltosen mukaan talollisten intresseistä hallita palkollisten ja nuorison vapaa-aikaa työvoiman tehokkaamman käytön toteuttamiseksi. Tämä ei kuitenkaan ole hänen mukaansa ainut syy, vaan suhtautumismuutos alkoholiin johtui myös maaseudun julkisen rakennetun tilan muutoksesta. Julkista tilaa muuttivat koulujen, kauppojen ja säästöpankkien rakentaminen maaseudulle. Näissä tiloissa pystyi kuka tahansa kulutuskykyinen toimimaan, eikä niissä ollut säätyläisten tai talollisten valvontaa, kuten perinteisesti oli ollut tapana. Uusissa julkisissa tiloissa nuorison ja palkollisten oli mahdollista hankkia

³⁰³ 1932 ylim. VP, AK, TVK:n mietintö, no. 1.

³⁰⁴ 1926, VP, PTK, 3418, ed. Kärki, ”Ja se olut jota maaseudulla valmistettiin, noin 3-4 tilavuusprosenttina, levitti sellaista tuhotulvaa ja kirousta ympäristöönsä, että paikalliskiello-oikeutensa kaikki maalaiskunnat karkoittivat sen alueltaan, jolloin oluttehtaat hävisivät ja olutjuopottelu lakkasi monin paikoin kokonaan. Tämä n.s. ”maaseudun kieltolaki” on laajentunut yleiseksi kieltolaiksi, jota ei Suomessa pureta, eikä peruuteta koskaan.”

³⁰⁵ Warsell 2005, 242.

ja käyttää alkoholia ilman isäntiensä valvontaa. Kunnalliset myyntikiellot olivat talollisille osa valtapoliittista puolustustaistelua. Perustelut myyntikielloille saatiin joko valtiopäivälainsäädännöstä tai virkamiesten raittiuspyrkimyksistä. Yhtä kaikki, mielenkiintoista on, että rajoittavaa alkoholipolitiikkaa teki 1800-luvun lopussa sääty, joka oli aiemmin ollut sen kohteena.³⁰⁶

Mallasjuomien vapauttaminen liittyi vahvasti maaseudun julkisen tilan käyttöön. Usein edustajat viittasivat kakkosoluen vapauttamista maaseudulla argumenteilla, jotka liittyivät julkijuopotteluun.

”Suorastaan säälii esim. niitä maalaiskuntia, jotka ovat pitkien matkojen päässä kaupungeista. Kun tulisi II luokan olut vapaaksi, niin sinnehän sitä vietäisiin, siellä sitä tarjottaisiin kaikenlaisissa kahvikopeissa, sekatavarakaupoissa j.n.e. Ja kansa todella oluella läpeensä myrkytettäisiin.”³⁰⁷

Kieltolaki oli kannattajien mukaan siistinyt maaseudun julkista tilaa ja tilannetta uhkasi mallasjuomien vapaan jakelun aloittaminen maaseudulla.³⁰⁸ Vaikka salakuljetettu sprii levisi kieltolain aikana maaseudullekin, niin uuden väkijuomalain voimaantultua maaseutu jätettiin laillisen alkoholin levityksen ulkopuolelle.³⁰⁹ Mahdollisena syynä tähän oli edelleen vallalla ollut käsitys kansallisromanttisesta, neitseellisestä maaseudusta, missä asunut maalaisrahvas oli ahkeraa ja jumalaapelkäävää, mutta yksinkertaista ja tästä syystä erityisesti virkavallan holhouksenalaista.³¹⁰ Yhtenä konkreettisena perusteena oli usko alkoholin aiheuttamiin järjestyshäiriöihin, joiden hillitsemiseen maaseudulla ei ollut virkavaltaa niin helposti saatavilla kuin kaupungeissa ja kauppaloissa. Tähän liittyi vahvasti järjestys- ja turvallisuusargumentaatio, joka oli yhteydessä suomalaisesta alkoholikäytöstä muotoutuneisiin esisopimuksiin.

---

³⁰⁶ Peltonen 1997, 48, 55 - 60.

³⁰⁷ 1933 VP, PTK I, 672, ed. Lumme.

³⁰⁸ Kaartinen 2011, 155.

³⁰⁹ Kallenautio 1983, 197.

³¹⁰ Simpura 1982, 55.

Kunnallisesta myyntikiellosta luopumista perusteltiin myös kunnallispolitiikan tulehtumisella, jos sitä ryhdyttäisiin käymään pääsääntöisesti kunnallisen kielloikeuden ja oluenmyynnin sallimisen pohjalta.³¹¹

Lainauksessa otettiin esille kahvikopit, joissa olutta tarjoiltaisiin. Usein oluen vastustajat liittivät oluen negatiivisiin piirteisiin kapakan, ravintolan, kioskin tai muun anniskelupaikan. Ehdottomasti suurin osa oluesta myytiinkin ravintoloissa, joista iso osa oli työväenyhdistysten ja vasemmistolaisten osuuskuntien omistuksessa³¹². Julkisessa tilassa näkyvästi tapahtunut juopottelu saattoi osaltaan lisätä ehdottomasti raittiiden inhoa olutta kohtaan ja olutravintoloiden asiakaskunta vahvisti käsityksiä holhoavan politiikan tarpeellisuudesta. Kapakat olivat konkreettisen paheellinen objekti, joita oli helppo vastustaa sekä moraalisisilla että taloudellisilla perusteilla. Todennäköisesti tällä oli vaikutuksensa maaseudun olutpolitiikkaan suhtautumiseen.

Eduskunnassa suhtautuminen maaseutuun ja maalla-asuviin vaihteli. Usein maaseutuköyhälistöön liittyvässä argumentaatioissa painotettiin taloudellisia elementtejä, mutta tosiasiallisesti taustalla näyttäisi olleen oletus viinapäästä ja alkoholista hallitsijana, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi.

”Korkeampi prosenttinen kalja lisää juomatapaa maaseudun vähäväkisemmän kansan keskuudessa ja se lisää sitä ehdottomasti, vaikka siihen ei lisätä minkäänlaista väkevämpää ainetta, että siitä pikemmin tulisi humalaan. He juovat sitä tarpeettomasti humalan toivossa ja tuhlaavat siten sekä aikansa että rahansa. Tähän voidaan sanoa, että voisivat juoda muutenkin ja saahan valtio tuloja kaljaverosta. Mutta sellainen väite ei pidä aina paikkaansa. Juopotteluun ei maaseudulla nykyään kieltolain aikana ole niin suuria mahdollisuuksia kuin mitä tahdotaan usein väitettään, eikä niin runsaasti tilaisuuksia kuin mitä silloin on, jos annetaan sekatavarakaupoille oikeus myydä tuollaista kaljaa, josta ihmiset luulevat tulevansa humalaan.”³¹³

---

³¹¹ 1932 ylim. VP, 38 - 39, ed. Penttala.

³¹² Turunen 2002, 128 - 133.

³¹³ 1931, VP, 402, ed. Annala.

Lainauksessa käsitys suomalaisesta viinapäästä on viety äärimilleen. Pelkästään humalaan tuleminen ei ollut suomalaisille ongelma, vaan jo toivo humalasta saattoi johtaa maalaisköyhälistön vastuuttomaan tuhlaamiseen, joka johti huonontuneeseen taloudelliseen tilanteeseen ja kurjuuteen. Näin lainauksen varsinaisena vaikuttavaksi tarkoitettuna kohtana toimi taloudellinen argumentaatio, jota on voimistettu kohdistamalla se maaseudun vähäväkisiin. Taustaoletuksena oli kuitenkin ongelmia aiheuttava alkoholikäyttäytyminen, jota maaseudun alkoholikiellolla uskottiin voitavan edes jossain määrin hillitä.

Mallasjuomien vapauttajien puolella argumenttina toimivat mietojen juomien toivotut positiiviset vaikutukset ”maalaisten” viinanjuontiin.

”Minä en kumminkaan tahdo tähän lakiin semmoista muutosta, että maaseudulle annettaisiin kauppoja, vaan ainoastaan sen, että tämä 3,2 % olut tulisi vapaaksi, niin maalaiset kukaties tyytyisivät siihen ja jättäisivät viinan juonnin.”³¹⁴

Perusteiltaan maaseutua käsittelevässä alkoholiargumentaatiossa kuljettiin samoilla linjoilla kuin mallasjuomakeskustelussa yleensä. On mielenkiintoista, ettei maaseudun ja eritoten ”maalaisten” erityisasemaa kaupunkeihin verrattuna juuri eduskuntakeskusteluissa kyseenalaistettu siitäkään huolimatta, vaikka koko mallasjuomakeskustelu kieltoain jälkeen pohjautui ajatukselle maaseudun erilaisuudesta kaupunkeihin verrattuna, koska mallasjuomien vapautuskeskustelu kosketti eniten kaupunkien ulkopuolisia alueita. Maaseudun ja kaupunkien väliseen oikeudenmukaisuuteen viitattiin keskusteluissa harvoin, vaikka lakiehdotuksissa tuotiin esille keskivahvuisen mallasjuoman myynnin salliminen ”paitsi kaupungeissa ja kauppaloissa myös taajaväkisissä yhdyskunnissa”.³¹⁵

6.2 Maaseudun asemalla laaja hyväksyntä

Kaiken kaikkiaan keskustelua maaseudun asemasta alkoholipolitiikassa käytiin eduskunnassa melko vähän. Eritoten perusteluja maaseudun jättämiselle alkoholin vähittäismyynnin ulkopuolelle tarvitsi keskusteluissa esittää niukasti. Myynnin

---

³¹⁴ 1932, ylim. VP, PTK, 75, ed. Forstadius.

³¹⁵ 1932 VP, AK III, hallituksen esitys no: 75. Myös Frenckellin esitykset.

vapauttamista vaadittaessa taas vedottiin kaupunkimaisten yhdyskuntien epäoikeudenmukaiseen asemaan suhteessa kaupunkioikeuksilla varustettuihin pienempiin keskuksiin. Näin varsinaisia perusteluja maaseutumaisen alueen alkoholimyynnin vapauttamisen puolesta ei esitetty juuri ollenkaan, mistä voidaan päätellä, että käsityksellä maaseudun sekä maalla-asuvien erityisasemasta suhteessa alkoholipolitiikkaan oli laaja hyväksyntä.

On todennäköistä, että liberaalia alkoholipolitiikkaa edustaneet kaupunkilaisedustajat eivät lopulta - muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta - kiinnostuneet kieltoain päättymisen jälkeen vääntämään kättä ehdottomasti raittiiden edustajien kanssa kakkosoluen asemasta, koska sillä oli heille konkreettisesti hyvin vähän merkitystä. Tästä näkökulmasta voidaan edelleen tehdä johtopäätöksiä liberaalia mallasjuomapolitiikkaa väkijuomalainsäädännön aikana ajaneiden edustajien motiiveista. On mahdollista, että väkijuomalainsäädännön voimaantulon jälkeen kakkosolutasialla aktiivisesti ajaneilla edustajilla on ollut ideologisten intressien lisäksi omaan taloudelliseen viiteryhmään liittyviä intressejä.³¹⁶

---

³¹⁶ Muun muassa merkittävä osa panimoteollisuuden harjoittajista Suomessa oli ruotsinkielisiä. Niemi 1952.

7. Tieteellinen tieto ja kokemukset argumentteina

7.1. Tutkimukset lobbauksen välineinä

Raittiusliike tieteellisti alkoholikysymystä jo 1800-luvun loppuvuosina. Tällöin uskonnollisten ja moraalisten perusteluiden lisäksi siirryttiin tieteeseen nojaavien todisteiden käyttämiseen. Alkoholin aiheuttamiin lieveilmiöihin sairauksiin, siveettömyyteen, köyhyyteen ja rikollisuuteen haettiin perusteluja erityisesti lääketieteellisistä ja yhteiskuntatieteellisistä tutkimuksista. Jo tässä vaiheessa oluttehtailijat ja ehdotonta raittiutta kannattaneet etsivät edustajikseen tutkimuksellisia auktoriteetteja, joihin nojautuen keskustelua käytiin.³¹⁷

Lääketiede oli 1800-luvun lopulla tullut tulokseen, jonka mukaan alkoholinkäytöllä oli perintöaineksen huonontumista, degeneraatiota, aiheuttavia piirteitä. Kaikki lääkärit eivät jakaneet näitä käsityksiä, mutta raittiusliikkeessä nämä käsitykset omaksuttiin ja niitä levitettiin tehokkaasti. Eugeniikka perusteli tarpeet vahvan kansakunnan luontiin ja palveli sekä porvarillista että työväenluokkaista raittiusliikettä.³¹⁸

Uraauurtava, suomalaiseen alkoholikäsitukseen vaikuttanut tutkimus tehtiin 1896, jolloin vankilanjohtaja Juho Kantele tutki vangeille suunnatulla haastattelututkimuksella väkijuomien ja rikollisuuden suhdetta ja jälkimmäisen sekä väkijuomien hallitsemattoman käytön välille löydettiin side. Tutkimuksessa haastateltujen vankien muodostamaa ryhmän tulkittiin muodostavan pienoiskuvan suomalaisista ja syy-seuraussuhteen katsottiin liikkuvan ainoastaan alkoholinkäytöstä rikollisuuteen ei rikollisuudesta alkoholinkäyttöön. Tutkimus oli merkittävä, koska seuraavan laajan sosiologisen haastattelututkimuksen teki Pekka Kuusi vasta vuonna 1946. Kuusen ja Kanteleen tutkimusten tulokset olivat myös saman suuntaisia, kun kummassakin painotettiin vähäisenkin alkoholinkäytön aiheuttamia suuria sosiaalisia haittoja.³¹⁹

---

³¹⁷ Ahonen 2003, 121, Turunen 2002, 33 -36.

³¹⁸ Kaartinen 2011, 162; Alkoholien degeneroivasta vaikutuksesta, Peltonen 1988, 29 - 32; Mattila 1999, 48 - 51, Halmesvirta 1998, 56 - 57.

³¹⁹ Peltonen 1997, 66 - 67; Peltonen 1988, 18 - 22.

Panimoteollisuuden piirissä mietojen juomien etuja väkeviin juomiin verrattuna tuotiin esille muun muassa saksalaisten lääkäreiden tieteellisiin tutkimuksiin vedoten.³²⁰ 1920-luvun puolivälissä panimoteollisuusyhdistys tilasi kolmelta lääkäriltä Oskar von Hellensiltä, Carl Tigerstediltä ja Georg von Wendtltä tutkimuksen, missä tarkasteltiin miedon oluen vaikutuksia ihmisiin. Tutkimuksissa todettiin, että oluen alkoholiprosenttia voitaisiin lisätä 2,25 painoprosenttiin ja tällainen olut ei vielä olisi juovuttavaa. Panimoteollisuusyhdistys käytti tutkimusta osittaisena perusteluna oluen alkoholiprosentin korotusvaatimuksilleen.³²¹ Täyskiellottoman kansanraittiuuden edistämislitto julkaisi Helsingin yliopiston kemian professori Ossian Aschanin kirjoittaman vihkosen, jossa puolustettiin mietojen mallasjuomien etuja.³²² Lisäksi jotkut kansanedustajat toivat eduskuntapuheessaan esille itse löytämiään lääketieteellisiä tutkimuksia, joilla perusteltiin oluen asemaa alkoholipolitiikassa suuntaan jos toiseen.³²³

Eduskunnan puhekulttuuria tarkastellut Timo Turja pitää 1920- ja 1930-lukuja vuosikymmeninä, jolloin tieteellisen tiedon arvostus eduskunnassa oli erittäin korkealla. Aikakaudelle oli tyypillistä, että johtavia tiedemiehiä toimi verrattain paljon kansanedustajina. Tiedemiehet toivat mukanaan eduskuntaan akateemisen keskustelukulttuurin, jossa täysistuntopuheet saattoivat muistuttaa yliopistoluentoja. Osaltaan akateeminen keskustelukulttuuri poissulki tietyiltä kansanedustajaryhmiltä mahdollisuudet vastata täysistuntopuheessa käytyihin keskusteluihin.³²⁴

Tieteellisellä tiedolla argumentointi pohjautui tutkijoiden asiantuntijavaltaan tai auktoriteettiin, jonka voidaan olettaa olevan suurinta tekniikkaan, lääketieteeseen ja valtiosääntöoikeuteen liittyvissä päätöksentekoprosesseissa, koska harvat henkilöt pystyvät koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella hallitsemaan näitä tieteenaloja. Lääketieteen saralla asiantuntijavallan voidaan katsoa olevan erittäin suurta, sillä

---

³²⁰ Turunen 2002, 48 - 49.

³²¹ Turunen 2002, 100 - 101; Simonen 1978, 42.

³²² Aschan 1930.

³²³ 1930 PV, PTK, 514, ed. Oksala, Esimerkiksi Raittiissa Kansassa tuotiin esille lääketieteellisiä alkoholitutkimuksia, jotka olivat ehdottomasti raittiille hyödyllisiä. Raitis Kansa 10/1935.

³²⁴ Turja 2012, 36 - 40, Tiede ja politiikka eduskunnassa. Korkea-arvoisiin tiedemieskansanedustajiin voidaan laskea Turjan mukaan mm. E.N. Setälä, Rafael Erich, K.J. Ståhlberg, Väinö Voionmaa ja Viljo Annala.

vain harvat kansanedustajat pystyivät 1920 ja 1930-luvuilla ottamaan kantaa lääketieteenalaan kuuluvaan argumentaatioon. Esimerkiksi kasvatustieteellisen tiedon auktoriteetti on pienempi kuin edellä mainituilla aloilla, koska kaikilla kansanedustajilla on kokemukseen pohjautuvaa tietoa, jolla kasvatukseen ja koulutukseen perustuvaa tieteellistä tietoa vastaan voidaan argumentoida.³²⁵ Yleensä asiantuntijoita käytetään, jotta heidän tarjoamansa asiapuheen avulla voitiin hakea puoluepoliittiset intressit ylittävää yhteistä näkemystä. Usein tämänkaltaisen asiantuntijuuden pohjalta käydyn loogisen argumentaation voidaan katsoa olevan lähimpänä deliberaatiota, jossa puhumalla on aito mahdollisuus vaikuttaa.³²⁶ Kyseenalaista kuitenkin on, missä määrin tällaista keskustelua on mahdollista käydä täysistunnoissa, joissa puolueet ovat yleensä määritelleet kantansa ennalta.

Tieteellisen tiedon asema argumentoidessa ei ole yksiselitteinen, koska sen auktoriteettia heikentävät monet seikat. Se ei useinkaan ole yksiselitteisesti tulkittavissa, ja jo tiedeyhteisö on erimielinen tiedon oikeellisuudesta. On mahdollista, että päätöksentekijät eivät pysty ratkaisemaan kantaansa eri koulukuntien näkemyseroihin, eikä poliitikkojen tarvitse päätöksiä tehdessään sitoutua tutkimukselliseen tietoon, vaan sen asema päätöksentekoprosessissa on riippuvainen sen argumentatiivisesta voimasta. Erinäisten eturyhmien painostuksesta päätöksiä voidaan tehdä vastoin vallitsevaa tieteellisen tiedon käsitystä. Tästä huolimatta tieteellisellä tiedolla on usein vaikutusta päätöksentekoprosessiin, mutta sen merkitystä prosessissa on hankala suoranaisesti arvioida, koska sitä käytetään eri päätöksentekovaiheissa eri tavoin.³²⁷

Raadollisimmillaan voidaan ajatella, että tutkimustieto on poliitikoille ainoastaan legitimaation väline, jota käytetään ainoastaan, jos se tukee omien poliittisten tavoitteiden saavuttamista. Tieteellisen tiedon ollessa ristiriidassa poliittisten tavoitteiden kanssa, sitä ei käytetä tai sen auktoriteettia vähennetään viittaamalla vastakkaisiin tutkimustuloksiin. Eduskuntakeskustelut muuttuvat tällaisessa tilanteessa mahdollisesti akateemiseksi kiistaksi siitä, kenellä viitatuista tutkijoista on eniten auktoriteettia käsiteltävässä asiakokonaisuudessa. Näin pöytäkirjoista voidaan

---

³²⁵ Turja 2012, 36 - 40.

³²⁶ Pekonen 2011, 198.

³²⁷ Turja 2003, 9 - 15.

jopa tehdä päätelmiä eri tieteenalojen ja tieteentekijöiden valta-asemista suomalaisessa yhteiskunnassa.³²⁸

7.2. Lääketieteellinen kysymys juovuttamattomuudesta

Vaikka valtioneuvosto ei hyväksynyt panimoteollisuusyhdistyksen ehdotusta, jäi 2,25 painoprosenttisen oluen juovuttamattomuus tai juovuttavuus kansanedustajien alkoholiargumentatiiviseksi jakolinjaksi hallituksen mallasjuomaprosentin korotusesitysten johdosta vuosina 1930 ja 1931 käydyissä keskusteluissa.³²⁹ Keskustelun kahtiajaon voi nähdä kulkevan tieteelliseen tietoon argumenttinsa pohjaavan retoriikan ja empiirisen retoriikan välillä, koska olutta kannatettiin juovuttamattomuuteen nojautuvalla retoriikalla, joka pohjautui pitkälti edellä mainittuihin lääketieteellisiin tutkimuksiin.³³⁰ Tieteellistä tietoa vastaan argumenttoitiin yleisesti empiriaan vetoavalla retoriikalla, joka yleensä sai pontensa historiallisista tai nykyisistä yhteiskunnallisista oloista.³³¹ Empiirisen tiedon käyttäminen argumenttina keskusteluissa verraten helppoa, koska lääketiede ei ollut miedon mallasjuoman juovuttamattomuudesta täysin yksimielinen.³³²

Empiirisiä argumentteja käytettiin samanaikaisesti sekä tukemaan omaa tieteelliseen tietoon nojaavaa käsitystä, että vähentämään vastustavan osapuolen tieteelliseen tietoon nojautuvaa argumentaatiota. Kuten mainittu, tieteeseen nojautuvien argumenttien käyttö oli pitkälle riippuvaista kansanedustajan taustoista ja edellytyksistä. Osa kansanedustajista käytti tätä tietoisesti hyväkseen. Jättäytymällä tieteellisten kiistojen ulkopuolelle, he halusivat tuoda itsensä julki aidon kansan mielipiteen julkittuina ja suuntasivat puheensa ”tavallisen” kansan lisäksi niille kansanedustajille, joilla ei ollut kompetenssia vastata tieteelliseen keskusteluun. Esimerkiksi Viljami Kalliokoski kiisti tieteellisen tiedon argumentatiivisen voiman

---

³²⁸ Turja 2003, 9 - 15.

³²⁹ 1930 II VP, hallituksen esitys no. 50 ja 1931 VP hallituksen esitys no. 5.

³³⁰ Turja 2012.

³³¹ Muun muassa Raittiuden Ystävät julkaisivat lehtisiä, joissa tuotiin esille oluen turmiollisuutta historiallisesta näkökulmasta. Tuominen 1937.

³³² Esimerkiksi 1931 VP, PTK I, 420 ed. Kemppe. ”Monet tiedemiehet, eivät kuitenkaan kaikki, sanovat, ettei tämä 2,84 tilavuusprosenttia sisältävä mallasjuoma saa aikaan päihtymystä. Mutta käytännöllisestä elämästä saadut kokemukset ne kuitenkin puhuvat toista ja ne ovat todistusvoimaltaan vastaansanomattomia.

historialliseen esimerkkiin viitaten. Lainauksessa siirrettiin hyvin konkreettisesti puhujan antamasta esimerkistä vedettävät johtopäätökset päättelysäännöksi oluen ja olutprosentin korotuksen turmiollisuudesta.

”En yritäkään, koska minulla ei ole edellytyksiä siihen, tieteellisillä teorioilla ratkaista kysymystä siitä, onko ehdotetunlainen mallasjuoma päihdyttävä vaiko ei. Tästä kysymyksestä kiistely tieteellisessä mielessä minun puolestani kernaasti jääköön niiden tehtäväksi, jotka kykenevät asiaa tieteelliseltä näkökannalta arvostelemaan. Mutta tavallisella kansan miehelläkin on joitakin mahdollisuuksia arvioida tämäntapaisten kysymyksen merkitystä ja tämäntapaisten väitteiden paikkansa pitäväisyyttä puoleen tai toiseen... -- -- Tämä ainoa esimerkki käsittääkseni riittää todistamaan, että raittiustilannetta meidän maassamme ei paranneta kaljan alkoholiprosenttia korottamalla, ei sitä paranneta tällä, enempää kuin sitä parannetaan olutta väkevämpien alkoholijuomien liikkeelle laskemisella.”³³³

Usein esimerkit olivat hyvin vahvasti tunteisiin vetoavia, kuten seuraava edustaja Lampisen kertoma kokemus omasta elämästään, jossa hän kuvasi lapsuuttaan alkoholisti-isän kanssa.

”Minä itse tunnen omassa kotoisessa elämässäni, mihin se oikeastaan johtaa, sillä olen perheestä, jonka isä on kerran hairautunut tälle ikävälle polulle ja sentähden koko elämänsä tuhonnut. Sen ajan kokemukset ovat minulle osoittaneet, että alkoholi, 40-prosenttinen viina, mitä siihen aikaan pääasiallisesti käytettiin, ei vaikuttanut niin kiusallisesti, kun jos tällainen humaltunut käytti sen lisäksi vielä olutta...”³³⁴

Myöhemmin puheenvuorossaan Lampinen toi esille, kuinka sanomalehdistö on painanut vääriä kuvia kansan mieliin arvostellessaan kieltolakia ja kritisoi sitä kuinka lapsenomaiseen kansaan on helppo vaikuttaa väärillä informaatioilla.³³⁵ Samalla hän avaa oman ja muutaman muun ehdottomasti raittiin retoriikan taustaa, joka pohjautui

---

³³³ Esimerkiksi 1931 VP, PTK I, 430, ed. Kalliokoski.

³³⁴ 1930 II VP, PTK, 520, ed. Lampinen.

³³⁵ Ibid.

lähes pelkästään raittiusvalistuksellisiin puheenvuoroihin.³³⁶ Koska kansa oli hyvin yksinkertaista, eikä itse pystynyt itseään kontrolloimaan, piti jonkun tehdä se heidän puolestaan. Tässä argumentaatioissa yhdistyi vahvasti myös kansa-argumentaatio, jossa kansaa tuli suojella alkoholin vaaroilta, koska se ei itse siihen ollut kykenevä.

Paatoksellisten esimerkkien kautta yleisiin päättelysääntöksiin kulkeminen oli yleistä tiukkaa alkoholipolitiikkaa kannattaneiden joukossa. Todennäköisesti tätä tavoiteltiin tietoisesti, koska ehdotonta raittiutta edustaneiden joukossa oli vahva käsitys mallasjuomista tuhoa ja yhteiskunnallisia ongelmia tuottavana tekijänä - siitähän huolimatta, että tilastollisesti katsottuna Suomessa oli käytetty hyvin vähän olutta ennen kieltolain säätämistä.³³⁷ Näillä argumenteilla pystyttiin vakuuttamaan, koska aikalaiskäsitykseen kuului ehdottoman raittiuden ilmapiiriin myötä vahva mallasjuomia demonisoinut ideologia. Vaikka kaikki kansanosat tai kansanedustajat eivät jakaneet näitä ennakkokäsityksiä, niin samoja premissejä edes jossain määrin jakaviin erityisyleisöihin tämän kaltainen retoriikka on tehonnut, kun se on ollut osana laajempaa kanonisoitunutta ehdottomuuden alkoholikäsitystä.³³⁸

Toistuvasti tieteellistä tietoa kyseenalaistettaessa argumentaatioissa viitattiin jääkellarikaljaan, joka oli ennen kieltolain voimaantuloa myytyä mietoa mallasjuomaa.³³⁹ Argumentaatioissa vedottiin vahvasti samuuteen perustuvaan argumenttiin, jolla jääkellarikalja ja uusi vaarattomana raittiusjuomana markkinoitu mieto mallasjuoma rinnastettiin vahingollisuudessaan.³⁴⁰

*"Meillä kokeiltiin esim. 1913 tällä asialla, jolloin mallasjuomien alkoholiraja koroitettiin 2 tilavuusprosentista 2.5:een. Se oli miedompaa kuin nyt ehdotettu mallasjuoma on. Me tiedämme, miten tässä kokeilussa kävi. Pian alkoi ympäri maata kuulua valituksia jääkellarikaljan aiheuttamasta juopottelusta."*³⁴¹

---

³³⁶ Raittiuskasvatuksesta Sääskilahti 2006.

³³⁷ Turunen 2002, 46; Peltonen 1997, 11.

³³⁸ Sulkunen 1986, 30-31.

³³⁹ Turunen 2002, 55. Jääkellarikaljan tuhoista mm. 1930 VP, PTK, 714 ed. Päivänsalo ja ed. Rantala.

³⁴⁰ Perelman 1996, 120 - 121.

³⁴¹ 1931 VP, PTK, 420, ed. Kemppi.

Vaikka puhujilla oli poliittiset motiivit 1900-luvun alkuvuosien jääkellarikaljan aiheuttamien ongelmien tarkoitukselliseen liioitteluun, niin näitä argumentteja tarkastellessa huomioon tulee ensisijaisesti ottaa raittiusliikkeen voimakkuus 1900-luvun alussa. Se pystyi vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen ja muokkaamaan ajan yhteiskunnallista totuutta, jota vakaumuksellisesti raittiit edustajat eduskuntapuheessaan toisintivat. Huomioitavaa on, että alkoholinkäyttö vaihteli Suomessa alueellisesti ja paikallisesti verrattain paljon, mikä saattoi osaltaan selittää merkittäviä eroja eri edustajien mallasjuomien käytön kuvauksissa.³⁴²

Toisaalta laaja kokemusperäisten, todellisuuden rakennetta luovien argumenttien käyttö kertoo ajan alkoholiin liittyvästä tiedonkuvasta. Sääskilahden mukaan esimerkit toimivat relevantteina tiedon lähteinä alkoholivalistuksessa vielä 1900-luvun alkupuolella, mutta niiden käyttö väheni myöhemmin.³⁴³ Alkoholivalistuksessa omaksuttu tiedonkuva siirtyi raittiutta kannattavien edustajien mukana eduskuntakeskusteluihin. Näyttää siltä, että kertojan kokemukset ja aistimukset hyväksyttiin ainakin jossain määrin relevantteina tiedon lähteinä eduskuntakeskusteluissa, koska niiden luonnetta tai rakennetta vastaan ei systemaattisesti vastustajien taholta hyökätty. Todennäköisesti myös eduskunnan puhekäytännöt, jotka edellyttivät arvokasta käytöstä istuntosalissa, ovat vähentäneet yksittäisten esimerkkien todenperäisyyden kiistämistä.

Empiirisillä havainnoilla tieteellisen argumentaation haastamisen lisäksi eduskunnassa kyseenalaistettiin yleisesti tieteellisen tiedon käyttämisen mielekkyys poliittisista asioista päätettäessä. Mielenkiintoista kyllä, kuten Turjakin on asian tuonut esiin, tieteellisen tiedon auktoriteettia kumosi muun muassa Väinö Voionmaa, jonka omatkin tieteelliset saavutukset olivat merkittäviä.³⁴⁴

”Me emme nähdäkseni voi lähteä tällaisia yhteiskunnallisia asioita ratkaisemaan vaihtelevien yksityisten tutkimusten ja väitöskirjojen mukaan. Ne ovat tärkeitä asian valaisemiseksi, ne ovat huomioon otettavia asianhaaroja, mutta tärkeissä

---

³⁴² Kaartinen 2011, 140.

³⁴³ Sääskilahti 2006, 190.

³⁴⁴ Turja 2012.

yhteiskunnallisissa asioissa ratkaisevaksi täytyy asettaa yhteiskunnan etu ja yleinen yhteiskunnallinen kokemus.”³⁴⁵

”Olen täällä huomauttanut jo ennen, että kokemuksella myöskin on oleva ratkaiseva merkityksensä tässä ja että ei ainoastaan yksilöllisten kokeiden perustuksella, vaan kansan tavan perustuksella täytyy meidän asiaa arvostella. Toisin sanoen: alkoholikysymys ei ole yhden ja toisen yksilöllisen kokeen kysymys, vaan se on suuri, laajakantoinen yhteiskunnallinen kysymys, jossa yhteiskunnalliset kokemukset on otettava huomioon.”³⁴⁶

Voionmaan mukaan yhteiskunnan edun ja tutkimustulosten ollessa ristiriidassa, on yhteiskunnan etu aina painavampi argumentti. Poliittisessa päätöksenteossa tarkoituksenmukaisuusharkinta tuli siis ennen totuudellisuusharkintaa, toisin kuin tutkimustyössä.³⁴⁷ Voionmaan käsityksiin vaikutti ensinnäkin se, että hän tiedemiehenä tiedosti tieteellisen tiedon ja tutkimuksen ongelmakohdat. Toisekseen raittiuskysymys oli aina ollut Voionmaalle yhteiskunnallinen ja työväenluokkaa koskeva kysymys³⁴⁸, johon hän ei ottanut kantaa ilman vahvaa ideologista viitekehystä. Voionmaan oli helppo puhua omista puoluetovereistaan ja ehdottoman raittiuden kannattajista koostuvalle erityisyleisölleen näillä argumenteilla, koska se hyväksyi yhteiskunnallisen tarkoituksenmukaisuusharkinnan.

Samanlaista koko tieteellisen tiedon merkityksen alkoholipoliittisessa keskustelussa kyseenalaistavaa argumentaatiota harrastivat muutkin ehdottomasti raittiit ehdokkaat kuin Voionmaa. Muun muassa Päivänsalo argumentoi samankaltaiselta pohjalta, mutta teki sen tyypilliseen tapansa esimerkkien ja analogioiden kautta yleisen päättelysääntöön siirtyen.

”Sillä jos me aina seuraamme tiedemiehiä ja olisimme seuranneet, niin ei ed. Reinikainen voisi junassakaan matkustaa. Sillä kun ensimmäistä junaa suunniteltiin, pyydettiin m.m. Ranskan akatemian lausuntoa, tiedemiesten

---

³⁴⁵ 1931 VP, PTK, 428, ed. Voionmaa.

³⁴⁶ 1931 VP, PTK, 511, ed. Voionmaa.

³⁴⁷ Turja 2012.

³⁴⁸ Sulkunen 1986, 251.

lausuntoa, ja tiedemiehet pitivät sitä mahdottomana, että juna kestäisi sitä ilman vastustusta siinä vauhdissa, mistä oli kysymys. Tiedemiehet erehtyivät silloin ja ovat erehtyneet vieläkin.”³⁴⁹

Lainauksessa Päivänsalo kohdisti puheensa erityisesti SDP:n Reinikaiselle vähentääkseen hänen auktoriteettiaan, koska tämä oli kannattanut mietoa 2,25 % mallasjuomaa verotettavana objektina, vaikkei hyväksynytäkään 2,4 %:sen tai vahvemman oluen vapauttamista.³⁵⁰ Jyrkkää raittiuskantaa edustaneille ei sopinut, että Reinikainen kyseenalaisti ykkösoluen vapauttamista ajaessaan edustajien käyttämien empiiristen kokemusten vertailukelpoisuuden tieteelliseen tietoon verrattuna.³⁵¹ Myöhemmin eduskunnassa käytettiin 2,25 painoprosenttisesta oluesta satunnaisesti nimitystä Reinikaisen-kalja³⁵², jolla muistutettiin edustajan tekemästä virheestä ja kyseenalaistettiin hänen auktoriteettiasemansa uskottavuutta kansanraittiusnäkökulmasta käydyissä alkoholipoliittisissa keskusteluissa. Reinikainen ei kuitenkaan kieltolain kaatuessa tai sen jälkeen enää lipsunut kannassaan, vaan puhui varsinaisen kakkosoluen vapauttamista vastaan,³⁵³ eikä hänen missään nimessä voida katsoa olleen erityisen alkoholimyönteinen edustaja SDP:n ryhmässä, vaan pikemminkin maltillista raittiusedologiaa kannattanut henkilö.

Vaikka Päivänsalo kyseenalaisti tieteellisen tiedon käyttämisen pätevyyden mallasjuoman alkoholiprosentin nostamisessa, käytti hän politiikkansa tukena tieteen

---

³⁴⁹ 1931 VP, PTK I,459 ed. Päivänsalo. Myöhemmin Päivänsalo kyllä hyväksyi aiemmin vastustamansa tiedemiehet argumenteissaan auktoriteeteiksi, kun hallitus oli tehnyt esityksen kakkosoluen rajoitetusta myyntiin saattamisesta maaseudulla. 1932 VP, PTK, 1429.

³⁵⁰ 1930 II VP, PTK, 505, ed. Reinikainen. Kuten jo mainittu, hänen asemallaan lääketieteen lisensiaattina voidaan olettaa olleen tietty auktoriteetti-arvo hänen osallistuessaan keskusteluihin miedon mallasjuoman alkoholiprosentin nostamisen puolestapuhujana.

³⁵¹ 1930 II VP, PTK, 505, ed. Reinikainen.

³⁵² 1930 II VP, PTK, ed. Voionmaa, 712, 1933 VP, PTK, 670, 671, välihuudot.

³⁵³ 1932 ylim. VP, PTK, 66 - 67, ed. Reinikainen.

”Nekin, jotka haluavat mallasjuomalainsäädäntöä tämän ulkopuolelle, ovat olleet pakotettuja alistumaan siihen ajatukseen, että 3,2 painoprosenttiset mallasjuomat, on myöskin säännösteltävä. Mitä tulee kysymykseen - siihen, josta on paljon kirjoitettu julkisuudessa, nimittäin - oluen 3,2 painoprosentin päihdyttäväisyyteen ja vahingollisuuteen, niin minun käsittääkseni kaikki tiedemiehet ja käytännön miehet ovat tulleet siihen kokemukseen, että tämä olut on päihdyttävä ja se on katsottava vahingolliseksi siinä mielessä. -- Ja se valtion edustaja, joka oli Ruotsissa tutkimassa sikäläistä alkoholilainsäädäntöä, hän ilmoitti meille valiokunnassa, että siellä ilmoitettiin, että olut 3,2 painoprosenttia on pidettävä sellaisena juomana, jota on sielläkin ollut pakko säännöstellä.”

auktoriteetteihin nojaavia argumentteja, jotka tukivat hänen ehdottomasti raitista maailmankuvaansa.

”On muistettava nimittäin, että olut, josta on tässä kysymys, joka on yli 3 painoprosentin alkoholipitoinen juoma, alkoholimääränsä vuoksi ei ole lainkaan vaaraton. Ja minä vetoan tässä suhteessa saksalaisen hermolääkäriliiton kongressiin, joka on käsitellyt oluen n.k. ravintoarvoa. Saksalainen hermolääkäriliitto - kokous pidettiin Dresdenissä sanoo näin: ”Saksan hermolääkäriliiton täytyy katsoa sitä yleisen mielipiteen harhaan johtamiseksi, kun oluen juonnin terveydellistä merkitystä arvosteltaessa painotetaan sen ravintoarvoa. Alkoholipitoisuutensa tähden ei olutta ravintoarvostaan huolimatta voida pitää soveliaana eikä vaarattomanakaan ravintoaineena. Alkoholilla vahingoittaa todistettavasti kemiallisesti kudoksia, varsinkin hermokudoksia, ja ennekaikkea, jos sitä nautitaan suuremmassa määrin. Liitto pitää velvollisuutenaan huomauttaa, että oluen juonnin suuri leveneminen ja kaikenlaisen oluen suunnaton tarjonta on suuri vaara kansanterveydelle. Runsas alkoholin nauttiminen, myöskin siis oluen nauttiminen alentaa huomattavasti paljon ennemminkin, kuin voi olla puhettakaan juoppoudesta, ruumiin tuotantokykyä ja vastustusvoimaa, lyhentää elämää ja lisää sukupuolitautilien, tapaturmien ja rikosten lukua.” Näin sanoo Saksan hermolääkäriliitto oluen juonnista ja minä olen varma siitä, että jos tämän vahvemman oluen juonti, josta tässä on kysymys, tulisi yleiseksi kansassamme, niin se tulisi tuottamaan paljon sairautta ja paljon muitakin vaaroja, niin että ei ole toivottavaa minusta, että koetetaan edistää tässä kysymyksessä olevan oluen helpompaa saantia.”³⁵⁴

Myös valiokuntien päätökset tukevat tieteellisen tiedon alistamista poliittisten mielipiteiden alle. Kun hallitus teki ensimmäistä kertaa vahvemman 2,4 painoprosenttisen mallasjuoman valmistusehdotuksen, käytti talousvaliokunta useita asiantuntijoita, jotka olivat tulleet lopputulokseen juoman vaarattomuudesta. Talousvaliokunnan päätökseen tyytymättömien edustajien mielestä, se ei kuitenkaan tuonut päätöksessään esiin asiantuntijoiden arvioita, vaan perusteli kantansa

---

³⁵⁴ 1932 VP, PTK I, 839, ed. Päivänsalo.

kieltolain valvonnan hankaloitumisella ja periaatteellisen kieltolaista poikkeamisen mahdottomuudella.³⁵⁵

Auktoriteettiin perustuvalla argumentilla on merkitystä vain todistamiskelpoisen totuuden puuttuessa. Jos kysymys on arvoarvostelmista tai mielipiteistä auktoriteetti on aina mahdollista asettaa kyseenalaiseksi. Yleensä vastustajat kyseenalaistivat mieluummin auktoriteetin arvon kuin varsinaisia argumentteja. Auktoriteettia käytettiin muiden argumenttien tukena ja siihen liitettiin aina tietty auktoriteettiin itseensä kohdistuva arvo.³⁵⁶ Tieteellisen tiedon yleinen kyseenalaistaminen ei ollutkaan laaja keskustelusuuntaus mallasjuomaväittelyissä, vaan tavallisempaa oli systemaattisesti väheksymisen taktikka, joka kohdennettiin vastustavan osapuolen siteeraamia auktoriteetteja vastaan. Esimerkiksi miedon 2,25% mallasjuoman juovuttamattomuudesta väitellyttä tohtori Tuovista vähäteltiin muun muassa henkilön iän ja arvokkuuden perusteella.³⁵⁷

Mielenkiintoinen kuriositeetti tieteellisellä tiedolla argumentoivassa mallasjuomakeskustelussa olivat professori Tigerstedtin kokeet, joissa kansanedustajat olivat päässeet juomaan mietoa mallasjuomaa ja heitä oli tämän jälkeen tutkittu. Muutamat kansanedustajat pääsivät näin yhdistämään omat kokemuksensa tieteellisen auktoriteetin tutkimuksiin.³⁵⁸ Tämä ei kuitenkaan muuttanut argumentin voimaa tiukasti kieltolakiin suhtautuneiden parissa, koska kaljaa nauttineiden henkilöiden ei voitua katsoa olevan oikeita auktoriteetteja mallasjuomakysymyksessä. Kokemuksilta kiistettiin yleistettävyyttä, vetoamalla kansan heikoimpiin, joita mallasjuoma voi juovuttaa, vaikka se ei terveisiin vaikuttaisikaan. Toisaalta esiin tuotiin kokemuksia, joissa samainen olut oli tuonut ”häkää edustajan ylikamariin”.³⁵⁹ Näillä hyvin konkreettisilla ja edustajia lähellä olevilla argumenteilla kyseenalaistettiin tieteellisten tutkimusten auktoriteetti.

---

³⁵⁵ 1930 II VP, AK, Hallituksen esitys no. 50, Talousvaliokunnan mietintö no. 1, vastalauseita I.

³⁵⁶ Perelman 1996, 107 - 109.

³⁵⁷ 1931 VP, PTK, 427, ed. Voinmaa, 429, ed. Päivänsalo.

³⁵⁸ 1930 II VP, 507 ed. Kukkonen, 508, ed. Komu

³⁵⁹ 1930 II VP, 509, ed. Rantala, 510, ed. Lehtokoski, 516, ed. Hannula.

Mallasjuomakeskustelu alkoholipoliittisen keskustelun osana on mielenkiintoinen kokonaisuus tieteellisellä tiedolla argumentoimisen näkökulmasta asiaa tarkasteltaessa. Siitäkin huolimatta, että eduskunnassa oli paljon ajan arvostetuimpia tieteellisiä auktoriteetteja, ei tieteellisellä tiedolla argumentoiminen saanut mallasjuomakysymyksessä erityistä etulyöntiasemaa, koska kumpikin keskustelun osapuoli pystyi empiiristen kokemusten lisäksi harjoittamaan myös tieteeseen pohjautuvaa argumentaatiota. Näin tiedekeskustelu tyypistyi osaksi parlamentaarista puolesta ja vastaan argumentaatiota³⁶⁰, jolla ei päästy retoriseen etulyöntiasemaan keskusteluissa.

Kieltolain aikana miedon mallasjuoman prosentinkorotuksesta puhuttaessa mallasjuoman vastustajien retoriikan tärkeimpänä illokuutiona näyttäisi olleen omien rivien pitäminen kasassa varoittavalla puheella. Kanssaedustajia haluttiin muistuttaa mallasjuoman vaarallisuudesta sekä tieteellisiin tutkimuksiin että empiirisiin kokemuksiin viittaamalla. Vallitsevassa kontekstissa puheiden perlokuutio yleisöön oli kuitenkin jotain aivan muuta, koska virallisten raittiuspuolueiden rivit olivat jo rikkoutuneet ja miedon mallasjuoman puolestapuhujia löytyi läpi puoluekentän. Esimerkkinä ehdottoman raittiuden kannattajien retoriikan vaikutuksista toimii maalaisliiton Kalle Lohen lainaus, jossa hän muistutti, mitä vaikutuksia tieteelliseen tietoon pohjautuvan argumentaation sivuuttamisesta voi olla.

”Toiselta puolen minun täytyy sanoa, että myöskin kieltolain vilpittömäin kannattajain kannalta täytyy vakavasti ja rehellisesti arvostella myöskin sitä, kumpi on sittenkin parempi kieltolain säilymiselle ja raittiuden edistämiseksi, pitääkö jyrkästi kiinni kaikesta siitä, mikä on ennen kirjoitettu, vai antaako perään siinä, missä tieteelliset todistukset ja käytännölliset kokeet osoittavat, että kysymys ei ole varsinaisesti juovutusjuomista. Voidaanhan hyvällä syyllä ajatella myöskin niin, että sellaisesta jyrkästi kiinnipitäminen vaikuttaa, antaa tulta siipiin yhä enempi kieltolain vastustajille sanoa, että kieltolain kannattajat ovat sellaisia fanaatikkoja, joihin eivät mitkään järkisyyt vaikuta ja että he näkevät pöpöjä siinäkin, missä ei todellisuudessa niitä ole olemassa.”³⁶¹

---

³⁶⁰ Pro & contra-argumentaatiosta Palonen 2012,

³⁶¹ 1930 II VP, PTK 1022, ed. Lohi. Myös ed. Kukkonen, 1930 VP, PTK, 1025.

Kieltolain kannattajien retoriikalla miedon mallasjuoman verottamisesta ja markkinoille tuonnista käydyissä keskusteluilla oli merkittävä vaikutus myöhempään kansanäänestyspäätökseen. Kun huomattiin, kuinka kiivaasti pieniäkin mallasjuomien prosentinkorotuksia vastustettiin, saivat alkoholin vapautusta ajavat selkeän näytön siitä, kuinka vaikeaa kieltolain kumoaminen eduskunnassa tulisi olemaan.³⁶²

7.3. Yhteiskunnallinen tutkimus raittiuskannattajien tueksi

Vaikka osapuolet kävivät kiistaa siitä, onko tieteellinen tutkimus ylipäänsä pätevä argumentti yhteiskunnallisia asioita ratkottaessa, niin mallasjuomakeskustelujen loppuvaiheessa tapahtui alkoholipoliittisen keskustelun muutos, jolla oli pitkäaikaisia vaikutuksia suomalaiseen alkoholipoliittikkaan. Nimittäin alkoholikriittiset edustajat hyväksyivät verotuksen ja väkijuomien hinnan säätelyn alkoholin kulutuksen hillitsijäksi. Toki eduskunnassa oli keskusteltu olutveron korotuksista ja laskuista jo aiemmin, koska sitä pidettiin merkittävänä verotusobjektina, mutta nyt näkemykset hintakontrollipoliittikan mahdollisuuksista saivat keskusteluissa uuden ulottuvuuden. Konkreettisesti taustalla vaikutti muun muassa Roope Tuhdin julkaisema artikkeli alkoholin kulutuksesta, jota eduskunnassa siteerattiin.³⁶³

"Paljon parempiin tuloksiin päästään -lausuu tohtori Tuhti-, jos aloitetaan kilpajuoksu ylöspäin, korkeampia hintoja kohden. Laillisten hintojen noustessa nousevat myös salakauppahinnat, koska yksityisellä salakauppiaalla ei ole mitään syytä myydä spriitä halvemmalla kuin mitä siitä voidaan saada."³⁶⁴

Vaikka esimerkiksi Voionmaan mukaan raittiustiikkeen ohjelmaan sen alusta saakka kuului alkoholin hinnan pitäminen mahdollisimman korkeana³⁶⁵, niin Tuhdin artikkelin

---

³⁶² Täytyy muistaa, että mallasjuoman vahvuuden nostaminen ei ollut ainoastaan raittiuskysymys, vaan myös yleispoliittinen kysymys. SDP:n oli helppo vastustaa esitystä oppositiopuolueena. Myöhemmin yleispoliittinen tilanne vaikutti SDP:n edustajien suunnanmuutokseen. Vuonna 1931 2,25% mallasjuoman markkinoille tuonti hyväksyttiin ja ainakin osittain tällä päätöksellä haluttiin tukea panimotyöntekijöiden huonoa työtilannetta. Kallenautio 1979, 182 - 183.

³⁶³ Mielenkiintoista kyllä Roope Tuhti näytti saaneen nyt ehdottomasti raittiiden hyväksynnän tutkimuksilleen, koska häntä siteerattiin useaan otteeseen edustaja Voionmaan tekemän III-oluen verokorotusta käsittelevän lakialoittekeskustelun yhteydessä, koska Tuhti oli käynyt suuren valiokunnan asiantuntijahaastattelussa aloitetta käsiteltäessä. 1937 VP, PTK I, 141 - 143, 145 - 146

³⁶⁴ 1937 VP, PTK I, 143, ed. Aattela.

³⁶⁵ 1937 VP, PTK I, 136, ed. Voionmaa.

tulokset näyttävät antaneen helpotuksen raittiusliikkeelle myös mallasjuomakeskusteluissa, vaikka kieltolakia ainoana vaihtoehtona pitäneitä mielipiteitäkin edelleen esiintyi³⁶⁶. Tämä on sinänsä mielenkiintoista, sillä väkevien juomien käyttö oli kasvussa 1930-luvun puolivälistä lähtien. Toisaalta hinnanmuutosten tehokkuudesta alkoi olla tieteellisen näytön lisäksi empiristä näyttöä, kun oluen myynti tasaantui huomattavasti vuoden 1937 aikana.³⁶⁷ Viinan salakuljetukseen ei ollut enää 1930-luvun puolivälissä niin suurena huolenaiheena kuin heti kieltolain purkamisen jälkeen. Alko pyrki hinnanmuutoksilla siirtämään kulutusta vahvoista mietoihin juomiin ja pystyikin vähentämään viinan kulutusta vuonna 1935 23% edelliseen vuoteen verrattuna. Seuraavasta vuodesta lähtien viinan kulutus kuitenkin lähti taas suhteellisesti korkeampaan nousuun kuin mietojen juomien.³⁶⁸

Hintapolitiikka toi raittiusväelle tehokkaan argumentin esimerkiksi kakkosoluen vapauttamisen puolestapuhujien retoriikalle, sillä hintapolitiikka-argumentaatiolla pystyttiin vastaamaan kakkosoluen kannattajien vapautusretoriikkaan, argumentoimalla, että viinan käyttöä pystyttiin tehokkaammin säätelemään hinnalla kuin mietoja alkoholijuomia vapauttavalla politiikalla.

Vuoden 1937 keskusteluissa Tuhtiin viitataan keskustelijoiden toimesta toistuvasti.³⁶⁹ Ahkera tieteelliseen tutkimukseen viittaaminen muutti jonkin verran keskustelun luonnetta. Kansanedustajien puheessa alkoi vilistä yhä enemmän alkoholinkulutuslukuja, joilla omaa argumentaatiota perusteltiin.³⁷⁰ Kulutuslukujen tulkinnat toivat tiukan sekä liberaalin alkoholipolitiikan kannattajien välille uuden erimielisyyden aiheen.

Jos myöskin tarkistamme ne eri maissa kulutetut alkoholimäärät vuotta ja asukasta kohti ja lasketaan ne 100-prosenttiseksi alkoholiksi, niin nähdään,

---

³⁶⁶ Raitis Kansa 1/1936.

³⁶⁷ Turunen 2002, 128, Häikiö 2007, 84.

³⁶⁸ Häikiö 2007, 84, 94, 107 - 108.

³⁶⁹ 1937 VP, PTK I, mm. 137, 141, 143, 146, 148.

³⁷⁰ Esim. 1937, VP, PTK I, 146, ed. Nurmesniemi. Kieltolain aikaan virallisia kulutustilastoja ei ollut argumenttien tueksi.

mikäli tarkistetaan Ranskan, Italian, Sveitsin, Belgian, Englannin, Saksan, Ruotsin, Tanskan, Hollannin, Norjan ja Suomen olot, että yhteensä Ranskassa on asukasta kohti juotu 20 litraa vuotta kohti, Suomessa taas 1,38. Suomi on raittein maa, mitä Euroopassa ja ehkä koko maailmassa löytyy (Ed. Voionmaa: Mutta ei saisi olla!). Eikö saisi olla? Niin, minä myönnän, että jos ed. Voionmaa pääsisi määräämään, niin nähtävästi emme enää olisi (Eduskunnassa naurua. - Ed. Aattela: Siellä se nyt oikea raittiusapostoli on!).³⁷¹

Lainauksessa useat edustajat tarttuvat Frenckellin, luultavasti tarkoituksellisen provosoivasti, esittämiin alkoholinkulutuslukuihin Suomen ja Ranskan välillä. Vaikka välihuutoja ei tässä vaiheessa keskusteluja enää yleisesti huudettukaan, huudettiin Frenckellin kahden sivun puheen aikana seitsemäntoista edustajaan tai hänen puheeseensa liittyvää välihuutoa. Puheessaan Frenckell kävi ikään kuin keskustelua välihuutojen kanssa ja pystyi vastauksillaan luomaan huvittuneisuutta eduskunnassa. Puheenvuorossa on kuitenkin havaittavissa selkeä muutos muuten hyvin vahvasti logokseen viittaavien puheenvuorojen keskustelukokonaisuudessa. Frenckellin puheen ajaksi puhe kääntyi välihuutojen myötä teatraaliseksi³⁷², eikä hänen väitteeseensä Suomen alkoholinkulutuksen suhteesta eurooppalaiseen tasoon otettu myöhemmin lakialoitteen kannattajien taholta mitään kantaa, vaan se suljettiin keskustelun ulkopuolelle.

Tuhdin tutkimuksen vaikutusta ainakin osittain oli se, että osa raittiutta kannattavista edustajista alkoi epäillä yleisesti raittiusliikkeen piirissä hyväksytyt porttiteorian toimivuutta kaikissa tapauksissa.

”Ne, jotka luulevat, että oluen kulutuksen supistaminen johtaisi viinan kulutuksen laajenemiseen, arvelevat siis, että oluen kulutuksen tarkoitus on juopumuksen aikaansaaminen, että siis oluen kuluttajat olisivat yleensä paatuneita juoppoja, joille on melkein yhdentekevää, mitä aineita he käyttävät. Tämä on kuitenkin suuri erehdys ja olisi syytä vapautua tuollaisesta

---

³⁷¹ 1937 VP, PTK I, 149, ed. Frenckell.

³⁷² Turja 2007, 172 - 173.

kaavamaisesta käsityksestä, koska muuten joudutaan tekemään kohtalokkaita erehdyksiä lainsäätötyössä.”³⁷³

Mielenkiintoista on, että samassa puheessaan edustaja Wiik kuitenkin perustelee oluen hinnankorotusta, sillä, että työläisnuoriso, joka tällä hetkellä käyttää olutta ja jonka oluenkäyttöä hinnankorotuksella ollaan erityisesti vähentämässä, siirtyy myöhemmin väkevämpiin juomiin, jos oluen käyttöä ei nyt pystytä hillitsemään.³⁷⁴ Kuitenkin joitain myönnytyksiä alkoholiasenteissa on havaittavissa. Vaikka olutta pidettiin edelleenkin suurelta osin väkeviin juomiin johtavana nautintoaineena, niin käsitys alkoholista hallitsijana muuttui absoluuttisesta joustavammaksi. Alkoholi hallitsi edelleen ihmisiä, mutta ihmisten uskottiin pystyvän supistamaan kulutustaan esimerkiksi hintojen noston myötä.³⁷⁵

Tuhdin tutkimukset ovat siinäkin mielessä mielenkiintoisia, että raittiuden kannattajat näyttävät hyväksyneen ne perusteluiksi, vaikka niissä puhuttiin II oluesta jokseenkin hyväksyttävänä III oluen korvaajana.

” Nuorella ijällähän tulot tavallisesti ovat pienet, joten jo sellainen hinnankorotus, jota esitetty veronkorotus tietää, olisi omiaan terveellä tavalla vetoamaan nuorten ihmisten taloudellisiin vaistoihin. III luokan oluen veron koroittamisen johdosta olisi myöskin luultavaa, että II luokan olut pääsisi suurempaan käyttöön, kun hintaerotus niitten välillä suurenee. Juovutusjuomana ei II luokan olut tietysti voi kilpailla III luokan oluen kanssa, mutta tavallisena ruoka- ja virkistysjuomana verrattain hyvin.” Tällä tavalla lausuu tohtori Tuhti.”³⁷⁶

Tässäkin mielessä 1930-luvun loppupuolella voi havaita muutosta raittiusliikettä edustavien edustajien argumentaatioissa. Ilmeisesti yksi syy keskustelumuutokseen oli se kahden vahvan kieltoalakipuolueen maalaisliiton ja SDP:n jäsenien päätyminen

---

³⁷³ 1937 VP, PTK I, 151, ed. Wiik. Muista edustajista ehdottoman raittiuden kannattaja A. Halonen ei uskonut puheessaan oluen hinnankorotuksen lisäävän viinan kulutuksen määrää. Tässä mielessä siis raittiuden kannattajien kannat olivat muuttuneet huomattavasti kieltoain aikaisista.

³⁷⁴ 1937 VP, PTK I, 151, ed. Wiik.

³⁷⁵ 1937, VP, PTK I, 141, ed. Aattela.

³⁷⁶ 1937 VP, PTK I, 148, ed. Nurmesniemi

Alkon virkamiehiksi. Maalaisliiton pitkäaikainen ministeri Eemil Hynninen otti vuonna 1937 vastaan Alkoon uutena perustetun sosiaalitoimenjohtajan viran ja SDP:n Kaarlo Harvalasta tuli uusi jakelutoimenjohtaja.³⁷⁷ Näin Alko sai alkoholipoliittisena toimijana huomattavasti suuremman hyväksynnän kuin esimerkiksi 1932, jolloin muun muassa Väinö Voionmaa kritisoi sitä kovin sanoin moraalittomasta toiminnasta.³⁷⁸

Yleisesti ottaen alkoholiolot rauhoittuivat tiukimman pula-ajan ja alkoholin salakuljetuskauden päätyttyä. Näissä olosuhteissa Alkon oli mahdollista uudistua ja huomioida paremmin alkoholin aiheuttamat sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ongelmat. Se alkoi muun muassa julkaista Alkoholiliikkeen aikakauskirjaa, jonka tarkoitus oli omalta osaltaan toteuttaa väkijuomalain viidennen pykälän, eli kansanraittiuuden toteutumista.³⁷⁹ Ulkoisten olojen rauhoittuminen ja pelätyn ”viina- ja oluttulvan” rannalle jääminen rauhoittivat eduskuntakeskustelua, vaikka alkoholinkulutuksen noususta oltiin huolissaan edelleen³⁸⁰. Yhtenä merkittävänä tekijänä alkoholipoliittisen retoriikan muutokseen oli todennäköisesti punamultayhteistyön synty.³⁸¹ SDP:ssä oli edelleen 1930-luvun lopulla merkittäviä ehdottoman raittiuden kannattajia ja puolueen hallituspaikalla yhdessä maalaisliiton kanssa oli varmasti merkitystä sille kuinka asioista suuressa salissa keskusteltiin.

Myös väkijuomayhtiön tarjoamat verotulot, joilla pystyttiin rahoittamaan useita sosiaalipoliittisia uudistuksia, kuten vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkejärjestelmää hillitsivät todennäköisesti osaltaan arvostelua.³⁸² Väkijuomalain tarkoituksena oli edelleen alkoholinkulutuksen supistaminen niin pieneksi kuin mahdollista³⁸³, mutta nyt valtion alkoholitulot hyväksyttiin hiljaisesti kansanraittiutta edistävänä tekijänä, eikä kaikkia niitä pidetty enää moraalittomina kuten kieltolain aikaan. Näyttäkin siltä, että ehdottomasti raittiit mukautuivat toimimaan uuden lainsäädännön alla ja

---

³⁷⁷ Häikiö 2007, 109.

³⁷⁸ 1932 VP, PTK, 1547 -1548. ed. Voionmaa.

³⁷⁹ Häikiö 2007, 110 - 111.

³⁸⁰ Turunen 2002, 128 - 129.

³⁸¹ http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/tulokset/fi.jsp?report_id=M1&multivalue.selectedCriterion.hallitus_id=22#statsAnchor , luettu 30.3.2012.

³⁸² Haatanen & Suonoja 1992, 264 -265.

³⁸³ 1932 ylim. VP, AK, § 5.

muuttivat jossain määrin suhtautumistapansa ja retoriikkansa uuteen tilanteeseen sopivaksi, torjuen kuitenkin laajemmat alkoholipoliittiset liberaalisaatiotoimenpiteet, kuten kakkosoluen vapauttamisen.

Argumentaation peruslähtökohdat säilyivät kaikesta huolimatta pääosin samoina kuin kieltolain aikaanakin. Mallasjuomakeskustelussa käytetyt tieteelliseen tietoon viittaavat lainaukset osoittavat, että tieteeseen ei suhtauduttu arvovapaana legitimitietin takaajana, vaan tieteen legitimitietin edustajille määritti viime kädessä tieteentekijöiden raittiuskanta. Tämä heijastelee osaltaan koko mallasjuomakeskustelun luonnetta, jossa yhtenä merkittävänä oikeuttajana oli puhujan, tutkijan tai toimijan raittiuskanta. Ilman oikeaa raittiuskantaa, puhuja ei voinut olla ehdottoman raittiuden kannattajien näkökulmasta katsottuna legitimoitu henkilö arvostelemaan tai ottamaan kantaa alkoholikysymykseen. Mietoja mallasjuomia kannattaneet henkilöt taas eivät hyväksyneet ehdottomasti raittiiden näkemyksiä, vaan heidän auktoriteettiaan vähennettiin muun muassa rinnastamalla ehdoton raittiisuus esimerkiksi uskonnoksi tai muuksi epärationaaliseksi toiminnaksi.³⁸⁴

Nämä näkemuserot pysyivät pinnalla koko mallasjuomakeskustelujen ajan. Tästä syystä liberaalin alkoholipolitiikan kannattajien ei kannattanut käyttää juurikaan ethokseen perustuvaa argumentaatiota, koska heitä ei voitu nähdä auktoriteetteina mallasjuomakysymyksessä. He yrittivät perustaa argumentaationsa kansanraittiuuden edistämisen varaan, esiintyen aitoina kansanraittiuuden edistäjinä, joiden toimilla oli käytännöllinen ulottuvuus toisin kuin ehdottomasti raittiiden ideologisella ja tehottomalla pitäytymisellä absoluuttisissa näkökannoissa. Toisaalta eri ryhmien argumentaatiotavat lähenivät jossain määrin toisiaan, kun ehdottomasti raittiiden retoriikka muuttui huomattavasti enemmän logoksen tasolla liikkuvaksi 1930-luvun lopulle tultaessa, edellä mainituista syistä johtuen.

---

³⁸⁴ 1932 VP, PTK, 1438, ed. Koskelainen, ”On aivan eri asia, että kansalaiset, jotka harrastavat ja ajavat järkevää alkoholipolitiikkaa, ovat muodostaneet järjestöjä ja että niihin järjestöihin on myöskin liittynyt suoranaisia raittiusmiehiä, jotka katsovat, että kieltolaki ja yleensä pakkotoimenpiteet eivät tällä alalla vie toivottuihin tuloksiin.”

8. Johtopäätökset

8.1. Keskustelun käsitteet ja esisopimukset

Selkeinä argumentaatioteemoina mallasjuomakeskustelussa esiintyivät talouteen, kansaan ja mallasjuoman juovuttamattomuuteen liittyvät kategoriat, joilla edustajat debatoivat. Näissä kategorioissa keskustelun puolesta ja vastaan kannat jakautuivat esimerkiksi individualistisen ja kollektiivisen taloudellisen edun tai tieteellisen tiedon ja empiirisen tiedon välille. Kollektiivisen ja individualistisen argumentaation jakolinja näkyi selkeänä myös kansan käsitteellä operoivissa argumentaatioissa, jossa kansan etu käsitettiin kollektiiviseksi. Kansan vastakohtana oli yläluokan etu, joka käsitettiin kollektiivisen edun vastakohtana. Kansa-johdannaiset termit kansa, kansanraittius ja kansantalous toimivat keskusteluissa käsitteinä, joita politisoitiin ja määriteltiin siten, että vastustava taho saatiin näyttämään käsitteisiin negatiivisesti suhtautuvalta.

Kieltolain jälkeen väkijuomalakiin kirjattu kansanraittius oli merkitsevä käsite, johon keskustelun osapuolien oli määritettävä itsensä positiivisessa suhteessa. Sen ajaminen oli pakollista vakuuttavan retoriikan aikaansaamiseksi. Ehdottoman raittiuden kannattajille kansanraittiuspykälän kirjaaminen lakiin oli argumentatiivisesti ajatellen tärkeä, sillä siihen voitiin vedota kaikissa mallasjuomien vapauttamiseen liittyvissä ehdotuksissa. Kansanraittius käsitettiin positiivisena arvona, jota alkoholipolitiikan täytyi viime kädessä tavoitella. Käsite legitimoiti keskusteluissa voimakkaan kontrollipolitiikan ja kakkosoluen jättämisen Alkon monopolin alaisuuteen, mutta toisaalta siitä haettiin oikeutusta kakkosoluen vapauttamisellekin. Abstraktiudestaan ja määritettävyysongelmastaan johtuen se ei kuitenkaan vienyt keskusteluja eteenpäin.

Yleisesti ottaen argumentaation legitimointi omaa kantaa vastustaville oli ymmärrettävästi vaikeaa, jopa mahdotonta, koska eri osapuolten näkemykset erosivat laajalti toisistaan. Voidaan todeta, että argumentaation kohderyhmänä toimi pääsääntöisesti puhujan viiteryhmää lähellä olleet erityisyleisöt. Omalle viiteryhmälle puhumisesta voidaan tuoda esille moralisoiva argumentaatio. Se oli laajalti keskusteluissa käytetty legitimaation keino siitä huolimatta, että sillä oli mahdotonta

tavoittaa omia näkökantoja vastustavien yleisöjen hyväksyntää. Yleensä moraaliargumentaatio olikin hyökkäävää argumentaatiota, jolla sekä konkreettisesti heikennettiin vastapuolen auktoriteettia keskusteluissa että toisaalta syyllistettiin heitä väärin ideologioiden omaksumisesta.

Erityisesti kieltolain aikana ehdottomasti raittiit yrittivät poissulkea muut osapuolet kansanraittiutta käsittävästä retoriikasta moraalisiin argumentein. Vastaavasti mallasjuomia kannattavat ryhmittymät leimasivat tarkoituksellisesti toista keskusteluosapuolta ”raittiususkovaisiksi”, joiden puheilla tai tarkoitusperillä ei totuudesta irrallisina voinut olla argumentatiivista arvoa. Ehdottomasti raittiiden leimaamista mahdollisti muutamien ryhmään kuuluneiden ehdokkaiden kiivas, kaikkinaisen alkoholin vapauttamiseen ja anniskeluun liittyvän toiminnan syvä paheksunta, johon liittyi usein moraalinen itsekorostus ja uskonnolliset, vahvan paatokselliset argumentit.

Vakaumuksellisesti raittiit edustajat käyttivät yleisesti yksilön edun kansallisen tai kansan edun alle alistavaa määrään perustuvaa legitimizeettiä. Usein kansan edulla legitimoivaan puheeseen liitettiin moralisoivia aspekteja. Mallasjuomien myynnin rajoittaminen oli koko kansan parhaaksi, toisin kuin vapauttaminen, joka hyödyttäisi ainoastaan panimoiden edustajia. Välillä määrälliseen legitimointiin lisättiin laadullinen aspekti, kun painotettiin nimenomaan heikompien ihmisryhmien, olivatpa he sitten naisia, lapsia tai juoppouteen taipuvaisia miehiä, etujen ajamista.

Talouteen sidonnaisessa argumentaatiossa määrällinen ja laadullinen legitimizeetti usein yhdistyivät. Mallasjuomien vapauttamista perusteltiin usein kansantaloudellisia kollektiivisia hyötyjä etenkin verotuloja korostamalla. Rajoittavan alkoholipolitiikan kannattajat taas johtivat kollektiivisen hyödyn yksittäistapauksien kautta. Mallasjuomien vapauttamisen uskottiin johtavan perheiden sosiaalisten ongelmien kasvuun ja lopulta valtiontaloudellisiin tappioihin.

Keskusteluja määrittivät taustalla olleet esisopimukset, joita puhujat toistivat puheenvuoroissaan. Merkittävä mallasjuomakeskustelujen luonnetta pohjustanut tekijä oli ehdottomasti raittiiden tapa rinnastaa kaikki alkoholia sisältävät juomat yhtä vaaralliseksi, jolloin mietoja mallasjuomia kannattaneet eivät pystyneet käyttämään kansanraittiusargumentaatiota hyväkseen. Lisäksi keskustelua määritti käsitys

alkoholista ihmistä hallitsevana subjektina, sekä usko suomalaisille ominaiseen viinapäähän. Näiden faktoreiden katsottiin tekevän hallitun alkoholinkäytön lähes mahdottomaksi, jolloin ainoaksi realistiseksi sosiaalisten haittojen hillitsijäksi jäi tiukkoihin rajoituksiin perustuva alkoholipolitiikka.

Kakkosoluen vapauttajien mietoja juomia viinan kustannuksella suosinut argumentaatio kilpistyi lopulta näihin esisopimuksiin, joita he eivät pystyneet missään vaiheessa horjuttamaan. Viina ja olut nähtiin toisiaan ruokkivina subjekteina ja mietojen juomien ei uskottu muuttavan suomalaisten juomatapoja tai olevan terveellisempiä kuin vahvat viinat. Itse asiassa olut nähtiin jopa vaarallisempänä, koska sen katsottiin altistavan erityisesti nuoria, kokemattomia alkoholin käyttäjiä juoppoudelle.

8.2. Keskustelun luonne

Mallasjuomakeskusteluja tutkiessa on oleellista muistaa eduskunnan voimasuhteet ja niiden vaihtelu. Eduskunnan suurimmat puolueet SDP ja maalaisliitto säilyttivät alkoholipoliittiset kantansa lähes ennallaan kieltolain kaatumisesta huolimatta. 1920-luvun lopusta 1930-luvun loppuun maalaisliiton ja SDP:n edustajat pystyivät muodostamaan enemmistöpäätöksen kahden puolueen voimin, vaikka kaikki puolueiden edustajat eivät olisikaan pysyneet puolueiden linjapäätösten takana. Tämä vaikutti todennäköisesti tiukkaa alkoholipolitiikkaa kannattaneiden puheeseen, kun sovittellevalle retoriikalle ei ollut tarvetta.

Jos ajatellaan mallasjuoma-argumentaatiota sen illokutionaarisesta näkökulmasta ja pohditaan, mitä SDP:n ja maalaisliiton raittiushenkiset edustajat tekivät ja keille he puhuivat puhuessaan mallasjuomia vastaan, huomataan, että heidän argumentaationsa ei, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta, rikkonut puolueessa yleisesti hyväksytyjä arvoja, vaan tukeutuivat niihin vahvasti. Tämänkaltaisen argumentaatio oli osoitettu raittiushenkisille äänestäjille, mutta erityisesti oman puolueen edustajille, jotka eivät olleet alkoholikysymyksessä erityisen valveutuneita. Kun mallasjuomakysymys pystyttiin liittämään vahvasti puolueiden edellisten vuosikymmenien kantaviin arvoihin, oli sitä vastaan toimiminen puolueen sisällä erittäin hankalaa, varsinkin sen jälkeen, kun mallasjuomakysymys ei ollut enää osa kieltolakikysymystä.

Kaiken kaikkiaan ehdottomien ei tarvinnut muutamia kriisihetkiä lukuun ottamatta lähestyä puheessaan liberaalimpaa alkoholipolitiikkaa vaatineita, vaan heille riitti omien ryhmittymien rivien pitäminen yhtenäisinä. SDP:n hallituspaikan myötä kaikkein kiivain keskustelu päättyi, koska hallituksen taholta ei tarvinnut enää odottaa mallasjuomia vapauttavia esityksiä. Marginaaliryhmien jättämiin esityksiin ei tarvinnut suhtautua täysistuntokeskusteluissa erityisen vakavasti, vaan pystyttiin luottamaan siihen, että esitykset voitiin hoitaa pois päiväjärjestyksestä äänestämällä, ilman tarvetta debattiin alistumiselle. Eduskunnan enemmistöaseman huomioon ottaen ehdottomasti raittiiden luokkaryhmien vastakkainasetteluun perustunut retoriikka oli äärimmäisen toimivaa, koska sekä maalaisliiton että SDP:n traditioon kuului yläluokan vallan alistaminen kansalle.

Näin liberaalilla alkoholipolitiikalla ei ollut juuri mahdollisuuksia haastaa kontrollipolitiikkaa kieltolain jälkeisissä eduskuntakokoonpanoissa. Vaikka puolueiden eduskuntaryhmät eivät olleet yhtenäisiä mallasjuomakysymysten suhteen, niin sekä alkioilaiseen että sosiaalidemokraattiseen ideologiaan oli vuosikymmenten ajan sisällytetty ajatus raittiusaatteesta, jota niiden ei tarvinnut kyseenalaistaa lukuun ottamatta hetkiä kieltolain lopussa ja uuden väkijuomalainsäädännön alussa.

Alkoholipolitiikan liberalisaatiota ajaneiden henkilöiden argumentaatiota tuleekin tarkastella tässä kontekstissa. Kun väkijuomalaki alkoi vakiintua kontrolloivan alkoholipolitiikan hyväksytyksi säännöksi, jäivät he selkeäksi vähemmistöksi eduskunnassa. Näin vapaampaa mallasjuomapolitiikkaa ajaneet tahot olivat argumentatiivisesti täysin eri tilanteessa kuin kieltolain aikaan, jolloin kysymys ykkösoluen markkinoille tuonnista ei ollut pelkästään mallasjuomakysymys, vaikka se sellaisena esitettiin, vaan laajempi, absoluuttisen kontrolloivan alkoholipolitiikan kontekstissa muutosvaateisiin vastannut prosessi, jota on tarkasteltava osana kieltolaista käytyä keskustelua.

Von Frenckellin yrityksistä huolimatta kieltolain kaatumisen jälkeen kakkosoluen juovuttavuutta ei pystytty missään vaiheessa kyseenalaistamaan. Taloudellisilla argumenteillakaan ei ollut vallitsevassa tilanteessa enää kaikupohjaa, kun mallasjuomaliike tuotti valtiolle verrattain hyvin tuloa. Kun vielä maaseudun ”kuivuus” oli eduskunnassa esisopimus, jota edustajien ei juuri missään vaiheessa tarvinnut

keskusteluissa lähteä avaamaan tai kyseenalaistamaan, oli von Frenckellin käytännössä mahdoton saada argumenteilleen laajaa vakuuttavuutta eduskunnassa.

8.3. Keskustelun muutokset

Eduskunnan pöytäkirjoja läpikäydessä tulee pian ilmi keskustelun kylläytyminen. Vaikka keskusteluissa esiteltiin muutamia uusia alkoholitutkimuksen tuloksia, tarkasteluajanjaksolla ei voida katsoa tapahtuneen mitään merkittävää muutosta, joka olisi vaikuttanut sen luonteeseen. Kun otetaan huomioon tarkasteluajanjakson verrattain lyhyt pituus sekä vuosikymmenien aikana mallasjuomista ja alkoholipolitiikasta yleisemmin muodostetut eriävät mielipiteet, ei tämä ole yllättävää.

Pienemmässä mittakaavassa keskustelussa on havaittavissa muutamia muutoksia. Merkittävin muutos oli ehdottomasti raittiiden osittainen miedon 2,25% mallasjuoman hyväksyminen juovuttamattomaksi ”raittiusjuomaksi” jo ennen kieltolain purkautumista. Tähän vaikutti merkittävästi kieltolakipuolueiden rivien rakoilu tiukassa taloustilanteessa, jolloin sosiaalidemokraateiltakin nousi esiin edustajia, jotka puhuivat eduskuntaryhmiensä virallisia kantoja vastaan. Vasta tämä mahdollisti ykkösoluen prosentinkorotuksen. Kielellisestä kontekstista tarkasteltaessa merkittävää ei lopulta ollut se, oliko kyseinen mallasjuoma juovuttamatonta vai ei, vaan se, miten aihe saatiin avattua keskustelulle. Tarvittiin sekä eduskunnan ulkoisten että sisäisten tekijöiden yhteisvaikutus, joiden myötä 2,25% oluen juovuttamattomuus pystyttiin kyseenalaistamaan ehdottomasti raittiissa ryhmässä.

Vaikka kieltolain loppuvuosiin ajoittuneessa keskustelussa ehdottomasti raittiiden suhtautuminen ykkösolueen ja sen myyntiin viimeistään muuttui, nämä kannanmuutokset eivät siirtyneet kakkosolutkeskusteluun, vaan kieltolain jälkeisen väkijuomalainsäädännön aikana käyty debatti pysyi pääsääntöisesti samojen jakolinjojen mukaisina kuin aikaisemminkin. Väkijuomalain voimaantulo muutti ehdottomasti raittiiden asemaa keskustelussa siten, että heidän harteillaan ei enää ollut kieltolain absoluuttisen kontrollin epäonnistumisen taakkaa, vaan he pystyivät aloittamaan uuden väkijuomalain kritisoinnin ja kontrolloivan alkoholipolitiikan ajamisen puhtaalta pöydältä. Vaikka kontrollipolitiikan vaatimus säilyi, tasoittui väkijuomalakia kohtaan tunnettu pelko ja tiukka hintakontrollipolitiikka hyväksyttiin rajoituksien keskeiseksi toimeenpanijaksi.

Kaiken kaikkiaan eduskunnassa kieltolain jälkeen käytyä mallasjuomakeskustelua voidaan pitää transitiovaiheessa olleen alkoholipolitiikan ilmentymänä. Kieltolaki oli purettu, mutta uuden väkijuomalainsäädännön kaikkia kohtia ei pystytty heti toivotusti täyttämään. Salakuljetusorganisaatiot toimivat edelleen ja esimerkiksi vuonna 1933 takavarikoitiin vielä 650 000 litraa spriiä. Kun korvikealkoholia oli kerran opittu juomaan, käytettiin sitä runsaasti, koska laillinen viina oli kalliimpaa.³⁸⁵ Tässä tilanteessa piti etsiä tilannetta muuttavia toimenpiteitä, joista yhtenä otettiin esille kakkosoluen vapauttaminen markkinoille. Ne perustelut, joilla kakkosolutta tuotiin markkinoille, eivät kuitenkaan legitimoineet ehdotusten sisältöä vallinneessa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

8.4. Kakkosolutkeskustelun deliberatiivisuus?

Vaikka keskustelu olikin parlamentaristisen järjestyksen mukaista pro & contra keskustelua, ei keskustelussa päästy varsinaisesti deliberatiiviselle asteelle, koska esisopimuksista ei päästy yksimielisyyteen. Tästä syystä sovittelevaa retoriikkaa ei käytännössä mallasjuomakysymyksessä harrastanut kumpikaan keskustelun osapuoli muutamaa harvinaista poikkeusta lukuun ottamatta. Mallasjuomapuhetekojen illokutionaariset tavoitteet olivat usein oman ryhmän yhtenäisyyttä ylläpitäviä ja ne pohjautuivat vahvasti puolueiden virallisiin kantoihin ja laajempiin puolueen näkemyksiä tukeviin yhteiskunnallisiin arvoihin. Vuorovaikutus keskustelun eri kantoja edustavien osapuolten välillä oli vähäistä ja tästä syystä täysistuntopuheet lipuivat osittain teatraaliseenkin suuntaan.

Näistä lähtökohdista vastapuolen vakuuttamiseen pystyvien argumenttien olisi tullut olla hyvin lähellä Perelmanin universaaliyleisölle tarkoitettua retoriikkaa. Tietyt esisopimukset keskusteluissa, kuten alkoholin haitallisuus ja säätelyn tarve olivat laajalti hyväksytyjä ennakkokäsityksiä, mutta näistä premisseistä ei vielä voitu johtaa argumentaatiota, joka olisi mahdollistanut toiminnan legitimaation molempien osapuolien silmissä.

---

³⁸⁵ Haatanen & Suonoja 1992, 266 - 267.

Koska alkoholipoliittista keskustelua käytiin eritoten muutamien päähenkilöiden kautta, heillä epäilemättä oli konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia sekä hyvässä että pahassa. Muutamien ehdottomasti raittiiden henkilöiden harjoittamalla voimakkaalla retoriikalla saattoi olla jopa negatiivinen vaikutus heidän tavoitteilleen, kun oluen alkoholiprosentin nostosta käydyn keskustelun jälkeen päädyttiin esittämään kansanäänestyksen toimittamista alkoholikysymyksen ratkaisemiseksi. Tässä mielessä ehdottomasti raittiiden edustajien kieltolain loppuvuosina harjoittaman mallasjuomaretoriikan illokuution ja perlokuution yhdistäminen ei onnistunut. Heidän absoluuttinen, yhteistoimintaa vastustanut retoriikkansa ei vakuuttanut häilyviä äänestäjiä, vaan johti osaltaan siihen, että kieltolaista hankkiuduttiin eroon kansanäänestyksen suoman legitimitietin turvin.

Kun tarkastelee mallasjuomakeskustelun eri osapuolien puolesta ja vastaan argumentaatiota, voidaan olutkeskuselu liittää tiivistä ajan talous- ja sosiaalipoliittiseen keskusteluun. Keskustelua käytiin siitä, missä määrin yksityisillä taloudellisilla tahoilla oli oikeus harjoittaa toimintaansa, tai millaisia sosiaalipoliittisia linjauksia valtion tulisi tehdä. Tässä mielessä mallasjuomakeskuselu oli osa laajempaa sosiaalipoliittista uudistusdebattia.

8.5. Mallasjuomiin kantaa ottaneet henkilötyypit

Mallasjuomiin kantaa ottaneiden henkilöiden ideologisten taustojen ja eduskuntakeskustelujen pohjalta on mahdollista jaotella henkilötyyppejä, jotka mallasjuomakeskusteluun ottivat osaa.

Ehdottomasti raittiista sosiaalidemokraateista Voionmaan lisäksi eduskuntakeskusteluihin kaikkein merkittävimmin kantaa otti muun muassa Aino Lehtokoski, joka ehdottoman raittiuden kannattajana piti yllä hyvin samanlaista argumentaatiota kuin Voionmaa. Nostan Lehtokosken erikseen esille voimakkaana, työväenluokkaa edustaneena naiskansanedustajana, jolla katsottiin sukupuolensa nojalla olleen erityisasema alkoholipoliittisessa keskustelussa. Naisten katsottiin pystyvän ottamaan kantaa alkoholioloihin, koska heillä oli luontaisesti miehiä korkeampi moraalinen ja he olivat alkoholikeskusteluissa eräällä tapaa yhteiskunnallisen äitiyden edustajia.³⁸⁶ Näillä edustajilla argumentit pohjautuivat alkoholin

---

³⁸⁶ Kaartinen, 2011, 21-25.

työväenluokkaa, mutta myös koko kansaa degeneroivaan vaikutukseen, joka oli estettävissä ainoastaan ehdottomalla raittiudella.

Kokoomuksen Bror Hannes Päivänsalo oli ammatillisesti papistoa edustanut ehdottoman raittiuden kannattaja. Papiston ei voida katsoa olleen homogeeninen kieltolakia kannattanut ryhmittymä, vaan sen jäsenistön kannat vaihtelivat kieltolakitilanteen sekä henkilökohtaisten vakaumusten mukaan. Päivänsaloa ei voidakaan tuoda esille ammattiryhmänsä edustajana, vaan argumentaatioryhmän edustajana. Katson, että Päivänsalo edusti uskontoon ja kansalliseen moraaliin argumentaationsa perustavaa ryhmää, johon kuului edustajia lähinnä maalaisliiton ja kokoomuksen eduskuntaryhmissä. Tässä ryhmässä kaikkalainen alkoholinkäyttö leimattiin synniksi tiukkojen alkoholivastaisten esisopimusten pohjalta.

Erick von Frenckell sopi helsinkiläisenä diplomi-insinöörinä ja ruotsalaisen kansanpuolueen edustajana hyvin siihen kieltolakia vastustaneeseen ja mietoja mallasjuomia kannattaneiden profiiliin, jota ehdottoman raittiuden kannattajat syyttivät panimoteollisuuden käytyreiksi ja oman etunsa ajajiksi. Von Frenckell teki kieltolain aikana useita lakialoitteita miedon mallasjuoman valmistuksen aloittamiseksi ja verotusobjektiksi saattamiseksi.

Frenckellin näkemyksiä kannatettiin lähinnä liberaalia maailmankatsomusta ja yksilönvapauksia korostaneiden edustajien piirissä. Luokittelenkin von Frenckellin tämänkaltaista argumentaatiota käyttäneen vähemmistöryhmittymän tyyppiedustajaksi. Tähän ryhmittymään eivät kuuluneet ne henkilöt, jotka kieltolain aikaan kannattivat alkoholikiellon purkua, mutta eivät kuitenkaan halunneet varsinaisesti vapauttaa mietoja mallasjuomia. Ideologisten näkökulmien lisäksi tämä ryhmä perusteli kantansa taloudellisilla argumenteilla. Vastapuolikin käytti taloutta perusteluissaan, mutta merkittävänä erona näillä kahdella ryhmittymällä oli näkökulmaero. Kun työväestön edustajat tarkastelivat aihepiiriä etupäässä kotitalouksien näkökulmasta, toi Frenckell ponsissaan esille valtiontaloudelliset hyödyt miedon mallasjuoman saattamisessa verotusobjektiksi talouslaman hellitettyäkin.

SDP:n Oskari Reinikainen edusti mallasjuomakeskustelussa harvinaisempaa tyyppihahmoa, joka kieltolain lopussa toimi kahden erimielisen valtaryhmittymän

välissä. Hän edusti mielipidettään vaihtaneiden ryhmää, joiden julkinen ääni eduskuntapuheissa jäi kokonaisuudessaan melko vähäiseksi. Vaikka hän toi lääkärinä esille mielipiteensä siitä, kuinka vaarallista tai vaaratonta 2,25 painoprosenttinen mallasjuoma oli, ei häntä kuitenkaan voida pitää missään määrin juovuttavien mallasjuomien puolesta puhujana ja osittain tästä syystä hänen voidaan katsoa ainoana yksittäisenä keskustelijana saaneen innovatiivisen ideologin aseman keskusteluissa. Tämä ei kuitenkaan poistanut sitä tosiasiaa, että hänen kantansa oli ristiriidassa sosiaalidemokraattien virallisen kannan kanssa, mikä johti ehdotonta raittiutta kannattaneiden hyökkäykseen häntä vastaan.

8.6. Lopuksi

Mielenkiintoisinta antia mallasjuomakeskusteluissa oli eri vastakohtaparien tarkastelu. Niiden avulla eduskuntakeskustelujen retoriikkaa tarkastelemalla pystyi hahmottamaan suomalaisen alkoholipolitiikan logiikkaa sen transitiovaiheessa. Mallasjuomakeskusteluja tutkimalla oli mahdollista pureutua retorisen tarkastelun ja poliittisen kulttuurin tarkastelun lisäksi suomalaiseen alkoholimentaliteettiin ja tätä kautta saada viitteitä siitä, miksi miedolla mallasjuomalla ei lopulta ollut realistisia mahdollisuuksia vapautua Alkon monopolin alaisuudesta.

Tutkimusta kirjoittaessa ja erityisesti Helsingin Sanomien uutisoinnin suppeutta tarkastellessa esille nousi kriittinen näkökulma. Missä määrin mallasjuomakeskustelua todella käytiin verrattuna muuhun alkoholipoliittiseen diskurssiin? Kieltolain aikana käydyissä keskusteluissa itse mallasjuomat jäivät lopulta jopa jossain määrin paitsioon, kun keskustelua itseasiassa käytiin juovuttamattomana pidetyn raittiusjuoman ja mietojen juovuttavien juomien välillä. Kieltolain jälkeisissä keskusteluissa taas mallasjuomien vapautusta puolustavia tahoja oli huomattavan paljon vähemmän kuin kieltolain aikana tai aivan sen jälkivuosina. Kieltolain loppuvuosien ja väkijuomalainsäädännön vakiintumista edeltäneen ajan voidaan siis katsoa olleen hetkiä, jolloin kontrolloivaan alkoholipolitiikkaan pyrkinyttä diskurssia oli mahdollista kyseenalaistaa eduskunnassa, mutta lopulta liberaalin mallasjuomapolitiikan kannattajien ei voida katsoa pystyneen haastamaan kontrollipolitiikkaa siinä määrin, että ehdottomasti raittiiden olisi tarvinnut liennyttää retoriikkaansa.

Koska keskusteluissa nousi esille tiettyjä käsitteitä, jotka määrittivät keskustelua, olisi edelleen mielenkiintoista tutkia laajemmin kieltolakiliikkeen ja täyskiellottomien välistä keskustelua kieltolain aikana. Esimerkiksi kuinka eri areenoilta on poissuljettu toimijoita ja kuinka alkoholikeskustelua on politisoitu tai epäpolitisoitu? Lähteinä tähän pystyisi käyttämään esimerkiksi Raittiusliiton ja TKE:n lehtiä, joiden artikkeleissa tulee selkeästi esille vastakkaisten osapuolten suhtautuminen alkoholikysymykseen. Tämän työn puitteissa lehtien aineiston läpikäyminen tarvittavalla huolellisuudella osoittautui kuitenkin liian aikaa vieväksi toteuttaa.

Lähteet

I ALKUPERÄISLÄHTEET

1. Virallisjulkaisut

Suomen suuriruhtinaanmaan Asetuskokoelma 1917

Valtiopäivät, Pöytä- ja asiakirjat sekä liitteet, 1926, 1929 - 1934, 1937 - 1937, 1940.

2. Alkuperäislähteenä käytetty kirjallisuus

Aro, K.K. (1932), Raittiusliikkeen tehtävät ja mahdollisuudet nykyhetkellä. Raittiuskansan kirjapaino, Helsinki.

Aro, K.K. (1934), Olutkysymys kansanraittiuden kannalta, Raittiuden ystävät, Helsinki.

Aro, K.K. (1934), Alkoholilainsäädäntömme vaikutus alkoholin käyttöön ja sen seurauksiin. Tyrvään kirjapaino, Vammala.

Aschan, Ossian (1930), Ovatko kaikki alkoholipitoiset juomat yhtä vahingollisia? Täyskiellottoman kansanraittiuden edistämislitto, 1930.

3. Sanoma- ja aikakauslehdet

Helsingin Sanomat (HS) 1930 - 1932

Raitis Kansa 1929, 1933, 1935 - 1937

Vapaa Ääni 1928, 1931

II KIRJALLISUUSLÄHTEET

1. Tutkimuskirjallisuus

Ahonen, Jukka (2003), Raittiuden voima. Raittiuden Ystävät 1853 - 2003, Otava, Keuruu.

Alapuro, Liikanen, Smeds, Stenius, toim. (1989), Kansa liikkeessä, Kirjayhtymä, Vaasa.

Alapuro, Risto (1994), Suomen synty paikallisena ilmiönä 1899 - 1933, WSOY, Helsinki.

- Alanen, Aulis J. (1976), Santeri Alkio, WSOY, Porvoo.
- Apo, Satu (2001), Viinan voima - näkökulmia suomalaisten kansanomaiseen alkoholiajatteluun ja -kulttuuriin, SKS, Helsinki.
- Borg, Olavi (1965), Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880 - 1964, WSOY, Porvoo.
- von Frenckell, Erik & Kauppi, Kalle (1936), Edistääkö olut kansanraittiutta, Alkoholikysymys, vol. 4, no. 1, 10 - 24.
- Haatanen & Suonoja (1992), Suuriruhtinaskunnasta hyvinvointivaltioon. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 75 vuotta, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki.
- Hanski, Klaus (1952), Piirteitä mallasjuomien verotuksen kehityksestä, Alkoholikysymys, vol. 21, no. 2, 121 - 130.
- Hytönen, Viljo (1930), Suomen raittiusliikkeen historia, WSOY, Porvoo.
- Häikiö, Martti (2007), Alkon historia, Otava, Helsinki.
- Kaartinen, Aija (2006), Kun naiset kieltolakia kumosivat - kevään 1931 naisten adressi ja sen synnyttämä keskustelu sanomalehdistössä, Teoksessa: Peltonen, Kilpiö, Kuusi, Alkoholin vuosisata. Suomalaisten alkoholiolojen käännteitä 1900-luvulla, SKS, Helsinki, 119 - 176.
- Kaartinen, Aija (2011), Kansan raittiudeksi ja kotien onneksi. Naisten kieltolakimielipiteet ja toiminta kieltolain puolesta ja sitä vastaan 1919 - 1932. SKS, Helsinki.
- Kallenautio, Jorma (1979), Kieltolaki ja sen kumoaminen puoluepoliittisena ongelmana, Alkoholitutkimussäätiö, Jyväskylä.
- Kallenautio, Jorma (1983), Kieltolaki ja väkijuomalaki, Teoksessa: Peltoniemi, Teuvo & Voipio, Martti, Alkoholi ja Yhteiskunta, Otava, Keuruu, 193 - 198.
- Louhelainen, Pekka (1991), Vettä, viiniä vai väkeviä? Neuvoa-antava kansanäänestys 29-30.12.1931 kieltolain kohtalon kiirehtijänä, Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitos, Tampere.
- Mickelsson, Rauli (2007), Suomen puolueet - Historia, muutos ja nykypäivä, Vastapaino, Tampere.
- Mylly, Juhani (1989), Maalaisliitto-keskustapuolueen historia. 2, Maalaisliitto 1918 - 1939, Kirjayhtymä, Helsinki.
- Mäkelä, Klaus (1967), 30-luvun olutravintoloista, Alkoholipolitiikka, vol. 32, no. 6, 296 - 302.
- Mäkelä, Klaus (1999), Valtio väkijuomat ja kulttuuri. Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta, Gaudeamus, Tampere.

Niemi, Jalmari (1952), Suomen panimoteollisuusyhdistyksen vaiheita, Panimoteollisuusyhdistys, Lahti.

Peltonen, Matti (1988), Viinapäästä kolerakauhuun. Kirjoituksia sosiaalhistoriasta, Hanki ja Jää, Helsinki.

Peltonen, Matti (1997), Kerta kiellon päälle - Suomalainen kieltolakimentaliteetti vuoden 1733 juopumusasetuksesta kieltolain kumoamiseen 1932, Tammi, Hämeenlinna.

Peltoniemi, Teuvo & Voipio, Martti (1983), Alkoholit ja yhteiskunta, Otava, Keuruu.

Raittius- ja alkoholiasian tietokirja (1971), Suomen raittiusjärjestöjen liitto, Helsinki.

Schauman, Henrik & Lilius, Patrik (1992), Från Lappo till Vinterkriget. Sveska Folkpartiet 1930 - 1939, Sveska Folkpartiet rp, Helsingfors.

Sillanpää, Merja (2002), Säännöstelty huvi. Suomalainen ravintola 1900-luvulla, SKS, Helsinki.

Simonen, Seppo (1962), Osakeyhtiö Mallasjuoma 1912 - 1962, Mallasjuoma, Lahti.

Simonen, Seppo (1978), Panimoliitto 1975 vuotta, Frenckellin Kirjapaino, Helsinki.

Simpura, Jorma (1982), Vapaan viinan aika. 50 vuotta suomalaista alkoholipolitiikkaa, Kirjayhtymä, Helsinki.

Studia Biographica 3, vol. 6, 8 & 10 SKS, Helsinki.

Sulkunen, Irma (1981), Why did the finnish working class come to support prohibition, Social Research Institute of Alcohol Studies, Helsinki.

Sulkunen, Irma (1986), Raittius kansalaisuskontona. Raittiusliike ja järjestäytyminen 1870-luvulta suurlakon jälkeisiin vuosiin. SHS, Helsinki.

Sulkunen, Irma & Alapuro, Risto (1989), Raittiusliike ja työväen järjestäytyminen. Teoksessa: Alapuro, Risto & al. Kansa liikkeessä, Kirjayhtymä, Vaasa, 142 - 157.

Takala, Jukka-Pekka (1979), Alkoholit ja yhteiskunta Santeri Alkion ajattelussa, Alkoholikysymys, vol. 44, no. 5, 244 - 249.

Tuominen, Uuno (1947), Miksi kieltolaki epäonnistui?, Alkoholikysymys, vol. 15, no. 1, 3 - 17.

Turunen, Matti (2002), Jos täytätte mun lasini. Suomalaisen panimo- ja virvoitusjuomateollisuuden vuosisata, Panimo- ja virvoitusjuomateollisuuden liitto, Helsinki.

2. Teoriakirjallisuus

- Austin, J.L. (1962), *How to do Things with Words*, Oxford University Press, Oxford.
- Jokinen, Arja (1999), *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen*, teoksessa, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, Jokinen, Juhila & Suoninen, Vastapaino, Tampere.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2003), *Argumentti ja kritiikki - lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*, Gaudeamus, Helsinki.
- Koistinen, Mikko (1998), *Pelkkää taloutta. Retoriikka journalismin tutkimuksessa*, Teoksessa: *Media-analyysi, tekstistä tulkintaan*, toim. Kantola, Moring & Välvirronen, Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsinki.
- Kurunmäki, Jussi (2001), *Käsitehistoria - näkökulma historian poliittisuuteen ja poliittisen kielen historiallisuuteen*, *Politiikka*, vol. 43, no. 2, 142 - 155.
- Leiwo, Luukka & Nikula (1993), *Pragmatiikan ja retoriikan perusteita*, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Liikanen, Ilkka (2003), *Kansa. Teoksessa Käsitteet liikkeessä, Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*, toim. Hyvärinen, Kurunmäki, Palonen, Pulkkinen & Stenius, Gummerrus, Jyväskylä.
- Palonen, Kari (1997), *Kootut retoriikat*, Sophi, Jyväskylä.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka, toim. (1996), *Pelkkää retoriikka*, Vastapaino, Tampere.
- Palonen, Kari (1996), *Retorinen käänne poliittisen ajattelun tutkimuksessa. Quentin Skinner, retoriikka ja käsitehistoria. Teoksessa: Pelkkää retoriikkaa*, Palonen & Summa toim., Vastapaino, Tampere.
- Palonen, Kari (2012), *Parlamentarismi retorisenä politiikkana*, Vastapaino, Tampere.
- Pekonen, Kyösti (2011), *Puhe eduskunnassa*, Bookwell, Jyväskylä.
- Perelman, Chaïm (1996), *Retoriikan valtakunta*, Vastapaino, Tampere.
- Puro, Jukka-Pekka (2006), *Retoriikan historia*, WSOY, Helsinki.
- Skinner, Quentin (1978), *The Foundation of Modern Political Thought*, Cambridge University Press.
- Skinner, Quentin (1999), *Rhetoric and Conceptual Change*, *Finnish Yearbook of Political Thought*, vol. 3, 60 - 73.
- Skinner, Quentin (2002), *Visions of Politics - Regarding Method*, Cambridge University Press.
- Stenius, Henrik (2003) *Kansalainen. Teoksessa Käsitteet liikkeessä, Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*, toim. Hyvärinen, Kurunmäki, Palonen, Pulkkinen & Stenius, Gummerrus, Jyväskylä.

Summa, Hilikka (1989), Hyvinvointipolitiikka ja suunnitteluretoriikka - Tapaus asuntopolitiikka, Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus TKK, Espoo.

Summa, Hilikka (1996), Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus, Teoksessa: Pelkkää retoriikkaa, Palonen & Summa toim., Vastapaino, Tampere.

Sääskilahti, Minna (2006), Vapise, kuningas alkoholi. Alkoholivalistuksen tekstilaji ja sen muuttuminen vuosien 1755 ja 2001 välisenä aikana, Oulu University Press, Oulu.

Tuikka, Timo, J. (2007), "Kekkosen konstit" - Kekkosen historia- ja politiikkakäsitykset teoriasta käytäntöön 1933 - 1981, Jyväskylä studies in humanities 70, Jyväskylä.

Turja, Timo (2003), "Mitä me niillä tiedemiehillä sitten teemme?" - yhteiskunnallisen tiedon käyttö eduskunnassa, Tieteessä tapahtuu, vol. 21, no. 8, 9 - 15.

Turja, Timo (2007), Parlamentaariset puhetyylit eduskunnan täysistunnoissa, Poliitiikka, vol. 49, no. 3, 168 - 181.

Turja, Timo (2012), Tiede ja politiikka eduskunnassa, Tieteessä tapahtuu, vol. 30, no. 1, 36 - 40.

Warsell, Leena (2005), Perikato vai uuden alku? Alkon purku 1990-luvulla, Stakes, Saarijärvi.

3. Internetlähteet

Valtioneuvosto, ei päiväystä, Tietoa valtioneuvostosta.

Internet-osoitteessa:

<http://valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/haku/fi.jsp>

Luettu: 3.4.2012